

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ DÖNEMİ
TÜRK DIŞ POLİTİKASI'NDA DİPLOMASİNİN
DÖNÜŞÜMÜ: DİASPORA DİPLOMASİSİ
ÖRNEĞİ

FATMA GÜL ŞAHİN
2501120809

TEZ DANIŞMANI
DOÇ.DR.BURCU SUNAR CANKURTARAN

İSTANBUL, 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : FATMA GÜL ŞAHİN

Numarası : 2501120809

Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : SİYASET BİLİMİ VE
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Danışmanı : DOÇ. DR. BURCU SUNAR
CANKURTARAN

Tez Savunma Tarihi : 04.07.2019

Saati : 11.00

Tez Başlığı : ADALET VE KALKINMA PARTİSİ DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI'NDA DİPLOMASININ
DÖNÜŞÜMÜ: DIASPORA DİPLOMASİSİ ÖRNEĞİ.

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. BURCU SUNAR CANKURTARAN		KABUL
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ MUHAMMED ALİ AĞCAN		KABUL
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ALİ TUĞTAN		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. AHMET EMRE ATEŞ		
2- DOÇ. DR. ERKAN SAKA		

ÖZ

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI'NDA DİPLOMASİNİN DÖNÜŞÜMÜ: DIASPORA DİPLOMASİSİ ÖRNEĞİ FATMA GÜL ŞAHİN

Bu çalışma, Türkiye’de son yıllarda literatüre giren kamu diplomasisi ve alt başlığı olarak diaspora diplomasisinin, tarihsel ve kuramsal analizini gerçekleştirerek, Türk dış politikasında özellikle Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi’ndeki yansımaları ve etkileri incelenmek üzere yapılmıştır. Bu dönemde Türkiye’de, kamu diplomasisi aracı olarak Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’nün, diaspora diplomasisi aracı olarak da Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın faaliyete geçirilmesi, diğer devletlerde bulunan modern diplomasi kurumlarının muadillerinin oluşturulduğunu göstermiştir. Ayrıca, yurtdışında yaşayan Türklerin Türk diasporası olarak adlandırılması neticesinde, Türkiye’de diaspora kelimesine olan algının farklılaştığına değinilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Türk Dış Politikası’nda kullanılan stratejik araçların, günümüz iletişim araçlarının gelişimine ve uluslararası ilişkilerdeki etkilerine paralel olarak değiştiği ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Adalet ve Kalkınma Partisi, Kamu Diplomasisi, Diaspora Diplomasisi, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.

ABSTRACT

TRANSFORMATION OF DIPLOMACY IN TURKISH FOREIGN POLICY IN THE JUSTICE AND DEVELOPMENT PARTY PERIOD: EXAMPLE OF DIASPORA DIPLOMACY FATMA GÜL ŞAHİN

In this study, public diplomacy entering the literature in recent years in Turkey and sub-headings as the diaspora diplomacy, realizing the historical and theoretical analysis, reflections and effects, especially in the Justice and Development Party Period in Turkish foreign policy is made for consideration. During this period, in Turkey, the Public Diplomacy Coordination of the public diplomacy tool, the Overseas Turks and Relative Communities launching of the Presidency of the diaspora diplomacy tool found in other states showed that created the equivalent of modern diplomacy institutions. In addition, as a result of so-called Turkish diaspora Turks living abroad, Turkey has been mentioned that the differentiation of the perception that the word diaspora. As a result of the study, it has been revealed that the strategic tools used in Turkish Foreign Policy during the Justice and Development Party Period have changed in parallel with the development of contemporary communication tools and their effects in international relations.

Key Words: Turkish Foreign Policy, Justice and Development Party, Public Diplomacy, Diaspora Diplomacy, Presidency for Turks Abroad and Related Communities.

ÖNSÖZ

Uluslararası İlişkiler literatüründe, yumuşak güç kavramı ve pratikte bu gücün nasıl kullanıldığı tartışmaları mevcuttur. Yumuşak gücün alt başlığı olan kamu diplomasisi ise son yılların dış politika yürütmedeki araçlarından birisi haline gelmiştir. Bu çalışmada, kamu diplomasisinin tarihsel ve kavramsal analizi yapılırken, dünyadaki yeri ve Türkiye’de yeri tartışılacak, Türkiye’de son yıllarda bir dış politika aracı olarak ne kadar öneminin arttığına, kamu diplomasisini yürütmek için hangi kurumların faaliyete geçirildiğine değinilecektir. Adalet ve Kalkınma Partisi dönemi özelinde incelenecek olan kamu diplomasisinin alt başlığı olarak diaspora diplomasisinin analizi ayrıca yapılacak ve Türk diasporası üzerinde detaylıca durulacaktır. Bu dönemde Türk diasporasına yönelik olarak kurumsallaşmanın gerçekleşmesi amacıyla faaliyete geçirilen “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı”nın kurumsal yapısı ve işlevi analiz edilecektir. Bunlara ilaveten Türk dış politikasında diaspora diplomasisinin ne kadar etkin kullanılabildiği konusu da tartışılacaktır.

Uzun ve yorucu bir sürecin ürünü olan bu tezin yazım sürecinde bana destek olan herkese teşekkürü bir borç bilirim. Öncelikle lisans eğitimimi de tamamladığım İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler kürsüsü hocalarıma akademik dünya ile beni tanıştırdıkları için hepsine ayrı ayrı teşekkür ederim. Özellikle tez danışmanım Doç. Dr. Burcu Sunar Cankurtaran’a, tez konusu belirlemekten yazım sürecinin sonuna kadar, bıkmadan ve usanmadan düşünce ve yorumlarıyla bana vakit ayırdığı, emek harcadığı, yol gösterdiği için teşekkürlerin en büyüğünü sunarım.

Tez yazımına başlamadan önce sürekli beni arayarak, artık yazmaya başlamalısın diyerek beni cesaretlendiren değerli arkadaşım Dr. Ahmet Vurgun’a da ayrıca teşekkür ederim.

Hayatımın en zor ve sıkıcı dönemleri de dahil olmak üzere her zaman desteklerini hissettiğim can dostlarım Begüm Kılıç, Esra Seçil Sevinç, Feyza Özkaya ve kuzenim Özlem Kara’ya her daim yanımda olduklarını bildiğim için teşekkür ederim.

Tabi ki, ayrı ayrı isimlerini saymaya kalksam unutacaklarım olduğundan korktuğum değerli yöneticilerime ve iş arkadaşlarıma sürekli her konuda beni cesaretlendirdikleri, bana güvendikleri için ayrıca minnettarım.

Hayatımın her evresinde, her türlü zorlukta yanımda olan, maddi-manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen canım annem Saime Şahin'e ve canım babam İskender Şahin'e, iyi ki benim kardeşim sensin dediğim canımın içi kardeşim Bahadır Şahin'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Ailem olduğunuz için şükrediyorum.

İstanbul, 2019

FATMA GÜL ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE: KAMU DİPLOMASİSİ VE DİASPORA

A. Diplomasi Kavramı	5
B.Kamu Diplomasisi Kavramı	8
1.Propaganda.....	9
2.Kamu Diplomasisinin Doğuşu.....	12
3.Kamu Diplomasisinin Tanımı.....	15
4.Kamu Diplomasisinin Araçları	20
5.Kamu Diplomasisi Örnekleri	22
a.Amerika Birleşik Devletleri Kamu Diplomasisi	22
b.Dünyadan Diğer Örnekler	25
(1) Avrupa'dan Örnekler	25
(2) Asya'dan Örnekler	26
c.Türkiye'de Kamu Diplomasisi	28
C.Diaspora Kavramı	31
1.Diasporanın Unsurları.....	36
a.Zaman.....	36
b.Doğum Yeri.....	36
c.Vatandaşlık.....	37
d.Kimlik ve Aidiyet.....	38
2.Diasporanın Sınıflandırılması.....	39
3.Diaspora Stratejileri	40
4.Lobi-Diaspora İlişkisi	42
5.Dünya Üzerindeki Diasporalar	44
a.Yahudi Örneği	45

b.Hindistan Örneği	46
c.Ermeni Örneği	47
D. Türk Diasporası	48
1. Batı Avrupa'daki Türk Diasporası	50
a.Almanya Örneği	52
b.Fransa Örneği	55
c.Hollanda Örneği	57
d.Avusturya Örneği	57
2. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Türk Diasporası	58

İKİNCİ BÖLÜM

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KAMU DİPLOMASİSİ VE DİASPORA DİPLOMASİSİ

A. Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemine Kadar Türk Dış Politikası.....	60
1. Kamu Diplomasisi	60
2. Diaspora Diplomasisi	61
B.Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Türk Dış Politikası.....	62
1. Kamu Diplomasisi	64
2.Diaspora Diplomasisi.....	66
a.Türk Diasporası Politikasının İncelenmesi.....	68
(1)Abdullah Gül Dönemi(2003-2007).....	68
(2)Ali Babacan Dönemi(2007-2009).....	70
(3)Ahmet Davutoğlu Dönemi(2009-2014).....	71
(4)Mevlüt Çavuşoğlu Dönemi(2014-...).....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİASPORA DİPLOMASİSİNİN BİR ARACI OLARAK “YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI”

A.Kuruluşu	75
B.Kurumsal Yapısı	77
1.Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığı	79
2.Bilgi İşlem Daire Başkanlığı.....	80
3.Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı	80
4.Kültürel ve Sosyal İlişkiler Daire Başkanlığı	80

5.Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı	81
6.Hukuk Müşavirliği	81
7.Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı	81
8.Kurumsal İlişkiler ve İletişim Daire Başkanlığı	83
9.Personel Daire Başkanlığı.....	83
C.Faaliyet Alanları	84
D. Diaspora Diplomasisi	86
E.Artı 90 Dergisi	89
SONUÇ.....	94
KAYNAKÇA	99

KISALTMALAR LİSTESİ

AAA	: Amerika Ermeni Asamblesi
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANC	: Ermeni Ulusal Komitesi
ANCA	: Amerikan Ermeni Ulusal Komitesi
ATAA	: Türk Amerikan Dernekleri Asamblesi
CIA	: Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı
CIAA	: Amerikalılar Arası İlişkilerin Koordinatörü
DEİK	: Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
DİTİB	: Diyanet İşleri Türk İslam Birliği
DTİK	: Dünya Türk İş Konseyi
EATA	: Avrupa Türk Akademisyenler Birliği
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
HOGİAF	: Hollanda Genç İş Adamları Federasyonu
HOTİAD	: Hollanda Türk İş Adamları Derneği
IIIS	: Geçici Uluslararası Enformasyon Servisi
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
NRI	: Yerleşik Olmayan Hintliler
OCI	: Denizaşırı Hint Vatandaşları
OEX	: Eğitim Değişimi Bürosu
OII	: Uluslararası Enformasyon Barosu
OWI	: Savaş Enformasyon Ofisi

PIO	: Hindistan Kökenli Yurttaşlar
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TAA	: Türki Amerikan Birliği
TACC	: Türk Amerikan Toplum Merkezi
TADF	: Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
THY	: Türk Hava Yolları
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
UETD	: Avrupalı Türk Demokratlar Birliği
USAK	: Uluslararası Sosyal Araştırmalar Kongresi
USIA	: Birleşik Devletler Enformasyon Dairesi
VOA	: Voice of Amerika(Amerika'nın Sesi)
YEE	: Yunus Emre Enstitüsü
YTB	: Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı
YVDK	: Yurtdışı Vatandaşları Danışma Kurulu

GİRİŞ

Uluslararası ilişkilerde devletlerin hedeflerine ulaşmak için kullandığı çeşitli dış politika araçları mevcuttur. 1990'lardan itibaren küreselleşmenin ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle dış politika araçlarından biri olan diplomasi ise, sivil toplum, sivil aktörler ve kamuoyu temelinde dönüşmüştür. Diplomaside başarılı olabilmenin yolunun savunulan görüş ve düşüncelerin, diğer devletlerin ve halklarının desteğinin sağlanmasına bağlı olduğu anlaşıldığı için uluslararası kamuoyunu etkileme çabaları başlamıştır. Literatürde “kamu diplomasisi” olarak adlandırılan bu yeni diplomasi anlayışı, devlet merkezli, sert güç ve güvenlik odaklı diplomatik düzenden öteye geçerek, sivil toplum temelli ve yumuşak güç odaklı yeni bir diplomatik düzenin habercisi olmuştur. İlk olarak kamu diplomasisi üzerine çalışmalar Amerika Birleşik Devletleri Enformasyon Ajansı eski Direktörü olan Edmund Gullion öncülüğünde 1965 yılında başlamış olsa da, 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrasında tekrar gündeme gelen kamu diplomasisi, yumuşak güç kavramıyla ilişkili olarak ele alınmaya başlamıştır.¹ Güvenliğin sadece askeri tedbirlerle sağlanamayacağı anlaşılmış, sert gücün yanında yumuşak gücün ve kamu diplomasisiyle gönülleri kazanmanın önemi artmıştır. Böylelikle literatüre kamu diplomasisi, sivil toplum diplomasisi, medya diplomasisi, dijital diplomasi, kültür diplomasisi, diaspora diplomasisi gibi çeşitli kavramlar girmiştir.

Kamu diplomasisi, ülkelerin sahip olduğu değerleri dünyaya daha iyi anlatmak esasına dayanmaktadır. Yumuşak güç olarak tanımlanan bilim, sanat, kültür gibi unsurları kullanabilen ülkeler iyi birer kamu diplomasisi uygulayıcısı olmuşlardır. Toplumlar arasındaki etkileşime imkan sağlayan kamu diplomasisi araçları, devletler arasındaki işbirliklerin ve dostlukların kurulmasını sağlamaktadır. Bunlara ilaveten, kamu diplomasisi araçlarından olan diasporalar da, kamu diplomasisi kurumlarının ihtiyaçlarına o ülkenin dilini bilen, saha çalışması yapabilen, kamuoyu ve beklentilerine dair bilgi toplayabilen, vatanları ile doğrudan ilişki kurabilen kişiler olarak cevap verebilmektedir. Dolayısıyla diaspora diplomasisi yürütebilmek, yurtdışında yaşayan vatandaşları sayıca fazla olan devletler için önemli bir hale

¹ Muharrem Ekşi, **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Ankara, Siyasal Kitabevi, Temmuz 2014, s.9-10.

gelmiştir. Bu bağlamda, kamu diplomasisinin alt başlıklarından olan diaspora diplomasisi kavramsal olarak son yıllarda devletlerin dış politika araçlarından biri olarak incelenmeye başlamıştır.

Diaspora terimi, 1970 ve 1980'lerden başlayarak anavatanı dışında yaşayan bir nüfus anlamına gelmiştir. Kendi ülkesiyle güçlü bağlar kurmuş olan göçmenler, modern diasporaları oluşturmaya başlamıştır. 1990'larda iletişimin, siyasetin ve ekonominin küreselleşmesi göz önüne alındığında, göçmenler anavatanlarıyla ilişkilerini kolaylıkla koruyabildiği için, diasporanın tanımı daha açık hale gelmiştir.² Diğer ülkelerin vatandaşlarına kendisini tanıtabilmek, dış politikasına taraftar toplayabilmek amacıyla yine o ülkelerde yaşayan kendi vatandaşlarını kullanan devletler diaspora diplomasisi yürütebilmekte başarılı olmuştur. Diaspora diplomasisi, diasporaların hem göç edilen ülkelerde hem de anavatanlarındaki siyasi ve sosyal faaliyetlerini içermektedir. Anavatanı ilgilendiren temel siyasi meselelerde anavatan lehine hareket etmek olan lobicilik, bu faaliyetlerin başında gelmektedir. Daha yerleşik ve güçlü diasporalar ulusal ve uluslararası ortamda sivil toplum yapıları daha kurumsallaşmış ve profesyonelleşmiş olduğu için lobi faaliyetleri yürütebilmektedir. Lobicilikte karşılıklı menfaatler, süreci belirleyen etkenlerdendir.

Türkiye'de diasporanın anlamına, Ermeni veya Yahudi diasporası üzerinden bakış açısı var olduğu için, diaspora terimi gerçek anlamından daha soğuk bir kavram olarak algılanmıştır. Dolayısıyla yurtdışında yaşayan Türkleri diaspora olarak görmek ve Türk dış politikası hedefleri doğrultusunda kullanabilmek, onların lobi faaliyetleri yürütebilmelerini sağlayabilmek, özellikle son dönem Türk dış politikasının stratejik amacı olmuştur. Örneğin, Türkiye Amerika Birleşik Devletleri'nde kendi lobisi olmadığı için bazen Rum bazen de İsrail lobisinin yardımına başvurmaktadır. İki lobiyle de ilişkileri bozulduğunda ise zor durumda kalmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin diaspora ve lobicilik politikası yürütebilmek için yeni kurumlar kurması, insan yetiştirmesi, kaynak aktarması elzemdir. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın kurulması da ihmal edilen diaspora ve lobi faaliyetleri için çalışmalara başlandığının kanıtıdır.

²Denise Helly, **Muslim Diaspora: Gender, Culture and Identity**, Ed.Haideh Moghissi, Routledge Islamic Studies, First Published, 2006, s.5-6.

Türkiye’de, Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi’nde kamu diplomasisine verilen önem artmış, kurumsallaşma başlamıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi’nin dış politika söyleminde “Yeni Türkiye” kavramı öne çıkmaktadır. Güçlü “Yeni Türkiye”, sadece çıkarlar temelinde değil, değerler temelinde de siyaset üreten bir Türkiye olup, sınır tanımayan bir gönül coğrafyasına sahip olduğu görüşünden yola çıkarak Türk dış politikasını çok yönlü bir zemine oturtmaya çalışmaktadır. Adalet ve Kalkınma Partisi’nin iktidara gelişinden itibaren dünyaya bakış açısı ve buna paralel olarak Türk dış politikasını yürütme biçimi, küreselleşmiş, bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde toplumların daha bilinçli ve aktif olduğu bir dünyada özellikle insan odaklı olmanın gerekliliğini ve geleneksel diplomasinin tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Bu bağlamda, Adalet ve Kalkınma Partisi, Türk dış politikasının gündemine getirdiği yumuşak güç kavramını somut bir politika haline getirmek üzere 2010 yılında başbakanlığa bağlı olarak Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’nü kurmuştur. Koordinatörlüğün hedef kitlesi uluslararası kamuoyu olup, yurtdışında yaşayan Türkleri, soydaş ve akraba toplulukları hedefleyen Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’da yine Adalet ve Kalkınma Partisi dönemi Türk dış politikası hakkında fikir oluşturmaktadır.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın faaliyete geçirilmesi, Türkiye’de Türk diasporasına yönelik kurumsallaşma yönünde atılan ilk adımlarından birisi olarak görülmekte, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye’nin diaspora diplomasisi kurumu olarak çalışmaktadır. Başkanlığın “Diaspora Bakanlığı” gibi faaliyetlerde bulunması ve konusunun “Dış Türkler” olması Türk diasporasının tam manasıyla oluşabilmesi için önemlidir. Kurumun çalışmalarından Türkiye’nin diaspora politikası üretmesine katkı sunmak, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları, soydaş ve akraba toplulukları sivil toplum kuruluşu halinde örgütlemek, tarihi ve kültürel faaliyetlerle anavatanla diaspora arasındaki bağları güçlendirerek lobicilik faaliyetleri yürütmek istediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’nin dış politikasına yeni araç ve mekanizmalar kazandırmaya çalışmaktadır.

Bu çalışmada kamu diplomasisi ve diaspora diplomasisi bağlamında Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Türk dış politikası analizini yapmak amaçlanmıştır. Diğer

tarafından bu dönemde dış politikada değişen diplomasi pratiklerine paralel olarak özellikle Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın kuruluşuna ve faaliyetlerinin önemine vurgu yapılacaktır. Çalışmanın birinci bölümünde, geleneksel olarak diplomasi terimi ve modern diplomasi yürütme biçimi olan kamu diplomasisine evrimi incelenecektir. İletişim teknolojilerindeki gelişmelere müteakip devletlerin dış politika uygulamalarına giren kamu diplomasisi ve diaspora diplomasisi ilk ortaya çıkışından itibaren kavramsal olarak incelenecektir. Dünyadan ve Türkiye'den örneklerle, bu yeni modern diplomasi çeşitlerinde kurumsallaşma adına nasıl çalışmalar yürütüldüğü araştırılacaktır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri erken dönemde kamu diplomasisini akademik olarak kavramsallaştıran ve dış politikasında stratejik araç olarak kullanan ilk ülke olması sebebiyle önemlidir. Türkiye ise mevzuya biraz daha geç odaklanmış ve Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nü kurarak, bu alanda insan yetiştirmeye, kaynaklarını yumuşak güç yönlü kullanmaya çalışarak ilerlemektedir. Bu bağlamda Türkiye'de Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Türk dış politikasında gerçekleştirdiği dönüşüm ikinci bölümün konusu olacaktır. Burada üst üste iktidara gelerek uzun yıllar hükümet eden partinin Türk dış politikası stratejisi, kamu diplomasisi ve diaspora diplomasisi yürütebilmek amaçlı uyguladığı yöntemler, kurmuş olduğu kurumlar özellikle dışişleri bakanları dönemlerine ayrılarak incelenecektir. Üçüncü bölümde ise Türkiye'nin bir diaspora diplomasisi kurumu olarak Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı incelenecektir. Bu bölümde başkanlığın kuruluşu, kurumsal yapısı, faaliyetleri ve resmi yayın organı olan Artı 90 dergisi ana çerçeveyi oluşturacaktır. Çalışmanın esas amacı, son yıllarda diplomaside yaşanan dönüşümün Türkiye'de Adalet ve Kalkınma Partisi dönemi dış politika uygulamalarında nasıl yer bulduğunu araştırmak olacaktır.

Yumuşak güç, kamu diplomasisi, diaspora diplomasisi gibi kavramlar, Türkiye'de akademik anlamda özellikle son yılların konusu olmuştur. "Türk diasporası" ise literatürde daha çok yeni üzerinde çalışılan bir kavramdır. Özellikle Türk diasporası ekseninde diaspora diplomasisi üzerine yüksek lisans veya doktora tezi olarak yazılmış kaynak bulmak zordur. Alanında ilklerden olacak bu çalışma, konusu ve içeriği açısından örnek teşkil ettiği için önemlidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE: KAMU DİPLOMASİSİ VE DİASPORA

Tarihten günümüze değişen dünyada, diplomasinin dönüşümü de kaçınılmaz olmuştur. 21. yüzyılda uluslararası ilişkiler disiplini ve teknolojiye yaşanan gelişmeler diplomasi kavramını artık sadece devletlerarası ilişkiler bağlamından çıkarmış, devletler ve sivil toplumlar arasındaki ilişkilere de yöneltmiştir. Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde diplomasinin gelişimi incelenirken, kamu diplomasisi kavramı ve kamu diplomasisi aracı olarak diaspora, dünyadan ve Türkiye’den örneklerle incelenecek, Türk Diasporası üzerinde durulacaktır.

A. Diplomasi Kavramı

Diplomasi, devletlerin uluslararası ilişki ve görüşmeleri kendi çıkarlarına uygun biçimde yürütme sanatıdır. Bu yönüyle diplomasi, uluslararası anlaşmazlıkları, savaşla değil barışçı yollarla çözmeyi öngören bir dış politika aracıdır.³ Diploma sözcüğü Eski Yunanca’da ikiye katlamak anlamındadır ve hem eski Yunan hem de Roma İmparatorluğu döneminde resmi evrak anlamında kullanılmıştır. Artan devletlerarası ilişkiler sonucu bu belgeler ile ilgilenen kâtipler ortaya çıkmış ve diplomasi resmi evraklara bakma sanatı anlamında kullanılmaya başlanmıştır.⁴

Diplomasi, tarihten günümüze uluslararası sistemde aktörlerin birbirleriyle olan ilişkilerinde araç olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla farklı türleri, yöntemleri ve mekanizmaları gelişmiştir. Diplomasi aslında oldukça eski bir kurumdur. Örneğin; hükümdarlar arasındaki ilişkilerin sürdürülmesi amacıyla uygulanan elçi göndermenin çok daha eski bir gelenek olarak Mısır, Roma, Helen ve Doğu uygarlıklarında da uygulandığı bilinmektedir. Özel görevlerle uzak bir ülkeden diğerine gönderilen elçiler günümüzden farklı olarak geçici bir görevle

³Ahmet Emin Dağ, **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü**, İstanbul, Anka Yayınları, Mayıs 2004, s.146.

⁴Umut Uzer, “Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları”, **Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavramlar ve Teoriler**, Ed.Haydar Çakmak, Ankara, Barış Kitabevi, 2007, s.15.

gönderilmekte ve sürekli ikamet etmemekteydi.⁵ Diplomasi teorisi, 15. yüzyıldan itibaren Avrupa’da geliştirilmeye başlamış ve modern diplomasi özel hukuki kurallarla korunan ve sürekli olarak dış ülkelerde ikamet eden diplomatların oluşturduğu bir ağın dış politika uygulama faaliyetleri şeklinde tanımlanmıştır. Bu ağ ilk olarak İtalya Yarımadası’nda 15. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Münster ve Osnabrück Kongrelerini(1644-1648) izleyen yüzyıllarda da belirli bir olgunluğa ulaşmıştır.⁶

Geleneksel olarak devletler arasında diplomatik ilişkiler ikili temaslar biçiminde yürütülmüştür. İki den fazla devlet temsilcisinin bir araya gelerek aralarında sorunları çözüme bağlama çabalarının tarihi çok eski değildir. “Konferans diplomasisi” diyebileceğimiz bu diplomasi türünün, genellikle 1648 tarihli Vestfalya Kongresi ile başlamış olduğu kabul edilmektedir. 1815 Viyana Kongresi ise, sonrasında sorunların ele alınma ve çözölme biçimi yönünden çok yanlı diplomasiye daha fazla başvurulması bakımından bir dönüm noktası olmuştur. Çok yanlı diplomasi, Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan Milletler Cemiyeti ve İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra kurulan Birleşmiş Milletler Örgütü ile süreklilik kazanmıştır.⁷ Bu duruma en fazla katkı sunan Woodrow Wilson’un şu sözleri devlet adamları arasındaki diplomasi faaliyetlerinden ziyade uluslararası toplumun önemine vurgu yapmaktadır: *“Ulusal amaçlar gittikçe geride kalmaya başladı ve aydınlanmış insanlığın ortak amaçları, onların yerini aldı. Sıradan insanların fikirleri, hâlâ bir güç oyunu oynadığını, hem de yüksek oynadığını sanan sofistike insanlarınkinden daha anlaşılır, ileri ve tutarlıdır.”*⁸

Diplomasi, günümüzde dış politikanın eş anlamlısı gibi algılanmaktadır. Dış politika, bir devletin diğer devletlerle olan ilişkilerinin esasları, amaçları ve eğilimleridir. Diplomasi, dış politikayı hayata geçirmek için kullanılan araçlardan bir tanesidir. Diplomasi, diyalog ve müzakereye ilişkin olup devlet sisteminin bir kurumudur. 15.

⁵ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, Bursa, Mkm Yayıncılık, Ekim 2011, s.340.

⁶ Temel İskit, **Diplomasi:Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı, 2007, s.9.

⁷ Mehmet Gönölübol, **Uluslararası Politika:İlkeler-Kavramlar-Kurumlar**, 4. bs., Ankara, Atilla Kitabevi, 1993, s.126.

⁸ Henry Kissenger, **Diplomasi**, 16. bs., İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Haziran 2017, s.241-242.

Yüzyılda Avrupa’da devlet sisteminin ortaya çıkmasından bu yana, aktörler arasında kalıcı ilişkiler oluşturmaya yönelik örgütlü ve tutarlı bir sistem gelişmiştir. Bu ilişkilerin, savaşlar nedeniyle kesintiye uğradığı zamanlarda bile diplomasi, iletişimin en önemli aracı olarak kalmıştır. Rönesans döneminde, bilgi edinmek, politikaları ve eğilimleri yorumlamak, askeri ve siyasi çıkarları korumak, ticari bağlantıları iyileştirmek amacıyla sistematik ve geniş ölçüde profesyonel diplomatik görev kurulmuştur. Diplomasinin işlevi tarihte olduğu gibi günümüzde de aynıdır: Çok devletli, siyasi olarak parçalanmış bir uluslararası sistemde, ilişkileri düzenli bir şekilde idare etmek ve yürütmeye devam etmektir.⁹

20. yüzyılda iletişim alanındaki gelişmeler uluslararası ilişkilerde önemli rol oynamış, özellikle savaş zamanlarında iletişim araçları hem ülke içinde hem de ülke dışında propaganda amacıyla kullanılmıştır. 21. yüzyılda yaşanan teknoloji ve iletişim devrimiyle birlikte uluslararası ilişkilerin temelinde olan savaş, diplomasi gibi kavramların değişmesi kaçınılmaz olmuştur.¹⁰ Hükümetler diplomasi alanında tek başlarına demokratik yasallığı ve sorumluluğu taşımakla birlikte; hükümet-dışı kuruluşlar, uluslararası ve bölgesel kuruluşlar ile çok-uluslu şirketler de, dış politikanın oluşmasına ve uygulanmasına yapıcı biçimde katkıda bulunmaktadır.¹¹ Aslında Dışişleri bakanlıkları ve diplomatlar, eski diplomasinin yerini yeni diplomasinin almasından daha önce resmi kurumlar ve elçilikler dışında doğrudan kamuoylarına ulaşmanın önemini kavramışlardır. Kültürel ilişkiler diplomasisi olarak adlandırılacak olan, ulusal kültürleri yabancı ülkelerde tanıtmaya dönük politikalar uygulanmaya başlanmıştır. Örneğin, Fransız misyonları ve diplomatlarının Fransızca dil ve edebiyatını yayan dini ve laik kurumları desteklemeleriyle yetinilmemiş, 1910’da Yabancı Ülkelerdeki Okul ve Vakıflar Bürosu kurulmuş, Alman ve İtalyan özel kurumları yabancı ülkelerdeki Alman ve İtalyan dil ve kültürünü korumak için devlet desteği almış, Büyük Britanya’nın British Council adlı kurumu yabancı ülkelerde Büyük Britanya’yı tanıtmak, İngilizce öğrenimini yaymak ve yabancı

⁹Graham Evans, Jeffrey Newnham, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, İstanbul, Gökkuş Yayımları, s.167-168.

¹⁰ Begüm Kurtuluş, “Bir Soğuk Savaş Teknolojisi Olarak İnternet’in Ortaya Çıkışı ve Gelişimi”, “**Uluslararası İlişkilere Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Uluslararası İletişim Perspektifi**”, Ed.Burcu Sunar Cankurtaran, İstanbul, Röle Akademik Yayıncılık, Nisan 2016, s.18.

¹¹Hüner Tuncer, **Küresel Diplomasi**, Ankara, Ümit Yayıncılık, Ocak 2006, s.53-54.

lkelerle kültürel ilişkileri geliştirmek amacıyla kurulmuştur.¹² Bu baēlamda, Küresel diplomasi olarak nitelendirebileceēimiz çağımızın diplomasi yöntemi, öncelikle seēkinlere deēil, halklara yönelik bir diplomasi yöntemi olmuştur. Artık diplomasi, dünya kamuoyunun yoēun biēimde ilgi duyduēu ve tartıřtıēı bir alana dnşmştur. Çaēımız diplomasisinin özelliklerini belirleyen belli başlı faktörler; kişisel diplomasinin artan önemi, çeşitli ülke ekonomilerinin birbirine baēımlılıēı, kamuoyunun dış politikanın yürütülmesinde artan rolü, insan hakları konusunun uluslararası ilişkilerde giderek önem kazanması, sosyal kalkınmanın gerekliliēı, ulusaşırı sorunların(terörizm, çevre kirliliēı, uyuşturucu kaēakçılıēı gibi) ele alınma biēimleri, aktörlerin çeřitliliēı ve bilgi teknolojilerinin diplomasi üzerindeki etkisi olarak sayılabilir.¹³ Günümüzde uygulanan, dijital diplomasi, TV diplomasisi, medya diplomasisi, aē diplomasisi, siber diplomasi, kültür diplomasisi, diaspora diplomasisi, dış yardım ve insani diplomasi, yumuşak gē diplomasisi, kamuoyu diplomasisi, sivil toplum diplomasisi gibi bütün bu diplomasi çeşitlerinin birleřtiēı üst başlık ise kamu diplomasisidir.¹⁴

B.Kamu Diplomasisi Kavramı

Kitle iletişim araēları ve sosyal medyanın hüküm srdēu günümüzde, geleneksel diplomasiden daha ziyade devletler artık kamu diplomasisine yönelmiştir. Kamu diplomasisi ile birlikte, kamu ve kamunun fikri ile hükümetin karar alım süreci arasında bir baē oluşturma, devletlerin kamuoyu desteēine olan ihtiyaēı karşılanmaya çalışılmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde de, kamu diplomasisinin erken dönem aracı olan propaganda yöntemi ve kamu diplomasisi kavramı aēıklanacak, dünyadan ve Türkiye’den örneklerle incelenecektir.

¹² İskit, **a.g.e.**, s.144.

¹³ **A.e.**,s.56-57.

¹⁴ Muharrem Ekşi, “Türk Dış Politikasında Diplomasinin Yeni İletişimsel Boyutları ve Mekanizmaları: Dijital Diplomasi”, **“Uluslararası İlişkilere Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Uluslararası İletişim Perspektifi”**, Ed.Burcu Sunar Cankurtaran, İstanbul, Röle Akademik Yayıncılık, Nisan 2016, s.76.

1.Propaganda

Propaganda, Latince *propagare* kökünden gelmektedir. Propagare, “yeni fidanlar elde etmek üzere toprağı ekmek” anlamındadır. Kelime zamanla yeni fikirlerin ekilmesi, yayılması olarak kullanılmıştır.¹⁵

Propaganda, bireyler ve gruplar aracılığıyla diğer grupların kanılarını, görüşlerini ve davranışlarını, iletişim araçlarını da kullanarak etkileme, değiştirme veya kontrol altında tutmaya yönelik bilinçli bir davranıştır. Propaganda, belli bir durum tanımlamasını kabul etmeleri için insanları ikna etmeye yönelik bir girişim olup insanların davranışlarını belirli ve istenilen istikamette değiştirmek için kullanılır. Propaganda, meseleleri daha anlaşılır kılmak için basitleştirirken, sansür ve çarpıtma yöntemlerini kullanabilir. Propaganda, insanların coğrafi, kültürel veya siyasi birtakım özdeşleştirmelerini de kullanabilir.¹⁶ Propagandacı tarafından hedefe yöneltilen mesajlar, etkilemeye çalışılan kişilerin sempatisini kazanmak, bunların sayısını arttırmak için ve kişilerin belirli bir biçimde davranmasını sağlamaya yöneliktir. Uluslararası propaganda da; propaganda yapımcısının kendi halkı, dost ülkelerin halkları, tarafsız ülkelerin halkları ve hasım ülkelerin halkları gibi hedefler mevcuttur.¹⁷

Propaganda ve diplomasiyi mukayese ettiğimizde, propaganda iki bakımdan diplomasiden ayrılmaktadır. İlk olarak, diplomaside muhatap doğrudan doğruya diğer hükümetler ve onların resmi temsilcileri iken, propagandada muhatap diğer ülkelerin halklarıdır. İkinci olarak, propaganda ulusal çıkarları gerçekleştirme bakımından daha bencildir. Yani, diplomaside karşılıklı çatışan çıkarların uzlaştırılmaya çalışılması esas iken, propagandada böyle bir uzlaşıdan söz edilemeyeceği gibi propagandacı olaylara sadece kendi tarafından bakar.¹⁸ Ayrıca propaganda karşı tarafın fikrini değiştirerek amaca ulaşmayı içermekle birlikte diplomasinin tersine halkı etkileyerek amaca ulaşmaya çalışması, anlamının askeri

¹⁵ Begüm Kurtuluş, “21.Yüzyılda Değişen Kamu Diplomasisi Anlayışının Türk Dış Politikasına Yansıması”, Doktora Tezi, s.65.

¹⁶ Evans, Newnham, **a.g.e.**,s.509-511.

¹⁷ Faruk Sönmezoğlu, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2005, s.366.

¹⁸ Arı, **a.g.e.**,s.389-390.

ağırlıklı ve pejoratif bir hale gelmiş olması nedeniyle dikkatli kullanılmazsa tepki çekebileceği söylenebilir.¹⁹ Buna ilaveten, propagandanın diplomasiden en önemli farkı, gizlilik bulunmaması, aleni icra edilmesi olup, propaganda için “gayr-ı resmi diplomasinin esaslı bir aksesuarı” benzetmesi de yapılmaktadır.²⁰

Propaganda bilgi akışını kontrol etme, psikolojik ve duygusal yöntemlerle kamuoyunu yönetme, manipüle etme, sistematik algı yönetimi olarak tanımlanmıştır.²¹ Propaganda ve kamu diplomasisi anlam bakımından yakından ilişkilidir. Her ikisinde de iletişim, ikna, enformasyon ve kamuoyunun ortak ilgi alanları olmakla birlikte, temelde kamuoyunu etkilemek vardır. Fakat propaganda kamuoyunu etkilemenin ötesinde, onu yönetmeyi amaçlar ve bunu da çarpıtılmış bilgilerle yaparken, kamu diplomasisinde doğru bilgilerle kamuoyunu etkilemek amaçlanır. Propaganda da kamuoyuna tercih şansı bırakılmaksızın yönetilmek istenirken, kamu diplomasisinde çift yönlü iletişim yöntemiyle önce kamuoyunu etkilemeye yönelik politikaların anlatılması ve sonra geribildirim alınarak kamuoyu desteğinin kazanılması söz konusudur.²² Ayrıca propaganda yönteminde tartışma ve etkileşime izin vermeden istediği yönde kamuoyu kanaatlerini değiştirmek ve yönetmek amaçlanırken, kamu diplomasisinde kamuoyu görüşlerinin değiştirilmesi diyalog ve tartışma ortamına izin vererek yapılır.²³

Tarihsel olarak, Papa Gregory XV’in 1622 yılında kilise bünyesinde propaganda ofisini kurması, kamu diplomasisinin propagandayla ilişkisinin tarihsel başlangıç noktasını teşkil etmekle birlikte,²⁴ uluslararası ilişkilerde propagandanın kullanılması ulaşım ve iletişim araçlarının gelişmesiyle yoğunlaşmıştır. İlk olarak, Katolik Kilisesi tarafından dini amaçlar için kullanılmıştır. Siyasal amaçlar için ise ilk kez İngiltere

¹⁹ Aytekin Yılmaz, **Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler: Teori-Temel Kavramlar-Yeni Gelişmeler**, Ankara, Kadim Yayınları, Eylül 2012, s.279.

²⁰ H.Bülent Olcay-Tarık Olcay, “Dış Politika Araçları”, **“Değişen Dünyada Uluslar arası İlişkiler:Uluslar arası Siyaset, Uluslar arası Hukuk ve Temel Sorunlar”**, Ed.İdris Bal, Ankara, Lalezar Kitabevi, 2008, s.218.

²¹ Garth S. Jowett, Victoria O’Donnell, **Propaganda and Persuasion**, London, Sage Publications, Third Edition, 1999, s.6-7.

²² Richard Nelson, Foad Izadi, “Ethics and Social Issues in Public Diplomacy”, **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, ed.Nancy Snow, Philip M. Taylor, New York, 2009, s.340.

²³ Joseph Nye, **The Future of Power**, New York, Public Affairs, 2011, s.10.

²⁴ Edward L. Bernays, **Crystallizing Public Opinion**, New York, Liveright Publishing Corporation, 1961, s.9.

tarafından örgütlü ve sistematik bir şekilde hem iç hem de dış politikada I. Dünya Savaşı'nda kullanılmıştır. Propaganda, iki savaş arası dönemde Sovyetler Birliği ve Nazi Almanyası tarafından da yoğun olarak kullanılmıştır. Özellikle 1917'de Rusya'da Bolşevik rejimin işbaşına gelmesiyle propaganda uluslararası ilişkilerde önemli bir unsur hâline gelmiş olup, faşizm ve Nazizm de bu yöntemi iç ve dış politikalarında gerekli bir unsur olarak görmüşlerdir. Her ne kadar savaş sonrasında nazist ve faşist rejimler çökse de, propaganda sona ermemiş, yoğunluğu artarak devam etmiştir. Propaganda Soğuk Savaş Dönemi'nde neredeyse diplomasinin yerini almış, Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri(ABD) müttefik arayışı için bu yöntemi kullanmıştır. Özellikle blokların dışındaki devletler propagandanın temel hedefi hâline gelmiştir. Bu hedefler doğrultusunda kurulan Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı'na (CIA) ve Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesi Propaganda ve Ajitasyon Bölümü'ne büyük bütçeler ayrılmıştır.²⁵

Propagandanın kullanımı konusunda 1948 yılından itibaren önemli değişiklikler olmuştur. Çünkü diplomaside başarılı olabilmenin yolunun savunulan görüş ve düşüncelerin diğer devletlerin ve halklarının desteğinin sağlanmasına da bağlı olduğu anlaşılmış ve böylece uluslararası kamuoyunu etkileme çalışmaları başlamıştır. ABD bu konuda çok çalışmış ve hatta bunu özel sektöre bırakmadan devlet eliyle yürütmüştür. Bu bağlamda, 1942'de biri Avrupa, Asya ve Afrika'ya yönelik çalışan Savaş Enformasyon Ofisi(OWI), diğeri Latin Amerika'ya yönelik çalışan Amerikalılar Arası İlişkilerin Koordinatörü(CIAA) olan iki örgüt kurmuştur. Asıl amaçları psikolojik savaş olan bu örgütler savaş sonrasında Başkan Harry S. Truman tarafından dağıtılmıştır. 1945'te bu iki örgütün yerine Geçici Uluslararası Enformasyon Servisi(IIIS) adıyla Dışişleri Bakanlığı'na bağlı yeni bir teşkilât oluşturularak CIAA ve OWI'nın faaliyetleri bu teşkilata devredilmiştir. Eğitim ve enformasyon faaliyetleri için Uluslararası Enformasyon Bürosu(OII) ve Eğitim Değişimi Bürosu(OEX) faaliyete sokulmuştur. Kongre 1953'te yeni bir yasa ile Birleşik Devletler Enformasyon Dairesi'ni (USIA) kurmuştur. USIA diğer örgütlerin fonksiyonlarını üstlenmiştir. USIA'nın temel amacı diğer ülkelerdeki kamuoylarını Amerikan Dış Politikası ve çıkarları yönünde etkilemektir. Bu sebeple faaliyetleri

²⁵ Arı, a.g.e.,s.390-391.

arasında diğer ülkelerde kişisel ilişkileri geliştirmek, radyo yayınları, kütüphane çalışmaları, kitap basım ve dağıtımı, basın ve televizyonu kullanmak vardır. USIA bu faaliyetleri Amerika'nın Sesi(Voice of Amerika-VOA) radyosu gibi hemen her ülkenin dilinde yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla yürütmektedir. USIA'nın dışında, bakanlık içinde Halkla İlişkiler ve Uluslararası İletişim ve Enformasyon Daireleri bulunmakla birlikte, Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler Bölümü(Under Secretary of Public Diplomacy and Public Affairs), Dışişleri Bakanlığı içindeki ana müsteşarlıklardan birisidir. Amacı, ABD'nin stratejik amaçları çerçevesinde uzun vadeli hedeflerin gerçekleştirilmesi, ABD lehine dünya genelinde pozitif bir imaj oluşturulması ve ABD'ye karşı yürütülen karşı propaganda faaliyetlerinin etkisiz kılınmasıdır. Uluslararası alanda değişik dillerde yapılan yayınların yanında, eğitim programları, öğrenci değişim programları, burslar, akademik çalışmalara da finansal destek sağlanmaktadır.²⁶

2.Kamu Diplomasisinin Doğuşu

Türkçe'de *kamu* kelimesinin anlamı, halk hizmeti gören devlet organlarının tümü, bir ülkedeki halkın bütünüdür. *Kamuoyu* kelimesinin anlamı, bir konuyla ilgili halkın genel düşüncesi, halkoyu, efkâr-ı umumiye'dir. İngilizce'de ise kamu, *public* olarak geçmekte ve fikir, yorum, kanaat, topluluk, halk, insanlar, vatandaş topluluğu, temsile yetkili anlamına gelir. *Kamuoyu* kelimesine ise *public opinion* karşılık gelmekte, çoğunluğun kabul ve tasdik ettiği fikir, halk arasında yaygın olan fikir, genel fikir anlamındadır. Fransızcada da *kamu* kelimesi halkın fikir ve düşünceleri anlamındadır.²⁷

Tarihsel süreci incelediğimizde, kamuoyu kavramı ilk olarak 16. yüzyılda Montaigne tarafından 1588 yılında Fransızca'da *l'opinion publique* olarak kullanılmıştır. 1572-1585 yılları arasında ise Papa Gregory kamuoyunun etkisi ve gücü dolayısıyla kilisede propaganda birimini kurdurmuştur.²⁸ 17. yüzyılda ise Kardinal Richelieu,

²⁶A.e.,s.392-394.

²⁷Muharrem Ekşi, **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Ankara, Siyasal Kitabevi, Temmuz 2014, s.60-61.

²⁸Edward L. Bernays, **Crystallizing Public Opinion**, New York, Liveright Publishing Corporation, 1961, s.16.

Fransa’da ilk Dışışleri Bakanlığı’nı kurmakla birlikte kamuoyunun gücünün farkına vararak bakanlıkta 1631 yılında iç propaganda sistemini de kurmuştur.²⁹ Aslında aydınlanmanın bir ürünü olan kamuoyu kavramı, Aydınlanma döneminden (17-18. yüzyıllar) itibaren gelişmeye başlamıştır. 17. yüzyılda İngiliz şair John Milton ve İngiliz düşünür John Locke, kamuoyunun gücünü vurgulamıştır.³⁰ 18. yüzyılda ise önemi iyice anlaşılan kamuoyuna yönelik yöntemler geliştirilmekle birlikte Napolyon, kamuoyuna yönelik propaganda yöntemini etkili biçimde kullanma gereği duymuştur.³¹

19. yüzyılın başlarında, yeniden iktidara dönen monarşiler hem iç hem de dış politikaları hakkında tebaalarının onayına gerek duymamakla birlikte kamuoyunun tepkisini de çekmemenin daha uygun olduğunu Fransız Devrimi tecrübesiyle öğrenmiş, bütün Avrupa’da yayılan liberal fikirler ve milliyetçi duygular sebebiyle halklarının düşüncelerine değer vermenin önemini anlamışlardı. Prens Klemens von Metternich(1773-1859), 1808 yılında “kamuoyu en güçlü bir ortamdır. Din gibi en karanlık köşelere bile sızabilir” diyerek yine kamuoyunun önemini “kamuoyu genel politikanın önemli saiklerinden biridir” sözleriyle anlatmıştır. Elbette ki, Metternich kamuoyu kavramını bugün kullandığımız anlamdan daha dar anlamıyla kullanmıştır.³²

20. yüzyılın başından itibaren ise kamuoyunun dış politika analizlerine dahil edilmesi söz konusudur. Bu süreç ülkelerin demokratikleşmesine paralel olarak gelişmiştir. Demokratik olmayan ülkeler için kamuoyunun bir anlamı yoktur. Çünkü, kamuoyu denildiğinde halkın bir konuya ilişkin kanaati anlaşılmaktadır. Kamuoyu dış politikayla ilgili mevzularda yanlış veya eksik bilgilendirilebilir ve hatta karar vericiler tarafından manipüle edilebilmektedir.³³ I. Dünya Savaşı’nda kamuoyuna ilişkin propaganda terimi yaygın biçimde kullanılmıştır. 1923 yılında, New York Üniversitesi’nde kamuoyunu temel alan Halkla İlişkiler dersi öğretilmeye

²⁹ Bernays, **a.g.e.**, s.15.

³⁰ **A.e.**, s.16.

³¹ **A.e.**, s.19.

³² Temel İskit, **Diplomasi:Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı, 2007, s.143.

³³ Arı, **a.g.e.**,s.206.

başlanmıştır.³⁴ 1937 yılında, Princeton Üniversitesi'nin çıkardığı *Public Opinion Quarterly* dergisi kamuoyunun önemine odaklanmış, 1950-1960'lı yıllarda ise dünya genelinde kamuoyu kavramı üzerine akademik çalışmalar başlamıştır.³⁵

Günümüzde ise, iletişim ve enformasyon teknolojilerinin gelişmesine ve küreselleşmenin bu teknolojilerle ivme kazanması sebebiyle kamuoyunun önemi artmaktadır. Ian Marsh'a göre de tarihsel bir süreç olarak küreselleşme, beraberinde kamuoyu faktörünü de getirmektedir. Küreselleşme, kamuoyunun önemini ve etkisini arttırmaktadır.³⁶

Kamuoyu ile kamu diplomasisi arasında açık bir bağlantı vardır. Kamu kelimesi, diplomasinin önüne gelerek diplomasi, kamuoyu ile ilişkilendirilmiş ve anlamlandırılmış olmaktadır. Kamu diplomasisinin, kamuoyu desteğini sağlama amacı, kamu diplomasisinin merkezinde kamuoyu fikrinin yer aldığını göstermektedir. Kamuoyuna yönelik bir diplomasi anlayışı olması dolayısıyla diplomasi kavramı kamu ya da kamuoyu diplomasisi olarak adlandırılmaktadır. Kamu diplomasisi açısından kamuoyu kavramı, dış politika ile ilişkili olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda kamuoyu, dış politika yapımı ve diplomasinin yürütülmesinde etkili bir etken ve aktör olduğu için, kamu diplomasisinin hem öznesi hem de nesnesidir.³⁷

Kamu diplomasisi, ulusal veya uluslararası kamuoyunun anlaşılması, bilgilendirilmesi ve etkilenmesi faaliyetleri olup, karşılıklı etkileşim ve ikna etme ön planda olduğundan tek taraflı yapılan propagandadan farklıdır. Kamu diplomasisinde değer merkezli ve işbirliğine dayalı olarak hareket etme düşüncesi mevcut olup, çok taraflı, müzakereci ve yatay bir ilişki söz konusudur.³⁸

³⁴ Bernays, **a.g.e.**, s.37.

³⁵ Philip Everts, Pierangelo Isernia, **Public Opinion and the International Use of Force**, London and New York, Routledge, 2001, s.9.

³⁶ Ian Marsh, "Globalization and Public Opinion in Western Europe and East and Southeast Asia", **Globalization, Public Opinion and the State**, Ed. Takashi Inoguchi, Ian Marsh, London and New York, Routledge, 2008, s.11.

³⁷ Ekşi, **a.g.e.**, s.60,63.

³⁸ Selçuk Çolakoğlu, "Diplomasi", **"Uluslararası İlişkilere Giriş:Tarih, Teori, Kavram ve Konular"**, Ed. Şaban Kardaş, Ali Balcı, İstanbul, Küre Yayınları, 2. Basım, Ekim 2014, s.373.

Kamu diplomasisinin kavram olarak kullanımı, “propaganda” kavramının negatif çağrışımları sebebiyle olmuştur. Kamu diplomasisi ilk kez Ocak 1856’da London Times’da kullanılmıştır. Gazetede Başkan Franklin Pierce’in duruşunu eleştiren ifade şu şekildedir: “Amerika’nın devlet adamları anlamalıdır ki, eğer bizim üzerimizde bir etki yaratmak zorundalarsa, kendi halkları için de örnek olmak zorundalar, ve kamu diplomasisi kadar çekici çok az şey vardır.” Kavram, Ocak 1871’de New York Times tarafından bir kongre tartışmasını anlatırken NewYork’tan bir demokrat, Samuel Sullivan Cox’un “şeffaf, kamu diplomasisi”ne inandığını belirtmesiyle bir kez daha kullanılmıştır. İfade, “open, public diplomacy” şeklindedir, bu da kamu diplomasisinin bu dönemde bir tür kamuya açık diplomasi anlamını içerdiğini göstermektedir.³⁹

19. yüzyıl parlamentoların, 20. yüzyıl kitlelerin etkisinde geçmiş ve 21. yüzyıl kamuoylarının etkisinde geçmektedir. Dolayısıyla günümüzde en güçlü karar verici olarak kamuoyu görülmektedir. Artık karar alma süreçlerinde devletten devlete değil devletten veya sivil toplum örgütlerinden kamuoylarına yönelik yapılan, ayrıca kapalı kapılar ardında değil herkese açık gerçekleşen kamu diplomasisi önem kazanmıştır. Hem geleneksel diplomasi hem kamu diplomasisinde amaç, uluslararası ortamda barışçıl yollarla sorunları çözmekle birlikte geleneksel diplomaside ilişkiler devletler arasında veya uluslararası aktörler arasındadır. Kamu diplomasisinde ise bu ilişkiler devletler ile yabancı kamuoyları, resmi olmayan gruplar, örgütler ve bireyler arasında olup sivil toplum örgütleri ve diğer hükümet dışı örgütlerin katılımıyla aktör sayısı çoğalmıştır. Böylelikle ikna gücü ve güvenilirliğin artması amaçlanmıştır.⁴⁰

3.Kamu Diplomasisinin Tanımı

Kamu diplomasisi, hem teoride hem pratikte ABD, Kanada ve İngiliz tecrübelerine dayandığından akademik olarak ilk önce bu ülkelerin araştırmacıları tarafından temellendirilmiştir. “Kamu diplomasisi kavramı ilk kez 1965 yılında Tufts Üniversitesi Fletcher Hukuk ve Diplomasi Okulu Dekanı Edmund Gullion tarafından

³⁹Begüm Kurtuluş, “21.Yüzyılda Değişen Kamu Diplomasisi Anlayışının Türk Dış Politikasına Yansıması”, Doktora Tezi, s.35.

⁴⁰Yılmaz, a.g.e, s.69.

açıklanmıştır. Üniversitenin Edward Murrow Kamu Diplomasisi Merkezi'nin ilk zamanlarından bir broşürde, kamu diplomasisi, bilgi ve fikirlerin uluslar ötesi akışı olarak değerlendirilerek aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:⁴¹

“Kamu diplomasisi, dış politikaların düzenlenmesi ve yürütülmesi üzerindeki kamu tutumlarının etkilenmesini ele almaktadır. Geleneksel diplomasinin ötesindeki uluslararası ilişkiler boyutlarını, hükümetlerin diğer devletlerdeki kamuoyunu oluşturmalarını, özel grupların etkileşimini ve bir devletin ve bunların birbiriyle olan ilgi alanlarını, Dışişleri raporlarını ve bunların politikaya etkisini, işi iletişim olanlarla diplomatlarla ve dış temsilciler arasındaki iletişimi ve de kültürlerarası iletişim sürecini kapsamaktadır.”

Nicholas J. Cull'a göre, uluslararası bir aktörün yabancı bir halkla bağlantı yoluyla uluslararası ortamı yönetme girişimine kamu diplomasisi denilmektedir. Tarihsel olarak kamu diplomasisi, bir devletle diğer bir devletin halkının ilişki biçimidir. Kamu diplomasisi her zaman direkt olarak büyük bir kitleyi aramaz, büyük kitleyi etkileyecek kişileri hedefler. Dahası, yabancı bir halkı çok hızlı bir şekilde etkileme biçimi değildir. Ayrıca yabancı halkı dinlemek ve politikayı değiştirmek kamu diplomasisinin bir parçasıdır.⁴²

Kamu diplomasisine 1987 yılında ABD Hükümetinin getirdiği resmi tanım ise şu şekildedir: *“diğer ülkelerde kamuoyu oluşturmak ve etkilemek amacıyla hükümetin desteğinde gerçekleştirilen basılı yayınlar, filmler, kültürel değişimler, radyo ve televizyon faaliyetleri gibi oluşumlar kamu diplomasisidir.”*⁴³ Yine Amerikan Enformasyon Ajansı(USIA), kamu diplomasisini şu şekilde açıklamaktadır: *“kamu diplomasisi, ABD'nin ulusal çıkarına, yabancı kitleleri anlama, bilgilendirme ve etkileme yoluyla katkıda bulunmaya çalışır.”*⁴⁴

⁴¹Gaye Aslı Sancar, “Uluslararası Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi”, Doktora Tezi, s.87.

⁴²Nicholas J. Cull, **PublicDiplomacy:LessonsfromthePast**, CPD Perspectives on PublicDiplomacy, Los Angeles, FigueroaPress, 2009, s.12.

⁴³Ece İnan, “Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler Eksenini”, **Kamu Diplomasisi**, Ed.Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk, İstanbul, Tasam Yayınları, 2012, s.64.

⁴⁴ PublicDiplomacyAlumniAssociation, (Çevrimiçi), http://pdaa.publicdiplomacy.org/?page_id=6 , 13.01.2017.

Kamu Diplomasisi, İkinci Dünya Savaşı yıllarında savaşın cephelerden sivillere yönelmesi ve savaşta yorgun düşen ülkelerin, uluslararası güvenliğin sağlanması konusunda anlaşmaya varmak istemeleri sebebiyle üzerinde durdukları bir uygulama biçimi olmuştur. Başta ABD’de olmak üzere pek çok araştırmacı ve akademisyen özellikle “yumuşak güç” kavramı üzerinde durmuştur.⁴⁵ Yumuşak güç kavramını terim olarak ilk kez Joseph Nye kullanmıştır. 1990 yılında **Bound to Lead: The Changing Nature of America** adlı kitabında gücü nasıl ölçebileceğimiz sorusu üzerinden yumuşak gücü tartışmış ve tanımını şu şekilde yapmıştır: *“Bir ülkenin dünya siyasetinde istediği sonuçlara, onun değer yargılarına hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine özenen ülkelerin kendisini izlemesiyle ulaşmasıdır.”* Nye için burada önemli nokta, gücü yalnızca askeri veya ekonomik çerçevede değerlendirmek değil, dünya siyasetinin gündeminde söz sahibi olabilmek için diğer aktörleri cezbederek kendine çekmektir.⁴⁶

Kamu diplomasisini bazı araştırmacılar yumuşak güç ile aynı anlamda kullanırken, bazıları ise yumuşak gücün bir unsuru olarak görmektedir. Fakat her iki terimin kavramsal olarak ilk kez kullanılma ve açıklanma tarihlerine bakıldığında kamu diplomasisinin daha önce ortaya atılmış olması hangisinin alt başlık olduğu tartışmasını da gündeme getirmektedir. Evan Potter’a göre kamu diplomasisi, *“...başka bir ulusun halkını ve aydınlarını, bu ulusun politikalarını kendi avantajına döndürmek amacıyla etkilemeye çalışmasıdır.”* Hans N. Tuch ise, *“...bir devletin, kendi milletinin fikirlerinin ve ideallerinin, geleneklerinin ve kültürünün, aynı zamanda ulusal hedeflerinin ve mevcut politikasının anlaşılması amacıyla yabancı kamularla gerçekleştirdiği iletişim süreci”* olarak açıklamıştır.⁴⁷

Kamu diplomasisinin çeşitli tanımları üzerinden şu şekilde bazı özelliklere sahip olduğundan bahsedebiliriz: 1)Savunma/etkileme: Yabancı kamuların fikirlerini, tutumlarını ve davranışlarını etkilemesi, 2)İletişim/bilgilendirme: Ulus ve ulusal politikalar konusunda diğer ülke halklarının bilgilendirilmesi ve eğitilmesi, 3)İlişki

⁴⁵ Meltem Ünal Erzen, “Kamu Diplomasisinin Kapsamı ve Geleceği”,**Kamu Diplomasisi**, Ed.Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk, İstanbul, Tasam Yayınları, 2012, s.36-37.

⁴⁶ Joseph S.Nye, **“Bound To Lead:The Changing Nature of American Power”**, Basic Books, New York, 1990, s.5.

⁴⁷Erzen, **A.g.e.**,s.37.

kurma: Diğer ülke halklarıyla karşılıklı, faydalı ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi, 4)Promosyon: Ulusa ait özel yönlerin yabancı kamulara tanıtılması ve satılması, 5)Politik: Uluslararası politikaya dâhil olma, 6)Propaganda: Askeri operasyonların desteklenmesi ve tamamlanması.⁴⁸

Son yıllarda kamu diplomasisinden anlaşılan, egemen devletlerin ulusal çıkarları ve dış politika hedefleri için diğer devletlerdeki toplumları iletişim vasıtasıyla bilgilendirme ve etkileme amacıdır. Bu bağlamda kamu diplomasisi, geleneksel diplomasinin tamamlayıcı parçası olarak görülmektedir. Özellikle 11 Eylül 2001 terörist saldırılarından sonra kamu diplomasisi bir alan olarak hem pratikte hem de akademik çevrelerde daha fazla ilgi görmeye başlamıştır. Geleneksel diplomasi devlet temelli dar bir kavram iken, kamu diplomasisi uluslar üstü aktörler, hükümet dışı organizasyonlar ve uluslararası özel şirketleri de içeren, kapsayıcılık bakımından daha geniş bir alandır. Uluslararası politikaları yürütmede medya ve iletişim teknolojisi bu devlet dışı aktörleri meşrulaştıran araçlardır.⁴⁹ Bu çok aktörlü ve gündemli etkileşim biçimi kamu diplomasisi, kültürel diplomasi, küresel diplomasi ve medya diplomasisi gibi kavramlarla ifade edilmekle birlikte, günümüzde diplomasi faaliyetlerinin %90'ını oluşturduğu belirtilmiştir.⁵⁰

Uluslararası alanda diplomasi siyasal ilişkilerin dışında sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarda yürütülmesi gereken bir faaliyet alanı haline gelmeye başlamasıyla, vatandaş etkileşimlerini kapsayan vatandaş diplomasisi, kültürel ilişkileri ifade eden kültürel diplomasi, ekonomik etkileşimleri belirten ekonomi diplomasisi ve insani yardım faaliyetlerini anlatan insani diplomasi gibi kavramlar ortaya çıkmış ve aktörlerinden ülkelerin sivil diplomatları olarak bahsedilmeye başlanmıştır. Diplomatik ilişkiler, kapalı kapılar ardında ve siyasi aktörler arasında yürütülürken sivil toplum kuruluşları(STK), kâr amaçlı organizasyonlar, çıkar grupları ve vatandaşların da dahil olmasıyla devletler ve hükümetler için bu alanın ve faaliyetlerinin koordine edilmesi, yönetilmesi önemli hâle gelmiştir. Ülkeler ve

⁴⁸Ergün Köksoy, “Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler İlişkisi: Kuramsal Bir Değerlendirme”, **Marmara İletişim Dergisi**, No:22, 2014, s.215.

⁴⁹What is PD? , (Çevrimiçi) <http://uscpublicdiplomacy.org/page/what-pd> , 08.06.2016.

⁵⁰Köksoy, a.y., s.212.

uluslar hakkında oluşan imajlar ve algılar da çoğunlukla bu ilişkilerle şekillenmeye başlamıştır.⁵¹

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, iletişim çağına girilmiş, haber ve bilgi kaynakları çeşitliliği sağlanmış ve böylece kitlelerin dikkatini çekmek ve ikna edici mesajları aktararak kendi politikalarımız doğrultusunda yönlendirmek araçsal olarak kolaylaşırken amaçsal olarak zorlaşmıştır. İşte diplomasi de, bu zor işi başardığı oranda fonksiyonunu yerine getirmiş sayılmaktadır.⁵² Öyle ki Thomas A. Bailey’e göre, “*düşünceler dayanıklıdır, silahlarla veya bombalarla yok edilemezler. Uluslararası sınırları ve okyanusları aşarlar. Onlarla ancak daha iyi düşünceler üreterek başa çıkılabilir.*”⁵³

Kamu Diplomasisi’nde ülke veya devletlerin dış politika amaç ve hedeflerine, diğer tarafa herhangi bir maddi destek vermeden, baskı uygulamadan veya diplomatik müzakerelere gerek kalmadan ulaşması, yani karşı tarafın, ödüle, desteğe ve de baskıya gerek kalmadan o hedefe kendiliğinden uymasının sağlanması esastır. Bu, kaba maddi güç yerine yumuşak güçle sonuca ulaşmak şeklinde öne çıkmakta olup içinde bulunduğumuz çağda yumuşak güce sahip olmak başarılı dış politika yürütülebilmesi için vazgeçilmez bir unsurdur.⁵⁴

Kamu diplomasisi, ülkelerin sahip olduğu değerleri dünyaya daha iyi anlatabilmesi esasına dayanmaktadır. “Yumuşak güç” olarak tanımlanan bilim, sanat, spor, kültür, eğitim gibi unsurları ustalıkla kullanabilen ülkeler, dünyada cazibe merkezi haline gelmektedir. Toplumlar arasında etkileşime imkân sağlayan kamu diplomasisi araçları, ekonomik, siyasi, kültürel işbirliklerin ve dostlukların kurulmasını sağlamaktadır.⁵⁵ Özellikle dış politika sorunlarını barışçıl yöntemlerle çözmek

⁵¹ Köksoy, a.y., s.212.

⁵² Abdullah Özkan, “ ‘Ülke Markası’ İnşasında Kamu Diplomasisinin Stratejik Rolü”, **Kamu Diplomasisi Enstitüsü**, 09.10.2014,(Çevrimiçi), <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/138-uelke-markas-nasnda-kamu-diplomasisinin-stratejik-rolue> , 01.06.2016.

⁵³ Thomas A. Bailey, **The Art of Diplomacy:The American Experience**, New York, Appleton-Century-Crofts, 1968, s.71.

⁵⁴ Aytekin Yılmaz, **Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler: Teori-Temel Kavramlar-Yeni Gelişmeler**, Ankara, Kadim Yayınları, Eylül 2012, s.278.

⁵⁵ Abdullah Özkan, “Giriş”,**Kamu Diplomasisi**, Ed.Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk, İstanbul, Tasam Yayınları, 2012, s.9.

isteyen devletler kamu diplomasisinin ilişki inşa etme işlevini kullanmaktadır. Bu da geliştirilen diyalogu ve inşa edilen kültürlerarası ilişkileri beraberinde getirmektedir.⁵⁶

Ulusal markalaşma(*National Branding*) konusunda uzman Simon Anholt'in belirttiği gibi eğer bir ülke kendi algısını ve itibarını yönetmezse, itibarı kendi doğal ritmiyle ilerlemediği gibi başkaları tarafından yönetilir hâle gelir. Kendi kaderi üzerinde egemen olmaya kararlı bir ülke için bu durum bir risktir.⁵⁷

Alan K. Henrikson, “*Kamu diplomasisi neyi başarabilir?*” sorusunun cevabını şu şekilde vermiştir; Marshall Planı, Avrupa Birliği, North Atlantic Treaty Organization(NATO)'nın yayılması veya günümüzde Amerika Birleşik Devletleri'nin yürüttüğü terörle küresel savaş adına Afganistan ve Irak müdahaleleri gibi durumların insanlardaki algısının nasıl olduğu her şeyden daha önemlidir. Yürütülen politikaların kamu tarafından destek görmesi kamu diplomasisi sayesinde. Tarihte örnekleri mevcut olmakla birlikte kısıtlıdır. Günümüzdeki avantaj, teknolojinin özellikle bilgi teknolojisinin gelişmiş olmasıdır. Henrikson, dış politika stratejilerinden şu 5 tanesinin kamu diplomasisi yoluyla başarılabileceğini savunmaktadır: 1)Bütünleşme(*consolidation*) 2)Önleme(*containment*) 3)Nüfuz (*penetration*) 4)Yayılma(*enlargement*) 5)Dönüştürme(*transformation*).⁵⁸

4.Kamu Diplomasisinin Araçları

“Kamuoyuna yönelik diplomasi” yürütme görevini, hiçbir hükümet tek başına üstlenemez. Bu diplomasi türünün uygulanmasında, hükümetin dışında siyasal partilere, hükümet-dışı kuruluşlara, vakıflara, sendikalara, okullara, özel sektöre,

⁵⁶ Gaye Aslı Sancar, “Kamu Diplomasisinde ‘İlişki İnşa Etme’ Söylemi”, (Çevrimiçi), <http://kamudiplomasisi.org/demo/images/stories/aslisancar.pdf> , 15.09.2016.

⁵⁷ Özdem Sanberk, Hakan Altınay, “Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç”, **Sabah**, 08.012008, (Çevrimiçi), <http://arsiv.sabah.com.tr/2008/01/08/haber,A9BC3A84BEF146B2BF13D4F0ED804C08.html> , 13.01.2017.

⁵⁸ Alan K. Henrikson, “What Can Public Diplomacy Achieve?”, **DiscussionPapersInDiplomacy**, Ed. DominicKelly, Jan Melissen, NetherlandsInstitute of International Relations “Clingendael, 2006, (Çevrimiçi), https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/Clingendael_20060900_cdsp_paper_dip_c.pdf , 06.06.2016, s.1-38.

akademik çevrelere ve bireylere ihtiyaç vardır. Burada hükümete düşen rol, hükümet-dışı kuruluşlar arasındaki işbirliğini sağlamak ve geliştirmektir. Kamuoyuna yönelik diplomasi, geniş bir etkinlik alanını ve toplumun bir çok katmanını kapsadığı için, dışişleri bakanlığı düzeyinden ziyade daha üst düzeyde yürütülmesi gerekmektedir.⁵⁹

Kamu diplomasisi, klasik diplomasiden farklı olarak iletişimden halkla ilişkilere kadar çeşitli araçlar, yöntemler kullanmakta ve faaliyetler yürütmektedir. Öncelikle, diyaloga dayanan ikna yöntemini, cezbetme, hayranlık uyandırma, örnek ve model olma gibi çeşitli etkileme yöntemlerini uygulamakla birlikte, monolog ve diyalog olmak üzere iletişim stratejilerini ve geri bildirim yöntemini uygulamaktadır. Bunlara ilaveten kitle iletişim araçlarını, medya-haber ajansları, radyo ve TV istasyonları, gazeteler, yabancı basın, dergiler, sinema, tiyatro, dizi, müzik, internet, web ortamlarını, blog, sosyal medya ve sosyal ağları kullanmaktadır. Bu araçlar ve alanlarda kamu diplomasisi ile gündem oluşturma, konuları çerçeveleme, söylem inşa etme ve söyleme hakim olma gibi yöntemler uygulanmakta ve siyasi kampanyalar yürütülmektedir.⁶⁰

Kamu diplomasisi faaliyetleri, “devletten-halka” ve “halktan-halka” iletişim olmak üzere iki ana çerçevede yapılmaktadır. Devlet-halk eksenindeki faaliyetler, devletin izlediği politikaları, yaptığı faaliyet ve açılımları resmi araçları ve kanalları kullanarak kamuya anlatmasıdır. Halktan halka doğrudan iletişim faaliyetlerinde ise üniversiteler, mübadele programları, dernek ve vakıflar gibi devlet dışı sivil araçlar kullanılmaktadır. Bu anlamda kamu diplomasisi diplomatlar ve yabancı kamuoyları arasındaki iletişim faaliyetlerinin ötesine geçer ki, kamu diplomasisi diplomatik iletişimden daha geniş bir alanı kapsamaktadır.⁶¹

Bunlara ilaveten, diaspora kamu diplomasisinin araçlarından biridir. Diasporalar bir ülkede kamu diplomasisi kurumlarının ihtiyaçlarına o ülkenin dilini bilen kişiler olarak cevap verebilmeleri, saha çalışması yapabilmeleri, kamuoyu ve beklentilerine

⁵⁹ Tuncer, **a.g.e.**, s.69.

⁶⁰ Ekşi, **a.g.e.**, s.88.

⁶¹ İbrahim Kalın, “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”, **Kamu Diplomasisi**, Ed.Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk, İstanbul, Tasam Yayınları, 2012, s.150.

dair bilgi toplayabilmeleri, vatanları ile doğrudan ilişki kurabilmeleri dolayısıyla önemli birer kamu diplomasisi uygulayıcılarıdır. Kamu diplomasisinin uzun vadeli etkileme, ilişki kurma ve karşılıklı güven oluşturma için kamu diplomasisini yönetenlerin hedef ülkedeki diasporanın niteliklerini öğrenmesi ve diasporayla amaçlar üzerinden sağlam bir kurumsal yapı inşa ederek koordinasyonu sağlaması gerekmektedir. Diasporanın üzerine düşen görevi yapabilmesi için, yine kamu diplomasisini koordine eden ve yöneten kurumların diaspora ile birlikte hareket etmeyi kolaylaştıracak ve bu iş birliğini etkin kılacak bir şekilde strateji belirlemesi gerekmektedir. Bunun karşılığında ise diasporaların bulundukları ülkelerde varlıklarını hissettirebilecek şekilde işbirliği hâlinde olmaları ve örgütlü hareket etmeleri elzemdir.⁶²

5.Kamu Diplomasisi Örnekleri

Kamu diplomasisinin aktif olarak yürütülmeye çalışılması, kurumsallaşma çabalarını da beraberinde getirmiştir. Dış politika stratejileri bu minvalde oluşturulmaya başlamış, farklı deneyimler ortaya çıkmıştır. Bu bölümde, kamu diplomasisinin kullanımının yaygınlaşmasına paralel olarak farklı ülkelerdeki uygulamalar incelenecektir. Özellikle kamu diplomasisini kavramsallaştıran ülke olarak ABD örneği, Avrupa ve Asya ülkelerinden örneklerle birlikte Türkiye'deki çalışmalar aktarılacaktır.

a.Amerika Birleşik Devletleri Kamu Diplomasisi

Uluslararası ortamda pek çok ülke, politikalarını, tezlerini, görüşlerini ulusal ve uluslararası kamuoyuna anlatmaktadır. Tarihi ve kültürel birikimleri sebebiyle kullandıkları dil ve araçlar farklılık göstermektedir.

Günümüzde evrenselleşmiş bir Amerikan kültürünün varlığı, ABD'nin dünyanın her tarafına yayılmış McDonalds, Coca Cola, Microsoft gibi şirketlere sahip olması ve yine dağıtım aracı olarak Hollywood'u kullanmasına bağlıdır. Amerikalı sanatçılar,

⁶² Esra Hatipoğlu, "Küresel Kamu Diplomasisinde Türk Diasporası:2023 Perspektifi", **Türk Diasporası ve Türk Dünyası:Vizyon 2023**, Ed.Almagülşina, İstanbul, Tasam Yayınları, Nisan 2014, s.238-239.

sporcular, üniversiteler, öğrenci değişim programları, radyo-televizyon kanalları kamu diplomasisi yürütürken kullandığı diğer araçlardır.⁶³ Pek çok kurucu bürosu ve büyükelçilik ağı kamu diplomasisinde öncü kuruluşlardır. ABD'nin uluslararası kalkınma ajansı, kamu diplomasisi ve iletişim faaliyetleri ile birlikte, denizaşırı ABD yardımlarının farkındalığını artırma çabasıdadır. ABD'de ki güvenlik, milyonlarca ziyaretçinin deneyimi üzerinde de olumlu bir etkiye sahiptir. Bunların yanı sıra sağlık, ticaret, adalet, tarım ve emek dahil olmak üzere çok sayıda başka kurumun da kamu diplomasisine yönelik önemli uluslararası faaliyetleri vardır. Ayrıca başkan ve başkan yardımcısı, ABD etkisinin en görünür bireysel ajanslarıdır.⁶⁴

Ronald Reagan 1989 yılında kamu diplomasisi üzerine yaptığı bir konuşmada enformasyon çağının önemini vurgulayarak ABD'nin hedeflerini gerçekleştirmede geleneksel diplomasinin yetersiz kaldığını belirtmiştir. ABD'nin yalnız diğer devletlerin yöneticileriyle değil diğer devletlerin halklarıyla da çıkarları doğrultusunda iletişime geçmesinin öneminden bahsetmiştir. Bu bağlamda, kamu diplomasisinin ABD Hükümeti'nin elindeki en büyük güç olduğunu belirterek Washington'dan Şangay'a kadar "*Amerikan Hikâyesi*"ni anlatan diplomatlara ABD'nin şükranını sunmuştur. Dönemin Dışişleri Bakanı George Shultz ise hem içeride hem de dışarıda toplumların tutumunu belirlemede kamu diplomasisinin önemine vurgu yaparken, USIA Başkanı Charles Z. Wick de savaş sonrası dönemde dolaysız olarak kitlelere ulaşmaları gerektiğini ifade etmiştir.⁶⁵

ABD, özellikle 2000'li yılların ilk yıllarında Ortadoğu ülkeleri üzerinde sert gücünü kullanmaktan çekinmemiştir. Bölgede müttefik olarak gördüğü ülkelerin bile tepkisini çekmiş, Ortadoğu'daki imajı düşüşe geçmiştir. Başkan Bush döneminde kamu diplomasisi konusu daha da ön plana çıkmış, 2001-2009 yılları arasında Kamu Diplomasisi Müsteşarlığı'na 4 atama yapılmıştır. Bunun yanında Araplara yönelik özel radyo ve televizyon kanalları kurdurulmuş, Arapça ve İngilizce yayınlar yapılmıştır. Fakat bu politikalar bölgede kötüye giden imajı düzeltmeye yetmemiştir.

⁶³ Emine Akçadağ, "ABD'nin Kamu Diplomasisi Stratejisi:Akıllı Güç...", (Çevrimiçi), <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/abdkdstratejisi.pdf> , s.1, 06.06.2016.

⁶⁴ Kristin M.Lord, "*Voices of America:U.S. Diplomacy fort he 21st Century*" , Foreign Policy at Brookings, November 2008, s.14-15.

⁶⁵ H.EmreBagce, "Emperyalizm Kuramları ve Amerikan Kamu Diplomasisi", **İstanbul ÜniversitesiSiyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:28, Mart 2003, s.76.

2009 yılında Barack Hussein Obama'nın başkan olmasıyla, ABD'nin özgürlük, fırsat eşitliği, etnik çeşitliliğe ve dinsel inançlara saygı gibi değerlerinin gerçekten uygulanabileceğine dair algı oluşmuş, ABD işgalci kimliğinden sıyrılmaya başlamıştır. Başkanlığın ilk yılında Nobel Barış Ödülü'nü Obama'nın alması Obama'yla beraber ABD'nin yükselen imajını göstermiştir.⁶⁶

Şubat 2009'da White Oak'ta yapılan *"The Elements of Smart Power: Re-inventing Public Diplomacy"* konulu konferansın sonucunda yayınlanan *"The White Oak Recommendations"*⁶⁷ başlıklı tavsiye metni, Obama döneminin kamu diplomasisi hakkında fikir vermektedir. Bu metne göre ABD değerlerinin, politikalarının ve hedeflerinin daha iyi anlaşılması için diğer toplumları kendi tarafına çekmeye ve etkilemeye dayalı çalışmalar yürütülmelidir. Bu bağlamda kamu diplomasisi faaliyetleri belirli bir coğrafya, bölge veya etnik grupla sınırlı olmamalıdır. Kamu diplomasisi alanında eğitilmiş personel yetiştirilmeli, sivil ve askeri değişim programları sürdürülmeli, sivil toplum kuruluşlarının katılımı sağlanmalıdır.⁶⁸

Kamu diplomasisi alanında en belirgin örneklerden birisi de Başkan Obama'nın 4 Haziran 2009'da Kahire Üniversitesi'nde yaptığı konuşmadır.⁶⁹ Konuşmasında ortak çıkarlar ve saygıya vurgu yaparak dünyadaki Müslümanlara ve Amerikalılara şu sözleriyle yeni bir başlangıç çağrısında bulunmuştur:⁷⁰ *"Kahire'ye Amerika Birleşik Devletleri ile tüm dünyadaki Müslümanlar arasında yeni bir başlangıç arayışı içinde geldim. Bu başlangıç, ortak çıkarlar ve saygı temeline dayanmaktadır. Amerika ile İslam dünyası birbirinden ayrı değildir ve bir yarış içinde olmalarına da gerek yoktur. Bunun yerine, ortak ilkeleri paylaşmaktadırlar. Bu ilkeler, adalet ve ilerlemenin yanı sıra tüm insanlığın sahip olduğu hoşgörü ve haysiyettir."* Obama konuşmasına şöyle devam etmiştir: *"Tek bir konuşmayla yıllarca süren güvensizlikleri birden ortadan kaldıramazsınız, bu öğleden sonra bana ayrılan süre*

⁶⁶ Bezen Balamir Coşkun, "Güvenlik Sorunları ve Kamu Diplomasisi", **Kamu Diplomasisi**, Ed.Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk, İstanbul, Tasam Yayınları, 2012, s.55-58.

⁶⁷ The White OakRecommendations on PublicDiplomacy, bkz. (Çevrimiçi), <https://www.yumpu.com/en/document/view/31877270/white-oak-recommendations-on-public-diplomacy-mountainrunner> , 07.01.2017.

⁶⁸ Akçadağ, "ABD'nin Kamu Diplomasisi Stratejisi:Akıllı Güç...", s.3-4.

⁶⁹ A.e.,s.4.

⁷⁰ Obama'nın Kahire Konuşması, bkz. (Çevrimiçi), http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2009/06/090604_obama_speech.shtml , 07.01.2017.

içinde de bizleri bu noktaya getiren tüm karmaşık soruları yanıtlayamam. Ama ilerlemek için, birbirimize tüm içimizdekileri anlatmamız gerektiği inancındayım. Birbirimizi dinlemek, saygı göstermek, ortak zemin aramak ve birbirimizden öğrenmek için kalıcı çaba sarfetmemiz şarttır. Kuran'ın da dediği gibi, 'Rabbini bil ve her zaman doğruyu söyle.'"

b.Dünyadan Diğer Örnekler

Kamu diplomasisinin kullanım alanı son yıllarda daha da yaygınlaşmıştır. Bu bağlamda ABD'nin kavramsallaştırmaya katkıda bulunmasının yanında yürüttüğü politikalar, diğer pek çok ülkenin konuya ilgisini arttırmıştır. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümünde ABD ve Avrupa ülkelerinden verilecek örneklerin yanı sıra, Güney Kore, Çin, Hindistan gibi nüfuslarıyla veya teknolojileri ile dünyayı etkileyen ülkeler incelenecek olup, Türkiye'de Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ile kamu diplomasisi alanında kurumsallaşmanın gerçekleşmeye başlaması aktarılacaktır.

(1) Avrupa'dan Örnekler

ABD'nin 11 Eylül sonrası dönemde yürüttüğü politikaları sebebiyle artan ABD karşıtlığı sonrasında, Avrupa'nın uluslararası hukuka, insan haklarına ve çevre sorunlarına önem verdiğini göstermesi dış dünyada olumlu bir imaja sahip olmasını sağlamaktadır. Kamu diplomasisi faaliyetleri açısından, bir bütün olarak düşünüldüğünde Avrupa geniş bir nüfusa ve pazara sahiptir. Avrupa'ya ait çok uluslu şirketlerin markaları Peugeot, BMW, Nokia, Ericsson vb. tüm dünya tarafından tanınmaktadır. Kültürel alanda bazı Avrupa ülkeleri, dillerinin ve kültürlerinin yayılması için hükümetler tarafından finanse edilen Fransız Enstitüsü, British Council ve sivil toplum tarafından kurulmuş Alman Goethe Enstitüsü gibi ajanslara sahiptir. Uluslararası yayın yapan radyolar da önemli bir kamu diplomasisi aracıdır. Örneğin ; yirmiye yakın dilde yayın yapan Radio France Internationale yaklaşık 45 milyon dinleyiciye ulaşmaktadır. Avrupa'nın Erasmus Öğrenci değişim programına

ilaveten İngiltere'nin Cheeving, Fransa'nın Eiffel bursları sayesinde de her yıl binlerce öğrenci Avrupa kültürünü tanımaktadır.⁷¹

Kamu diplomasisinde işbirliği yöntemini en yaygın olarak kullanan devletler ise İskandinav ülkeleridir. Danimarka ve İsveç gibi ülkelerin kamu diplomasisi Dış İşleri Bakanlıkları tarafından organize edilmekte, yardım ajansları ve sivil toplum örgütleri tarafından yürütülmektedir. Bu çalışmalar Danimarka ve İsveç hükümetleri tarafından desteklenmektedir. Özellikle sivil toplum örgütleri aracılığıyla yürütülen çalışmalar yerel halkın da katkıları ile gerçekleştirilmektedir. Bu da uluslararası kamuoyunu olumlu yönde etkilemelerine yardımcı olmaktadır.⁷²

Türkiye tarafından bakıldığında Kuzey Irak ve Afganistan'da uygulanan kamu diplomasisi başarıya ulaşmıştır. 2006'dan beri Kuzey Irak'taki halkla birlikte onların refahını ön plana çıkaran çalışmalar yürütülmüştür. 2010 yılının sonlarına doğru Kuzey Irak'ta yapılan ticaret hacminin Türk dış ticaret hacmine katkısı artmış, bölge ile sağlık, eğitim ve kültür alanlarında işbirliği çalışmalarına hız verilmiştir. Kuzey Irak'ta 11 Türk koleji 3000'den fazla öğrenciye eğitim vermekte, Erbil'de açılan Türk üniversitesi ise her yıl 400 civarında öğrenci kabul etmektedir. Afganistan'da ise, yürütülmekte olan uluslararası barış harekâtında Türk askerinin Afgan halkı tarafından en çok benimsenen askeri güç olmasında Türk askerinin sosyal olarak varlık göstermesi etkili olmuştur. Türkiye Afganistan'da hastaneler kurarak Afgan halkına sağlık hizmetlerinde bulunarak bölge halkının güvenini kazanmıştır. Eğitim, sağlık ve kültür gibi alanlarda yerel halkla birlikte onlar için çalışmak hem onları ikna edip hem de kalplerini kazanmak Türkiye'nin yararınadır.⁷³

(2) Asya'dan Örnekler

21.yüzyılın yükselen gücü Çin'e baktığımızda, kendisi hakkındaki farklı algılamaları değiştirmek, önyargıları yıkmak ve güven kazanmak için uluslararası ortamda faaliyetlerde bulunmaya, diğer ülkelere, işbirliğine yatkın, barışçıl ve gelişmiş bir

⁷¹ Emine Akçadağ, "Dünyada ve Türkiye'de Kamu Diplomasisi", (Çevrimiçi), <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf>, 13.04.2019.

⁷²Coşkun, a.y.,s.59.

⁷³Coşkun, a.y.

ülke imajı yaratmaya çalışmaktadır. Bu politikalarını uygulayabilmek için kurduğu Devlet Konseyi Enformasyon Ofisi aracılığıyla kamu diplomasisini yürütmektedir.⁷⁴

Güney Kore'ye baktığımızda, Ocak 2009'da kurulan 47 üyeli Ulus Markalaşma Başkanlık Konseyi etkin bir kamu diplomasisi stratejisi yürürlüğe koymak adına en önemli girişimidir. Konsey Başkanı Euh Yoon-Dae, kamu diplomasisi stratejisinde on tane öncelikli noktayı şu şekilde belirtmiştir:1)Ulusal spor olarak tekvandoyu tanıtmak, 2)Gelişmekte olan ülkelere çeşitli faaliyetlerde bulunmak üzere gönüllüler göndermek, 3)Hallyu adı altında Kore kültürünü tanıtmak 4) Yabancı öğrencilere yönelik bursları arttırmak 5)Asya Kampüsü programıyla diğer Asya ülkelerinden gelen yetenekli ve eğitilmiş gençlerin istihdam edilmesini sağlamak 6) Dış yardımları arttırmak 7)Teknoloji ihraç eden ülke imajını vurgulamak 8)Turizm sektörünü güçlendirmek 9)Yabancı ve göçmenlere daha iyi muamele edilmesini sağlamak 10) Güney Kore halkını kamu diplomasisinin bir parçası haline getirmektir. Ayrıca 2010 yılında Kamu Diplomasisi Forumu oluşturulmuştur ve 2011'de de forum bünyesinde Kamu Diplomasisi Politika Birimi kurularak ilk Kamu Diplomasisi Büyükelçisi atanmıştır.⁷⁵

Hindistan'a baktığımızda, 1 milyardan fazla nüfusu, 2000 yıllık kültürü, uluslararası nitelikteki bilgi sanayisi, güçlü film endüstrisi, stratejik konum, modern demokrasi ve dünyanın dört bir yanındaki nüfuzlu diasporası gibi unsurlarıyla yürüttüğü kamu diplomasisi sayesinde dünyada yükselişe geçmiştir. Hindistan'ın bugün geldiği noktada iyi eğitilmiş genç nüfusun, bilişim sistemleri ve enformasyon teknolojilerinde yakalanan başarılar, ülkeyi dünyanın en önemli ileri teknoloji merkezlerinden, bilişim havuzlarından biri haline getirmiş, iletişim teknolojileri ve bilgisayar şirketleri burada dünyanın ikinci büyük silikon vadisini de oluşturmuştur.⁷⁶ Aynı zamanda ülkedeki yabancı gazeteci sayısı, devletin sponsor olduğu yurtdışı medya faaliyetleri, olimpiyatlarda elde edilen altın madalyalar, ülkeyi

⁷⁴ Emine Akçadağ, "Yükselen Güç Çin'in Kamu Diplomasisi", **Kamu Diplomasisi Enstitüsü**, (Çevrimiçi), <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/83-yukselen-guec-cinin-kamu-diplomasisi>, 20.06.2016, s.5.

⁷⁵ Emine Akçadağ Alagöz, "Bir Kamu Diplomasisi Örneği Olarak Güney Kore", **BİLGESAM**(Çevrimiçi), <http://www.bilgesam.org/incele/124/-bir-kamu-diplomasisi-ornegi-olarak-guney-kore/#.W8MMQ0xuLD4>, 14.10.2018.

⁷⁶ Emine Akçadağ Alagöz, "Yükselen Güç Hindistan", **BİLGESAM**(Çevrimiçi), <http://www.bilgesam.org/incele/84/-yükselen-guc-hindistan/#.XLdnZkxuLD4>, 17.04.2019.

ziyaret eden yıllık turist sayısı, yurtdışındaki kültürel misyonlar da kamu diplomasisi faaliyetlerinde kullanılan araçlardandır.⁷⁷

c.Türkiye’de Kamu Diplomasisi

Türkiye kamu diplomasisine 2000’li yılların başından itibaren büyük önem vermeye başlamıştır. Kamu diplomasisi, Türkiye’deki kurumsal kimliğini başbakanlık bünyesinde kurulan “T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü” ile kazanmıştır.

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, 30 Ocak 2010 tarihli ve 27478 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2010/3 sayılı Başbakanlık genelgesi ile oluşturulmuş olup, Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın imzasını taşımaktadır. Genelgede, bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle uluslararası alanda ortaya çıkan fırsatlar ve tehditlerin, kamu diplomasisi konusunda kurumlar arasında daha etkin bir koordinasyon, yakın işbirliği ve hızlı karar alma süreçlerini zorunlu hale getirdiği belirtilerek, kamu diplomasisinin önemine dikkat çekilmiştir. Bu sebeple, kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’nün oluşturulmasının uygun görüldüğü ifade edilmiştir. Koordinatörlüğün işleyişinde araç olarak, kamu kurum ve kuruluşlarının, sahip oldukları personel, mali kaynaklar, yurt dışı teşkilatları ve teknik ve bilimsel kapasiteleriyle Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’nün faaliyetlerinin yürütülmesine yardımcı olacakları ve hazırlanacak yıllık faaliyet planları çerçevesinde ilgili kurum bütçelerine ödenek sağlanacağı belirtilmiştir.⁷⁸

Koordinatörlüğün vizyonu şu şekilde belirtilmiştir: “*Küreselleşme ile birlikte uluslararası ilişkilerin daha girift bir hal aldığı günümüzde kamu diplomasisi, uluslararası kamuoyunu etkilemenin ve yönlendirmenin en önemli araçlarından biri haline gelmiştir.*

⁷⁷ Leyla Yıldırım, “Dış Politikada Yumuşak Güç ve Seçili Örnek Hindistan”,(Çevrimiçi), https://www.academia.edu/8551384/DIŞ_POLİTİKADA_YUMUŞAK_GÜÇ_VE_SEÇİLİ_ÖRNEK_HİNDİSTAN , 17.04.2019.

⁷⁸ T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, “Kuruluş”, (Çevrimiçi), <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/kurulus/7> , 13.05.2016.

Yükselen bir güç olarak Türkiye'nin stratejik iletişim ve kamu diplomasisi alanlarında etkin ve başarılı olması, milli çıkarlarının, bölgesel etkinliğinin ve küresel sorumluluklarının vazgeçilmez bir unsurudur. Bu durum, ülkemizin izlediği politikaların hem meşruiyeti hem de etkinlik alanı açısından önem arz etmektedir. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, bu çerçevede gerek ülkemizin güçlü mirasını ve çağdaş tecrübesini gerekse son yıllarda bölgesel ve küresel siyasette artan etkisinden yola çıkarak, Türkiye'nin yeni hikayesini etkin bir şekilde anlatmayı, farklı kesimlerle diyaloga geçmeyi ve çok-taraflı bir iletişim ekseninde faaliyet yürütmeyi amaçlamaktadır.” Koordinatörlüğün misyonu ise şu şekilde belirtilmiştir: “Kamu diplomasisi, Türk dış politikasının ve yumuşak güç kapasitesinin en önemli araçlarından biri olarak Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda görünürliğini ve etkinliğini arttırmayı hedeflemektedir. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Türkiye'nin doğru ve etkin bir şekilde tanınması ve bilinmesi için kamu kurumları ile sivil örgütlenmeler arasında koordinasyonu sağlamakla görevlidir. Türkiye'nin dünyanın farklı kesimleri nezdinde doğru bir şekilde tanınması, orta ve uzun vadeli sistematik çalışmaları zorunlu kılmaktadır. Türkiye'nin tanıtımında ve algı yönetiminde merkezi bir öneme sahip olan ve diplomasi, dış yardımlar, bilim ve teknoloji, ekonomi, yüksek öğretim, turizm, kültür, sanat ve medya gibi geniş bir alana yayılan kamu diplomasisi faaliyetleri, Türkiye'nin yeni potansiyellerinin dünya kamuoyunda tanınmasını sağlar. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü bu farklı faaliyet kalemlerinin koordinasyonunu sağlayarak Türkiye'nin stratejik iletişim ve etkin tanıtımına katkıda bulunur.”⁷⁹

Yukarıda bahsedildiği üzere, koordinatörlüğün kuruluş genelgesine, vizyonuna, misyonuna bakıldığında Türkiye’de kamu diplomasisinin önemi üzerine bir bilinç oluştuğunu ve bu bilincin oluşmasında uluslararası ortamın ve çağın getirilerinin etkisi görülür. Koordinatörlük esas iddiasını internet sitesindeki şu tek cümleyle ortaya koymaktadır: “Türkiye'nin söyleyecek bir sözü ,paylaşacak bir hikayesi var.”⁸⁰

Türkiye’de kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör ve sivil toplum örgütleri tarafından hayata geçirilen bazı projeler de, kamu diplomasisi adına gerçekleştirilen çalışmalardır. Örneğin, TİKA tarafından Orhun Kitabeleri’nden Mostar Köprüsü’ne kadar çok geniş bir coğrafyada tarihi yapıların onarılması, Yüksek Öğrenim Kurumu ve üniversiteler eliyle başta Ortadoğu ülkeleri ve Türk Cumhuriyetler’i olmak üzere

⁷⁹ T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, “Vizyon&Miyon”, (Çevrimiçi), <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/vizyon-misyon/8> , 13.05.2016.

⁸⁰ T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, (Çevrimiçi), <http://kdk.gov.tr/> , 13.05.2016.

dünyanın pek çok ülkesinden öğrencilere Türkiye’de öğrenim olanağı sağlanması, Kızılay’ın Somali’den Myanmar’a kadar uzanan çok sayıda ülkede yardım faaliyetleri yürütmesi kamu diplomasisi açısından anlam ifade eden projelerdir.⁸¹

Uluslararası öneme sahip spor, kültür ve sanat etkinliklerinin Türkiye’de yapılması ve yenilerinin de ülkeye kazandırılması için kamu ve özel sektörün ortak çaba sarf etmesi, Diyanet İşleri Başkanlığı himayesinde Batılı ülkeler başta olmak üzere dünyanın birçok bölgesinde camiler ve İslam kültürü merkezleri kurulması, Kültür ve Turizm Bakanlığı koordinatörlüğünde özel sektör yatırımlarıyla ülkeye gelen turist sayısının arttırılması, TRT’nin Türkiye’nin tanıtımını hedef coğrafyalarda yapabilecek sayıda kanala sahip olması ve içeriğini zenginleştirmesi, ülke film endüstrisinin uluslararası arenada adından söz ettirir hale gelmesi ve bunun sonucunda dünyanın dört bir yanına ulaşan kültür değerleri sayesinde Türkiye’ye karşı artan ilgi, kamu diplomasisi kapsamında değerlendirilebilecek çalışmalardır.⁸²

Kamu ve özel sektör işletmelerinin küresel ölçekteki etkinlikleri, satın almaları ve sponsorlukları da çağdaş kamu diplomasisinin ilgi alanına girdiğinden özellikle Türk Hava Yolları’nın uluslararası sportif organizasyonlara adını da vermek suretiyle sponsor olması (örneğin; Turkish Airlines Euroleague), Avrupa’da taraftarı fazla ve kitle iletişim araçları tarafından sürekli takip edilen futbol takımlarıyla imzalanan sponsorluk anlaşmaları, dünyada en çok noktaya uçuş yapan havayolu şirketlerinden birisi olması, sürekli yayını Sky Life ile Türkiye’nin güzelliklerini hedef kamulara tanıtması, son olarak sahne sanatlarında ve sporun çeşitli dallarında ünlenmiş bireyleri marka yüzü ya da elçisi olarak tercih etmeleri nedeniyle küresel pazarda bilinirliği arttıran ve Türkiye algısı ile Türk kuruluşlarına ve ürünlerine güven duygusunu olumlu yönde pekiştirme potansiyeli olan kamu diplomasisi faaliyetleri olarak değerlendirilebilir.⁸³

Bunların yanı sıra, kurumsallaşma açısından baktığımızda yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları ile soydaş ve akraba topluluklara yönelik çalışmaların bir plan dâhilinde

⁸¹ Samet Kavoğlu, “Yapılandırmacı Perspektiften Kamu Diplomasisi ve Türkiye: ABD Yazılı Basınından Yansımalar”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2013/II, s.120-121.

⁸² Kavoğlu, *A.g.e.*, s.121.

⁸³ *A.y.*, s.121.

yapılmasını sağlamak amacıyla Başbakanlığa bağlı olarak oluşturulmuş Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'na kamu diplomasisi uygulamaları kapsamında yer vermek gerekmektedir. Kamu diplomasisi bağlamında yer verilmesi gereken bir diğer kurum ise Yunus Emre Enstitüsü'dür. 2007 yılında kurulan ve günümüzde yurt dışında çeşitli ülkelerde açtığı kültür merkezleri ile Türkiye'nin, Türk dilinin, kültürünün, sanatının ve tarihinin tanıtılması adına çalışmalar yapan kuruluş, altmış yılı aşkın süredir dünyanın 93 ülkesinde 158 enstitü ile faaliyet gösteren Alman Goethe Enstitüsü ve 1991'den beri dört kıtada 40'tan fazla ülkede faaliyet gösteren İspanyol Cervantes Enstitüsü benzeri bir yapılanma ile 58 kültür merkezi ile faaliyetlerine devam etmektedir.⁸⁴

C.Diaspora Kavramı

Diaspora kelime olarak, Yunanca **dia** (için, dolayı) ve **sporos**(tohum) kelimelerinden türemiştir ve “sağa sola dağılmış/saçılmış tohumlar” anlamlarına gelmektedir. Fakat çağdaş kullanımda “etnik grup” anlamında da kullanılmaktadır.⁸⁵

Diaspora terimi, 1970 ve 1980'lerden başlayarak anavatanı dışında yaşayan bir nüfus anlamına gelmiştir. Kendi ülkesiyle güçlü bağlar kurmuş olan göçmenler modern diasporaları oluşturmaya başlamıştır. 1990'larda iletişimin, siyasetin ve ekonominin küreselleşmesi göz önüne alındığında, göçmenler anavatanlarıyla ilişkilerini kolaylıkla koruyabildiği için diasporanın tanımı daha açık hale gelmiştir.⁸⁶

1991 yılında yayımlanmaya başlanan “*Diaspora*” dergisinin editörü Khachig Tölölyan, 1998 yılında Paris'teki bir konferansta, dergideki yazarların “diaspora” ifadesini 38 farklı grubu tanımlamak amacıyla kullandıklarını belirtmiştir. Söz konusu tanımlama, dağılmaya yol açan koşullara bakılmaksızın, topluluk ile ana ülke arasında var olan fiziksel, kültürel veya duygusal bağların olup olmadığını veya hangi ölçüde olduğunu dikkate almadan kendi orijinal anavatanından fiziksel olarak

⁸⁴ A.y., s.121.

⁸⁵Fırat Yıldız, “Uluslararası Göç ve Diaspora İle İlişkili Kavramlar”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, C.3, No:2, 2004, s.383.

⁸⁶Denise Helly, **Muslim Diaspora:Gender, Culture and Identity**, Ed.Haideh Moghissi, Routledge Islamic Studies, First Published, 2006, s.5-6.

dağılmış olan herhangi bir etnik veya dini azınlığı kapsayacak şekilde genişletilmiştir.⁸⁷

Diaspora kavramıyla ilgili temelde iki görüş söz konusu olup, bunlardan ilki geleneksel diaspora yaklaşımıdır.⁸⁸ Robin Cohen, William Safran ve James Clifford gibi diaspora çalışmaları yürütmüş isimlerin bu konudaki tespitleri önemlidir.

Robin Cohen, diasporaların ortak özelliklerini şu şekilde sıralamıştır: 1) Orijinal bir anavatan, çoğunlukla travmatik olarak iki veya daha fazla yabancı bölgeye dağılma 2) Bir memleketin iş arayışında, ticaretin peşinde ya da daha fazla sömürge emelleri için genişlemesi 3) Yer, tarih ve başarıları da dahil olmak üzere anavatanla ilgili kolektif bir hafızaya sahip olma 4) Ataların topraklarının idealleştirilmesi ve yaratılışına kadar sürdürülmesine olan bağlılık 5) Toplu onaylama gerektiren bir geri dönüş hareketinin gelişimi 6) Güçlü bir etnik grup bilinci, ortak bir tarih ve kadere olan inanç 7) Ev sahibi toplumlarla sorunlu bir ilişki, en azından bir kabul görmeme veya başka bir felâketin yaşanması olasılığı 8) Diğer yerleşim yerlerinde eş-etnik üyelerle empati ve dayanışma duygusu 9) Ev sahibi ülkelerde çoğunluğa toleranslı, ayırt edici, yaratıcı ve zenginleştirici bir yaşam olanağıdır.⁸⁹

William Safran'a göre, bir grubun diaspora olarak tanımlanabilmesi için grubun altı temel karakteristik özelliği barındırması gerekmektedir: 1) Ortak bir merkezden iki ya da daha fazla bölgeye göç yoluyla dağılma 2) Ortak bir geçmiş, mit ya da vizyonun sürdürülmesi 3) Ev sahibi ülkeye tam olarak aidiyet hissinin duyulmaması 4) Anavatanın yaşanılabilir ideal ülke olduğu kanısı ve anavatana geri dönebilme isteği 5) Anavatanın kalkınması ve gelişmesi adına işbirliği içinde olunması gerektiği düşüncesi 6) Anavatanla (ticari, akrabalık, politik vb.) karşılıklı ilişkiler içinde bulunulmasıdır.⁹⁰

⁸⁷ William Safran, "Diasporaların Karşılaştırılması ve Yapısal Çözümlemesi", **Diaspora ve Kimlik**, Ed. Mehmet Ali Yolcu, Çev. Mehmet Emin Dede, Konya, Kömen Yayınları, Kasım 2015, s.96.

⁸⁸ Özer Özocak, "Diaspora Kavramı ve Ermeni Diasporası", **Yeni Türkiye**, 60/2014, s.2.

⁸⁹ Robin Cohen, **Global Diasporas An Introduction**, Londra and New York, Routledge Taylor&Francis Group, 2008, s.17.

⁹⁰ William Safran, "Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return", **Diaspora 1**, No:1,1991, s.83.

James Clifford'a göre ise, diasporalar orijinal bir merkezden en az iki çevreye yayılan, anavatanları hususunda bir hatırayı, görüşü ya da efsaneyi sürdüren, ev sahibi ülke tarafından tümüyle kabul edilmeyen ve belki de kabul edilmeyeceklerine inanan, nihai dönüş yeri olarak anavatanlarını gören, kendilerini anavatanın sürdürülmesine ya da restorasyonuna adayan, anavatanla bu sürekli ilişkiyle önemli şekilde tanımlanan sürgün edilmiş veya göçmüş azınlık topluluklardır.⁹¹ Diasporanın kendisini nasıl ve neyin karşısında tanımladığına odaklanmamız diasporayı sınırlandırma açısından önemlidir.⁹² Ayrıca Clifford'a göre; diaspora bilinci hem pozitif hem de negatif bir biçimde oluşturulur. Irk ayrımcılığı ve dışlama yoluyla negatif yönde oluşturulurken, ekonomik manada düşük ücretli ve bir nevi köle gibi çalıştırılarak diasporanın kendini tanımlaması pekiştirilir.⁹³

İkinci yaklaşım olarak, modern veya yeni dönemde ise diaspora, ulus ötesi ve küreselleşmeyle ilişkilendirilmiştir. Diasporanın bugünkü kullanımı, toprağa atılan bir tohumun toprak üzerinde farklı noktalara saçılıp yeşererek kendi kimliğiyle ürün vermesine benzetilmektedir. Toprağa atılan tohumun bir kısmı nasıl herhangi bir ürüne dönüşmeden yok olursa, diasporalar da dağıldıkları topraklarda kimliklerini kaybederek asimile olabilirler.⁹⁴ Fakat yeni dönemle birlikte diasporalar, teknolojik gelişmeler sayesinde kimliklerini kaybedip asimile olma tehdidine karşı daha dirençlidirler. Bu durum diasporalara, yaşamaya başladıkları yeni yerlerde, varlıklarını kültürleriyle, kimlikleriyle ve anavatanlarıyla aralarındaki münasebetlerle sürdürebilme imkânını sunmuştur.⁹⁵

Diaspora, ev sahibi ülkenin çevre ve kurumlarına uyum sağlarken, kendi ülkesi ile maddi veya duygusal bağlantılarını sürdüren bir göçmen topluluğu olarak da basitçe ifade edilebilmektedir. Buradaki ayrım, tüm göçmenlerin diaspora üretememesidir. Göçmenlerin kendileriyle ev sahibi toplum arasında veya kendileriyle diğer diasporalar arasında sınırları olanlardan ayrı topluluklar meydana getirenleri diaspora

⁹¹James Clifford, "Diasporalar", **Diaspora ve Kimlik**, Ed.Mehmet Ali Yolcu, Çev.Mehmet Ali Yolcu, Konya, Kömen Yayınları, Kasım 2015, s.10.

⁹²Clifford, **a.y.**,s.14.

⁹³Clifford, **a.y.**,s.24-25.

⁹⁴ Özocak, **a.y.**, s.3-4.

⁹⁵ Roger Rosse, "Mexican Migration and The Social Space of Post-Modernism, **Diaspora 1**, 1991, s.157-167

üretebilmektedir. Bu sınırlar, kendi evlerinde ayrı kimliklerini ve farklı kültürlerini sürdürmek isteyen göçmenler tarafından veya ev sahibi toplum tarafından oluşturulabilir.⁹⁶ Yani, diasporaların tersine göçmenler, sınır-ötesi girişimciler veya kaçakçılar kuşaktan kuşağa aktarılan uluslar-ötesi bir sosyal grup oluşturma bilincinin peşinde olmazlar. Her şeyden önce kendi vatanındaki köyünde bir ev yapmayı, toplumsal statüsünü kendi köyünde arttırmayı ve eğer mümkünse köyünde yaşadığı hayatı hangi ülkede yaşıyorsa oraya taşımayı hayal eder. Göçmenler, diasporalar kadar bağımsız olup aynı zamanda kendi vatanlarına fazlasıyla bağımlıdırlar. Göçmenlerin ait oldukları sosyal grup, iletişim ağı olarak çok fazla gelişmemişken, diasporalar dünya geneline yayılmış bir ulusa ait olan duyguları ve ideali taşır.⁹⁷

Ülkeler diasporalarını adlandırırken yurtdışındaki yurttaşlar, kalıcı göçmenler, yurtdışında yaşayan (X) kökenli vatandaşlar, yerleşik olmayan (X) vatandaşları, (X) kökenli vatandaşlar, göçmenler, uluslararası vatandaşlar gibi farklı terimler kullanabilmektedir. Diasporalar, ülkelerin siyasi tanınma çabalarından kalkınma ve yeniden yapılanma projelerinin milletlerarası mobilizasyonuna kadar uzanan geniş bir ilişkiler ağının merkezinde yer almaktadır.⁹⁸ Bu sebeple, kamu diplomasisi aracı olarak diasporaların, anavatanlarının çıkarlarına katkıda bulunma özellikleri vardır. Bu katkılar şu şekilde sıralanabilir: 1)Ülkelerinin değerlerinin anlatılmasına yardımcı olmak 2)Yerel şirketlerin büyümelerini sağlamak 3) Ülkelerinin kalkınmasına ve yardım çalışmalarına destekte bulunmak 4)Uluslararası arenada ülkelerinin etki alanını genişletmek amacıyla uluslararası örgütlerde karar verici pozisyonlarda bulunarak ülkelere diplomatik katkı sağlamaktır.⁹⁹ Genel anlamda ise Michael

⁹⁶ Milton J. Esman, **Diasporas In The Contemporary World**, United Kingdom, Polity Press, First Published, 2009, s.14-15.

⁹⁷ Michel Bruneau, "Diasporalar, Uluslar Ötesi Mekânlar ve Topluluklar", **Diaspora ve Kimlik**, Ed.Mehmet Ali Yolcu, Çev.Erdem Tazegül, Konya, Kömen Yayınları, Kasım 2015, s.91.

⁹⁸ Dina Ionescu, "Engaging Diasporas as Development Partners for Home and Destination Countries: Challenges for Policymakers", Prepared for International Organization for Migration (IOM) by Dina Ionescu, IOM, Geneva, (Çevrimiçi), http://www.globalmigrationgroup.org/system/files/uploads/UNCT_Corner/theme5/diaspora/Engaging_Diasporas_as_Development_Partners.pdf , 01.01.2016, s.13.

⁹⁹ DEİK, a.g.e., s.17.

Bulwaka diasporanın önemini şu şekilde anlatmıştır:¹⁰⁰ 1) Diasporalar geride bıraktıkları ailelerine maddi anlamda yardımcı olarak ekonomik sıkıntıların giderilmesine yardımcı olurlar. Bu yardımlar aileden başlar ve ülkenin genel ekonomisine kadar yansır. 2) Diasporalar anavatanlarına yatırımcı çekebildikleri gibi kendileri de yaşadıkları ülkelerde yatırımcı konumuna gelmektedirler. 3) Diasporalar aynı zamanda uluslararası sınırların aşılmasına yardımcı olarak uluslararası ticaretin gelişimine katkı sunarlar. 4) İki ülke arasındaki bilim ve teknoloji transferlerinde etkin rol oynarlar. 5) Kendi ülkelerinin imaj ve kültürlerinin tanıtımını yaparlar. 6) İki ülke arasındaki dostluk ve iş birliğini teşvik ederler.

Diasporalar geldikleri ülkeleri tanıtmada başrolü oynarlar. Misafir olunan veya göç edilen ülkede yapılabilecek en iyi tanıtım bir ülkenin vatandaşları aracılığı ile olabilir. Diaspora topluluklarının göç edilen ülke halkı ile ilişkisi bu kişilerin anavatan ile ilgili algılarında belirleyicidir. Diaspora diplomasisi diaspora topluluklarının hem göç edilen ülkede hem de gerektiğinde anavatanlarında siyasi ve sosyal aktivitelerini içermektedir. Lobicilik bu işlevlerin başında gelir ve anavatanı ilgilendiren temel siyasi meselelerde diaspora grupları anavatan lehine lobicilik faaliyeti yürütebilirler.¹⁰¹ ABD'deki Meksika diasporasında, İngiltere'deki Hint diasporasında ve Almanya'daki Türk diasporasında bu gibi örgütlenmeler görülebilir. ABD'deki Yahudi kökenli sivil toplum kuruluşları diaspora diplomasisi konusundaki en önemli aktörlerden birisidir. Bu Yahudi kökenli diaspora kuruluşları yaşadıkları ülkelerde anavatanlarının çıkarlarını savunmaya yönelik siyasi görev üstlenmişlerdir.¹⁰²

¹⁰⁰ Michael Bulwaka, "Diaspora Diplomacy: A case Study of Uganda", University Of Malta, 2009, s.143, (Çevrimiçi), [https://www.diplomacy.edu/sites/default/files/23082010102413%20Bulwaka%20\(Library\).pdf](https://www.diplomacy.edu/sites/default/files/23082010102413%20Bulwaka%20(Library).pdf), 03.11.2018.

¹⁰¹ Kishan S. Rana, "Diaspora Diplomacy and Public Diplomacy", **Relational, Networked and Collaborative Approaches to Public Diplomacy: The Connective Mindshift**, Ed.R.S. Zaharna, Amelia Arsenault, Ali Fisher, New York, Routledge, s.70-85.

¹⁰² Senem Çevik, "Vatandaş Diplomasisi: İnsan Potansiyelinden Küresel Barışa", **Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler**, Ed.Gaye Aslı Sancar, İstanbul, Beta Yayınevi, 2016, s.38.

Günümüzde diaspora kavramı, akademik anlamından daha çok siyasi anlamıyla kullanılmaktadır. Türkiye’de ise diaspora denildiğinde ilk akla gelen Yahudi¹⁰³, Ermeni ve Yunan diasporalarıdır. Türkçe’de diaspora kavramı daha çok Türkiye’de yaşayan yabancılar için kullanılmaktadır. Bu, tarihsel ve kültürel olarak Osmanlı İmparatorluğu’nun varisi olup, imparatorluğun çok kültürlü mirasını devralmasıyla açıklanabilir.¹⁰⁴

1.Diasporanın Unsurları

Diaspora kavramı incelenirken, belli başlı bazı özellikler aranmaktadır. Bunlar; zaman, doğum yeri, vatandaşlık, kimlik ve aidiyet gibi unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

a.Zaman

Günümüzde diaspora kavramını doğdukları ülke dışında kalıcı olarak yerleşik bulunanlar olarak kısıtlamak artan göçler yüzünden zordur. Modern diasporalar, sürgün olma ya da geri döndürülemez olma özelliklerini kaybetmiştir. Artık göçmenler yurtdışına çalışmak amacıyla gitmekte, uzun süre kalmayı tercih etmekte veya ülkelerine dönüp tekrar ayrılmaktadırlar. Bir göçmenin ne zaman diasporanın bir parçası haline geleceği sorusunun cevabını vermek zordur.¹⁰⁵

b.Doğum Yeri

Göçmenlerin yurtdışında dünyaya getirdikleri ikinci ve üçüncü nesil göçmenlerin, diasporaya hissettikleri bağlılık ilk nesillere göre daha fazladır. Ebeveynlerinin

¹⁰³Bu algının en somut ispatı TDK’da diasporanın anlamıdır.TDK’ya göre **Diaspora**’nın 1.anlamı Yahudilerin ana yurtlarından ayrılarak yabancı ülkelerde yerleşen kolları iken 2. anlamı herhangi bir ulusun yurdundan ayrılmış koludur. Bkz. Akalın, Toparlıvd.,**Türkçe Sözlük**, 10.Basım, 2009,s.520.

¹⁰⁴ Engin Akçay, FarkhadAlımukhamedov, “ReevaluatingContemporary ‘Diaspora Policy’ of Turkey”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.18, No:1, 2013, s.105-107.

¹⁰⁵Ionescu, **a.g.e.s.13.**

doğduğu yerlere olan ilgileri köklerine bağlılıkları arttırmaktadır. Böylelikle doğum yeri, diasporaya olan aidiyet duygusunu tanımlamada tek başına yeterli değildir.¹⁰⁶

c. Vatandaşlık

Modern vatandaşlık olgusuna etki eden iki paradigmadan birincisi kişinin kökenini temel alan *jus sanguinis* (soy ilkesi), ikincisi ise kökeni değil doğum yerini ölçüt olarak kabul eden *jus soli* (toprak ilkesi)'dir. Pratikte her ikisinin karışımı yürürlüktedir. Vatandaşlık tanımların kalbinde bazen örtülü bazense açık bir şekilde, etnik ya da dini bir kimlik yatar. Ulus devlet bir yandan bireyleri geleneksel cemaat bağlarından koparmayı amaçlar, fakat aynı zamanda ulusun tanımında geleneksel kimliğe atıfta bulunur. Özellikle göç alan ülkelerde vatandaşlık konusu temel tartışma alanlarından birisidir.¹⁰⁷

Günümüzde modern insanın aidiyet hissettiği oluşum sadece ulus devlet ile sınırlı tutulamamaktadır. Küreselleşme sürecinin hem nesnesi hem de öznesi olan kitleler ulus devlet haricinde başka siyasi ünitelere bağlılık veya sorumluluk duyabilmektedir. Eğer birey diasporaya ait ise hem anavatanına hem de yaşadığı ülkeye siyasal anlamda bir aidiyetlik hissedebilmektedir. Bu durumda, bu bireyin ihtiyacına cevap verecek olan çifte vatandaşlık olup bir tür diasporik vatandaşlık deneyimiyle karşı karşıya kalılabilmektedir. Diasporik yurttaş, küreselleşmenin kendine sağladığı modern ulaşım ve iletişim araçlarıyla anavatanında ve diasporada aynı anda varolmayı başarabilmektedir.¹⁰⁸

Birçok yurttaş, ev sahibi ülkelerin vatandaşlıklarını almaktadır. Anavatanlarına yaptıkları katkılar işçi dövizini olarak kaydedilemese de farklı yollarla yatırım

¹⁰⁶ A.e., s.14.

¹⁰⁷ Edip Asaf Bekaroğlu, Murat Batur, Necmettin Doğan, Murat Kalkan, Fatih Kucur, “Avrupa’da Göç, Azınlıklar ve Siyaset: Avusturya Örneği”, Vadi Yayınları, 1. Basım, İstanbul 2015, s.35-38.

¹⁰⁸ Ayhan Kaya, “Ulusal Yurttaşlıktan Çoğul Yurttaşlığa:Yurttaşlık Kuramlarına Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar:Göç, Yurttaşlık, İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Küresel Adalet ve Güvenlik*, Der. Ayhan Kaya, Günay Göksu Özdoğan, Bağlam, Temmuz 2003, s.159.

yapmaktadırlar. Bu sebeple, diaspora üyelerinin anavatan ile vatandaşlık bağının bulunup bulunmaması ana unsur olarak değerlendirilmemektedir.¹⁰⁹

d.Kimlik ve Aidiyet

Bir diasporanın parçası olmak, bir grupla özdeşleşme hissini veya belirli bir kimliğe aidiyet duygusunu beraberinde getirir. Aileler, yasal normlar, eğitim programları ve anavatanı ziyaret edebilme olanakları, kimlik ve aidiyet duygusunun oluşmasında ya da körelmesinde önemli rol oynamaktadır. Böylece, bakanlıklar, konsolosluklar ve elçilikler aidiyet duygusu üzerine de yoğunlaşmaya başlamışlardır.¹¹⁰

Bir diaspora, önce vücut bulur, daha sonra belirli bir bağ oluşturarak ortak bir kimliği talep eden diğer gruplarla ilişkileri uzaktan da olsa sürdürür. Bu bağ; aile, topluluk, dinsel, sosyo-politik ve ekonomik bağlar ya da diaspora üyeleri veya onların atalarının maruz kaldığı bir travmanın ortak hafızası gibi değişik şekillerde olabilir. Bir diaspora, kendi topluluklarını ayıran uzaklık engelinin üstesinden gelmesine ve yeniden oluşturulmasına olanak sağlayan sembolik bir başkente sahiptir. Bir diasporanın mensupları, mevcut yerleşim yerinde, kendilerine ait olarak tanınanlarca iskân edilen mahalleleri ya da köyleri kaynaştırır. Bu yerlerin her biri, sosyal yakınlıkların mekânsal ve zamansal uzaklıkları ortadan kaldırdığı bir bölgede merkez işlevi görür. Tüm diasporalar ister istemez bölgesel büyüme eğiliminde olan sosyal-mekânsal ağlardır. Çünkü onlar hem hafıza mekânlarını hem de bulunuş mekânlarını bir araya getirir.¹¹¹

Aynı zamanda diaspora içerisinde kimlik önceden de vardır. Diasporalar kendilerinin tasarlamadığı ve diğer kimliklerle dolu olan yerlerde yaşarlar. Bu nedenle, kendi kimliğinin koynunda, kendi vatanını aklına getiren, kendi akrabalarına ve atalarına ait bir yerde kendilerine ait bir yer oluşturmaya çalışırlar. Böylece yerinden

¹⁰⁹Ionescu, a.g.e., s.14.

¹¹⁰A.e.s.14.

¹¹¹Bruneau, a.g.e.s.72.

yurdundan etmeyi(*de-territorialisation*) yeniden yer-yurt edinme(*re-territorialisation*) takip eder.¹¹²

2.Diasporanın Sınıflandırılması

Diaspora segmentlerinin çeşitliliği, diaspora üyelerinin farklı motivasyonlara ve anavatanlarıyla farklı geçmişlere, bağlantılara sahip olabileceğini göstermektedir. Bu durum işbirliğinin sağlanabilmesi için kategori odaklı stratejiler üretilmesini zorunlu kılmaktadır. Diaspora tanımlanırken ne kastedildiği önemli olduğu kadar, diaspora stratejisi oluştururken amaçtan saptırabilecek anlamlardan kaçınılması da önemlidir. Diasporayı şu şekilde sınıflandırmak strateji oluşturmak açısından önemlidir.¹¹³

1-Sürelî Diaspora: Anavatanında doğup kalıcı ya da geçici bir süreliğine yurtdışında yerleşik bulunan bireyler.(Profesyonel yöneticiler, akademisyenler, iş insanları vb.)

2-Atadan Kalma(Tarihsel) Diaspora: Anavatanlarıyla atalarından gelen bir bağa sahip olan bireyler.(İkinci ya da üçüncü nesil diaspora üyeleri, azınlık statüsündekiler vb.)

3-Gelecek Nesil Diasporası: Genellikle 35 yaşın altında olan, güncel diaspora stratejilerinin sürdürülebilirliği için önem taşıyan genç diaspora üyeleri.

4-Geriye Dönüş Diasporası: Yurtdışında yaşamış ve anavatanında yerleşik bulunan diaspora üyeleri.(Geriye dönen iş arayan/çalışan diaspora üyeleri, emekliler vd.)

5-Yakınlık Diasporası: Anavatanda okumuş ya da yaşamış, halihazırda tekrar göç etmiş yabancı diaspora üyeleri.(Türkiye’de okuyan öğrenciler, Türkiye dostları vb.)

Her diaspora içinde, folklor, mutfak, dil, edebiyat, sinema, müzik, basın, toplum yaşamı ve aile bağları gibi kültür unsurlarını barındırır. Bu unsurlar diasporaları şu şekilde dört temel gruba da ayırır:1) Bu grupta diaspora, bir girişim kutbu çevresinde oluşur ve başka her şey ona tabidir. Burada din çok çeşitliliğinden dolayı temel bir rol oynamaz. Çin, Hint ve Lübnan diasporaları bu grubun en iyi

¹¹²Bruneau, a.g.e.,s.91-92.

¹¹³Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu(DEİK), “Dünyada Diaspora Stratejileri:Türk Diasporası İçin Öneriler”, Kasım 2011, s.5.

örnekleridir. Sömürgeci bir ortamdan kaynaklı olan bu diasporalar sömürgeci devletin belirlediği çerçevede ticari faaliyetlerini sürdürebilir. 2) Diasporaların bu grubunda kendilerine has bir dil ve bu dille bağlantılı bir din mevcuttur. Din tek tanrılı olup, kutsal kitap ve dua metinlerinin dili asıl dilleridir. Yahudi, Yunan, Ermeni ve Asuri-Keldani diasporaları bu gruba örnektir. 3) Diğer bir gruptaki diasporalar ırksal ve kültürel bir kutup yörüngesinde örgütlenir. Siyahîlerin diasporası bu gruba en iyi örnektir. 4) Son dönem diasporalarının oluşturduğu bu grup politik bir amaç etrafında örgütlenir. Bu gruptaki diasporanın amacı bir ulus-devlet oluşturmaktır. Bu gruba en iyi örnek Filistin diasporasıdır. Dağılma ve işgal travması Filistinlilerin ortak acılarıdır. Filistin yönetiminin oluşturulmasıyla amacına ilerleyen Filistin Kurtuluş Örgütü(FKÖ) burada dikkati çekmektedir.¹¹⁴

3.Diaspora Stratejileri

Dünyada artan göç hareketleri ev sahibi ülkeleri etkilediği kadar göç veren ülkeler için de önem taşımaktadır. Dış göç artıp diasporaların boyutları genişleyince 21. yüzyılda ‘küresel vatandaş’ gerçeğiyle birlikte güçlü diaspora stratejileri oluşturmak devletler için elzem hâle gelmiştir. Devletler, diasporalarını politikalarıyla bütünleştirmek için küresel diaspora ağları kurmaktadır. Bu ağlar ülkeye özel olabileceği gibi belli sektör ya da meslek gruplarına yönelik küresel iletişim ağları şeklinde de tasarlanabilmektedir.¹¹⁵

Yetişmiş elemanlarının dışarıya göç etmelerini hedefleyen ülkeler için beyin dolaşımını ön plana çıkaran diaspora stratejileri önem kazanmaktadır. Bu özellikle ekonomik durgunluk döneminde gerçekleşmektedir. Dışa beyin göçü ‘insan sermayesinin uçuşu’ olarak tanımlanmaktadır. Bu göç dalgalarının ülkeler için beyin kazanımlarına dönüştürülmesi ise etkili diaspora stratejileri üretmekten geçmektedir. Göç veren ülkeler için ise beyin göçünü tersine çevirmekten ziyade beyinlerin

¹¹⁴Bruneau, a.y.,s.76-79.

¹¹⁵DEİK, a.g.e.,s.6.

anavatanda değilken de anavatan için kazançlı olabilecek çalışmaların içerisinde yer alabileceği sistemleri oluşturabilecek strateji üretmek önemlidir.¹¹⁶

Diaspora stratejilerinin merkezinde iletişim ağlarının oluşturulması vardır. Diaspora ağları, yurtdışında yerleşik bulunan üyeler ile anavatandaki yurttaşlar arasında bilgi alışverişi ve iletişim kurmayı sağlamaktadır. Bu iletişim ağları, ülkelerin ekonomik, siyasi ve sosyal kalkınmalarında önemli rol oynamaktadır.¹¹⁷

Bir diğer diaspora stratejisi, üyelerinin diasporayla olan bağlarının kuvvetlendirilmesi, ülkelere katkılarında dolayı teşekkür edilmesi ve diğer diaspora üyelerinin de katkıda bulunmaları için farkındalık yaratılması ve teşvik edilmesi için diaspora ödülleri veya üye grupların diasporaya kabul edilmesidir.¹¹⁸

Her ülkenin diasporasına yönelik birtakım stratejiler üretebilmesi ve bu diaspora stratejilerinin başarılı olabilmesi için şu noktalara dikkat edilmelidir.¹¹⁹

1) Diaspora stratejileri hem felsefi hem de analitik bir altyapıya sahip olmalıdır. Sığ söylemler kısa dönemde belli kazançların elde edilmesine olanak sağlasa da, uzun dönemde bütünlük ve sinerji yaratacak ortak bir gündem oluşturulması gereklidir.

2) Diaspora stratejisinin kilit unsuru, bir bütün olarak diasporanın çıkarları söz konusu olduğunda kişilerin, grupların ve derneklerin meseleleri, fırsatları ve sorunları kişiselleştirmeden ele almalarını sağlamaktır. Ortak faydaya dönük değer yaratan projeler, çalışmalar, kişiler ve kuruluşlar ödüllendirilmelidir.

3) Stratejilerde anavatan ve diasporanın ortak faydasının gözetilmesi gerekmektedir. Diaspora, anavatana hizmet edecek bir araç olarak görülmemeli; “Diaspora Anavatan için Ne Yapabilir?” ve “Anavatan Diaspora için Ne Yapabilir?” soruları birlikte düşünülmelidir.

4) Diasporanın farklı gruplarına yönelik farklı stratejiler geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.

¹¹⁶ A.e., s.6-7.

¹¹⁷ A.e., s.7.

¹¹⁸ A.e., s.10.

¹¹⁹ Dünyada Diaspora Stratejileri & Bosna Hersek Diasporası İçin Öneriler, (Çevrimiçi), https://www.bigmev.org/pdf/BosnaHersek_Dunya-Diasporasi.pdf, 14.10.2018. s.20.

5) Anavatan Üniversiteleri ve Düşünce Kuruluşları, Diaspora Araştırma Merkezi oluşturmali ve güncel problemlere ve/veya fırsatlara odaklanan analitik çalışmalar gerçekleştirmelidir.

6) Diasporaya ilişkin politikalar diasporadan görüş alınmadan oluşturulmamalıdır. Diaspora stratejileri ölçümlenebilir ve denetebilir şekilde yürütülmeli; politika analizi araçları, değerlendirme ölçüm mekanizmaları performans odaklı olarak geliştirilmelidir.

7) “Anahtar diaspora üyeleri” belirlenmeli, kazanılmalı, başta gençler olmak üzere diğer diaspora üyelerine rol model olmaları sağlanmalıdır.

8) Bir bütün olarak Diaspora ya da kişi ve kuruluşları, gelişen uluslararası bilgi ağlarıyla başarı öyküsü olarak paylaşılmalı ve politika paylaşım ağlarına proaktif şekilde katılımları sağlanmalıdır.

9) Anavatandaki kamu kuruluşları, iş dünyası kuruluşları, STK’lar, lider şirketler yıllık planlarına, sosyal sorumluluk projelerine diasporayı dahil etmeli; stajlar, eğitimler, ayrıcalıklar tanımlamalı; diaspora odaklı projeler geliştirmeyi hedeflemelidirler.

4.Lobi-Diaspora İlişkisi

Lobici (lobby agent) kelimesi ilk defa 1839 yılında kullanılmaya başlanmıştır. Dünya üzerindeki en köklü lobicilik faaliyetleri Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılmaktadır. 1870’lerin ABD Başkanı Ulysses S. Grant, Beyaz Saray’da geçirdiği iş gününün stresinden, hemen yakındaki Willard otelinin şık lobisinde puro ve konyak ile uzaklaşmaya çalışmış. Başkan Grant’in bu alışkanlığını keşfedenler, kişisel ya da başka nedenlerle onun desteğini almak için bu otelin lobisinde toplanmaya başlamış ve Grant da kendisine dertlerini anlatmak için etrafında dönenlere “lobiciler” adını takmıştır.¹²⁰ Daha sonraki yıllarda, ABD’de lobicilik, yaygınlaşmış, kurumsallaşmış, yasalarla düzenlenmiş ve etik değerlere tabi olmuştur.

¹²⁰ Tülay Yılmaz, “Stratejik Güç:Lobicilik”, (Çevrimiçi), <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/lobiciliktulayyilmaz.pdf>, 30.09.2018, s.1.

ABD Başkanı bile kendisinden bağımsız olan yasama gücü kongre nezdinde lobi ile etkili olmaya çalışmaktadır.¹²¹

Lobicilik, yönetim organlarını etkilemeye çalışan baskı gruplarının bu amaca yönelik faaliyetleri olarak tanımlanmıştır. Bu faaliyetler, yasama organı üyelerini doğrudan doğruya iknaya çalışmak, onlara kendi tezleri doğrultusunda bilgi ve doküman sağlamak, yasama organı ile ilgili seçimlerde onlara destek sözü vermek türünden yöntemlerle sürdürülmektedir. Lobilerin faaliyetleri, iç politika veya dış politika ile ilgili olabilir. Ülkede etnik gruplara dayalı lobiciliği teşvik eden faktörlerden birisi siyaset adamları olup, oy potansiyellerini arttırmak için etnik grupları blok oy olarak görmektedirler. Bu tutum, grupların etnik bilinçlerinin korunmasına yardımcı olmaktadır.¹²²

Lobicilik, öncelikle hükümet ile ilgili karar verme organlarına yönelik bir eylem olup, tüm lobi eylemleri baştan itibaren hükümet kararlarını etkilemek amacıyla planlanır ve uygulanır. Lobicilikte, vatandaşlarla karar vericiler arasındaki iletişimi kuracak aracı ve temsilcilerin bulunması da gerekir.¹²³

Göç, diaspora, lobicilik, sivil toplum ve katılımcılık gibi unsurlar göçmenlerin toplumsal anlamda var olmalarını ifade eden özel kavramlardır. Özellikle lobicilik ve katılımcılık, göçmen toplumlarda yerel ve bölgesel düzeyde seyreden bir eğilim göstermektedir. Daha yerleşik ve güçlü diasporalar ulusal ile uluslararası arenada lobi faaliyetleri yürütebilmektedir. Bunun için sivil toplum yapılarının daha kurumsallaşmış ve profesyonelleşmiş olmaları gerekir. Lobicilikte, hükümetler veya siyasi fraksiyonlar ile kurumsallaşmış toplulukların karşılıklı menfaatleri, süreci belirleyen etkenlerdendir.¹²⁴

¹²¹ Mustafa Abitoğlu, “İzolasyon Zırhı İçine Saklanmış Kıbrıs Türk Siyaseti ve Lobicilikteki Yetersizliğimiz”, **Uluslararası İzolasyonlar**, Ed. Mehmet Hasgüler, Okan Şafaklı, Murat Özkaleli, Alfa Yayınları, 1.Basım, Mayıs 2012, s.223.

¹²² Sönmezoğlu, **a.y.**, s.562.

¹²³ Lester W. Milbrath, **The Washington Lobbyists**, Westport, Connecticut:Greenwood Press, 1963, s.7.

¹²⁴ Mustafa Arslan, “Göçmenlerin Var Olma Çabası:Sivil Toplum Kuruluşları, Katılımcılık ve Temsil”, **Artı 90**, sayı 6, Nisan 2013, s.35, (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-06.pdf, 03.11.2018.

5.Dünya Üzerindeki Diasporalar

Diasporalar küreselleşmenin bir yüzünü teşkil etmektedir. Çünkü sadece bir azınlık grubu değildirler. Diaspora üyeleri dolaşırlar. Anavatanlarına ait hatırayla, kültürle, dinle ilgilidirler ve bir geri dönüş efsanesini de muhafaza ederler.

Diasporası ile güçlü bağlar kurabilen ülkeler ekonomik anlamda kazançlıdırlar. Örneğin, Çin dünyanın üretim üssü olmuş, Hindistan diasporadaki mühendisleri vasıtasıyla dünyanın yazılım üssü hâline gelmiş, İsrail diasporadaki mühendisleri ve girişimcileri sayesinde inovasyon merkezi olma yolunda ilerlemektedir. Türkiye ise, diaspora ve lobi gibi kavramlara temkinli yaklaştığı için diaspora potansiyelinin farkına uzun yıllar varamamıştır.¹²⁵

Ekonomik olarak büyüme gösteren ülkelerin, diasporalarına kültürel ve sosyal anlamda verdikleri önem bilinen bir gerçektir. Çünkü diaspora gücünün muhatap ülkedeki lobicilik etkisi, o ülkedeki faaliyetleri her anlamda kolaylaştırmaktadır. Diasporanın kültürel ve sosyal alandaki önemine çağımızda bir de ekonomik boyut eklenmiştir. Son yıllarda, diaspora üyelerinin ülkelerin birbirleri ile ticari faaliyetlerinin artmasında çok önemli katkıda bulunduğu görülmektedir. Bu gerçeğin en önemli etkeni diaspora üyesi iş adamlarının bulundukları ülke ve köken olarak mensup oldukları ülkenin ticari ve hukuki şartlarını iyi bilmeleridir. Örneğin, Almanya'nın Türkiye'nin en fazla ticaret yaptığı ülke olması Almanya'daki Türklerin sayılarının 3 milyonu aşmasından kaynaklıdır. Nitekim, Türk kökenli girişimcilerin Avrupa Birliği'ndeki toplam sayısı 120.000'i, yine Avrupa'da faaliyet gösteren Türk iş yerlerinin 50 milyar euroyu aştığı tahmin edilmektedir.¹²⁶

Bütün bunlara ilaveten, anavatan ve diaspora arasında bazen negatif yönlü ilişkiler de vardır. Örneğin, Ermenistan ve Ermeni diasporası arasındaki ilişki, çok güçlü bir diaspora ile çok zayıf bir anavatan arasındaki eşitsizlik sebebiyle Ermenistan tarafında sorun oluşturmaktadır. Ermenistan diasporayı hem kendisini destekleyen

¹²⁵ Bahri Can Çalıcıoğlu, "Dünyada Diaspora Stratejileri:Türk Diasporası İçin Öneriler", **Türk Diasporası ve Türk Dünyası:Vizyon 2023**, Ed.Almagülşina, İstanbul, Tasam Yayınları, Nisan 2014, s.81.

¹²⁶ Muhlis Kaçar, "Küresel "Girişim" Gücü:TÜRK DİASPORASI...", **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012, s.62-63, (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-01.pdf, 03.10.2017.

bir ekonomik güç, hem de kendi bağımsızlığına yönelik ciddi bir tehdit yaratan siyasi güç olarak görmekte, hem diasporaya muhtaç olup hem de diasporanın siyasi etkinliğinden rahatsız olmaktadır. Bu durum Ermenistan'ın dış politikasında da tam bağımsız hareket edememesine ve diasporanın baskısıyla bazı dış politika kararlarında tereddütlü davranmak zorunda kalmasına neden olmaktadır. Örneğin; Ermenistan'ın ilk devlet başkanı Levon Ter-Petrosyan, başlarda diasporanın finansal desteğini sağlamak için, diasporanın önde gelen isimlerine hükümette yer verilmesini sağlamış olsa da, diasporanın Ermenistan'ın kalkınmasına anlamlı bir destek sağlamadığını düşünmüştür. Ter-Petrosyan'ın Karabağ sorununu çözüme ulaştırma ve Türkiye ile ilişkileri geliştirme yönünde izlediği politika, diaspora tarafından desteklenen Taşnak Partisi'nce eleştirilmiş, partinin kapatılması ise diaspora anavatan ilişkilerini daha da germiştir. Ayrıca, diasporanın Ermenistan'daki rejimin demokratik olmadığı konusundaki süregelen eleştirileri ve hükümet karşıtı hareketlere destek vermesi, Ermenistan ve Türkiye arasındaki ilişkilerin gelişmesine, 2009 protokollerinin imzalanmasına diasporanın gösterdiği şiddetli tepki de anavatan ve diaspora arasındaki ilişkinin olumsuz yanlarına örnektir.¹²⁷

a.Yahudi Örneği

Yahudiler, ABD ve İngiltere'ye kaçmışlar veya göç etmişlerdir. Bilim ve ticaretle uğraşarak yaşadıkları toplumda politik ve finansal bir güç hâline gelmişlerdir. Böylelikle vatansız Yahudiler, İsrail'i 1948 yılında kurmuşlardır. İsrail lobiciliğinin temelleri bunlardır. Yahudi diasporası finansal açıdan ne kadar güçlüyse yürüttüğü politikalar o kadar güçlüdür. Yahudi diasporasının en güçlü olduğu ülke ABD'dir. ABD'deki İsrail yanlısı lobiler, ABD Kongresi'nde İsrail'in lehine veya aleyhine oy kullanan kongre üyelerini internet adreslerinde listeleyerek deşifre etmektedirler.¹²⁸

Sürgünler ve kovulmalar Yahudilerin daha mobil bir yaşam sürmeleri hususunda etkili olmuş, bu da ticaretle ilgilenmelerini beraberinde getirmiştir. Dünya milletleri arasına dağılmış Yahudi toplumu, bu dağınık yapıları ve en iyi yaptıkları iş olan her

¹²⁷ Mustafa Serdar Palabıyık, "Diaspora ve Ermenistan İlişkileri", (Çevrimiçi) , turksandarmenians.marmara.edu.tr/tr/diaspora-ve-ermenistan-iliskileri/ ,.

¹²⁸ Nejat Tarakçı, **Küresel Sistemde Dış Politika Stratejileri:Klasik Diplomasiden Jeopolitik Diplomasıye**, İstanbul, Tasam Yayınları, Haziran 2012, s.146.

türlü ticaret sayesinde hemen hemen her milletle iletişim halinde olmuşlardır. Yahudilerin nüfus dağılımına bakıldığında, dünyanın en etkin ve güçlü ülkesinde neredeyse İsrail nüfusuna yakın sayıda Yahudinin yaşadığı görülmektedir. ABD’li Yahudiler, ilk yıllardan beri bu ülkede mevcudiyetlerini sürdürmektedirler. Bu ABD’li Yahudilerin, ABD’de ve dolayısıyla da dünyada finans, ticaret, medya ve siyaset alanlarındaki başarısı mevcuttur. Bugün Yahudi Diasporası, dünyayı etkileyen güç olan ABD’yi etkileyen güç olarak ifade edilmektedir. İçlerinden pek çok aydın, düşünür, şair, yazar, bilim adamı gibi kimselerin çıkması da bu durumu tetiklemektedir.¹²⁹

b.Hindistan Örneği

Hindistan 189 ülkeye yayılmış yaklaşık 25 milyon diasporaya sahip önemli bir ülkedir. Diasporasıyla bağlarını kurmak ve geliştirmek amacıyla denizaşırı ülkelerde yerleşik bulunan Hintlileri farklı birkaç kategoriye ayırmaktadır. Bunlar; Yerleşik Olmayan Hintliler(NRI-Indian Citizens Not Residing in India), Hindistan Kökenli Yurttaşlar(PIO-Persons of Indian Origin who have acquired the citizenship of some other country) ve Denizaşırı Hint Vatandaşları(OCI-Overseas Citizen of India)’dır.¹³⁰

2007’de Hindistan Denizaşırı Hint İlişkileri Bakanı, dünya genelindeki Hintli yurttaşlarının yaklaşık 400 milyar dolarlık ekonomik çıktı üreten marka elçiler hâline geldiğini, her on Hintli ABD vatandaşından biri milyonerken Silikon Vadisi’nde de kuruluş aşamasındaki her beş şirketten birinin sahibinin Hintli olduğunu söylerken, bu durumun Hindistan’ın görünümünü değiştirdiğini vurgulamıştır. 2010’da Eski Hindistan Dışişleri Bakanı J.C. Sharma, diasporanın Hindistan’ın yumuşak güç diplomasisinde en etkili aracı olacağını ve 2020 yılında Hindistan’ı gelişmiş bir ülke ve bilişim süper gücü hâline getirecek bir kaynak olacağını söylemiştir.¹³¹

¹²⁹ Ömer Yetkin, “Yahudi Diasporası İletişim Stratejisi:ABD Örneği”, T.C.Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi, Eylül 2014, Ankara, s.43-45.

¹³⁰ DEİK, a.g.e.,s.11.

¹³¹ DEİK, a.g.e.,s.6-7.

c.Ermeni Örneği

Ermeni Diasporası, dinsel, ekonomik ve sosyal yardım kuruluşları sayesinde, dayanışma bilincini korumuştur. Bulundukları ülkelerde örgütlü bir topluluk olarak yaşamakta ve sivil toplum örgütleri aracılığıyla işbirliği, yardımlaşma ve dayanışmayı sürdürmektedirler. Diasporada, eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetleri yürüten ve bu faaliyetleri destekleyen okullar, araştırma merkezleri, eğitim merkezleri, dernekler, vakıflar gibi kuruluşlar bulunmaktadır. Ermeni kültür, sanat, müzik ve edebiyatı ile ilgilenen pek çok diaspora kurumu da faaliyet yürütmektedir. Diaspora Ermenilerinin sahibi olduğu televizyon, radyo, gazete, dergi gibi basın yayın organları, Ermenilerin sorunlarının çözümü ve çıkarlarının korunmasına aracı olmaktadır. Gençlerin, ulusal bilince sahip olması, asimilasyonlarının önüne geçilmesi için gençlik örgütleri kurulmuştur. Sağlık, mesleki dayanışma, sosyal, hemşeri, azınlık, cemaat ve kadın kuruluşları aracılığıyla da yardımlaşma ve dayanışmalarını pekiştirmişlerdir.¹³²

Diaspora, sadece yurtdışındaki Ermenilerin sorunlarıyla ilgilenmemekte, aynı zamanda Ermenistan'ın tüm dünyadaki imajının güçlendirilmesi, Ermeni okullarının geliştirilmesi, yurtdışındaki gençlerin Ermeni kültürü ve dinine bağlanması yönünde faaliyet göstermektedir. Diaspora Bakanlığı, "Her Bir Ermeni Diasporasının Evidir" sloganıyla çalışmakta, Ermeni soykırımı iddiasının her yerde tanınması, Karabağ sorununun çözümü, Anti-Ermeni propagandayla mücadele konuları ile tüm yurtdışı diasporayı seferber etmektedir.¹³³

Dünyada farklı kıtalara yayılmış bir yapıda olan diaspora Ermenilerinin en büyük yapılanmaları Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, Avrupa(ağırlıklı olarak Fransa), Gürcistan, Güney Amerika ve Avustralya'da bulunmakta olup, ABD'de ki Ermeni diasporası bugün binlerce kuruluşa, çok büyük ekonomik ve siyasi güce ulaşmıştır.¹³⁴Örneğin; ABD'de ki Ermenileri bütünleştiren en etkili lobi kuruluşu

¹³² A.e., s.4-5.

¹³³ Jale Akhundova, "Soydaşlık Kavramı ve Çeşitli Ülke Uygulamaları", **Artı 90**, sayı 9, Temmuz 2014, s.42, (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-09.pdf , 05.01.2018.

¹³⁴ Tayyar Arı, **Amerika'da Siyasal Yapı, Lobiler ve Dış Politika**, Bursa, MKM Yayınları, 2009, s.293-296.

olarak “Armenian Assembly of America-AAA”¹³⁵ (Amerika Ermeni Asamblesi) görülmektedir. Ermeni Diasporası’nın en geniş alanda faaliyet yürüten lobi kuruluşu ise “Armenian National Committee-ANC”(Ermeni Ulusal Komitesi)’dir. Komite’nin ABD’deki örgütü “Armenian National Committee of America-ANCA”¹³⁶(Amerikan Ermeni Ulusal Komitesi) olup, ABD ‘nin tümünde örgütlenmiş ve dünyanın diğer yerlerindeki Ermeni Ulusal Komiteleri ile bağlantılıdır.

D. Türk Diasporası

Diaspora, genellikle anavatana dönmeyecek topluluktan oluşan, toplumsal-siyasi dinamiklere yön veren misafir işçi, mülteci gibi grupları da içine alan bir kavramdır. Ulusaşırı kimikleşme sürecinde bazen etnik ve dinsel motiflerle yönünü bulan bir toplum için de kullanılabilir. Geleneksel diasporalar, ilk aşamada herhangi bir toplumsal oluşuma yön vermek gibi bir etkinlik alanına sahip olmayan kesimi oluşturup, sığınmacı olarak bir toplumda ya da sömürgeci bir hegemonyanın yönetimi altında yaşamaktadırlar. Modern diaspora ise; hizmet karşılığında veya kültürel sebeplerle bulundukları toplumlarda, siyasi ve toplumsal olaylarda söz sahibi olup, kurumsal bir yapılanma içerisinde olmaktadır. Bu sebeple Türkler, anavatani zorunlu terk, sürgün gibi olgulardan farklı olarak, ekonomik, siyasi, eğitim gibi nedenlerle göç ettikleri için modern diaspora bağlamında değerlendirilebilmektedir.¹³⁷

Yurtdışındaki Türkler’e eninde sonunda memleketine geri dönecek olan gurbetçiler olarak bakılması son bulmuştur. Artık bulundukları ülkelerde gurbetçi ya da misafir olmadıkları, kalıcı oldukları bilinci yerleşmiştir. Yurtdışında yaşayan Türkler’in de misafir gibi değil, katılımcı olarak ve haklarına sahip çıkarak yaşamaları için vatandaşlık konusu önemlidir. Çifte vatandaşlık, yabancı vatandaşlığa geçiş ve mavi kart uygulaması(Türk vatandaşlığı olmayan Türklerin, Türk vatandaşymış gibi Türkiye’de vatandaşlık haklarına sahip olması) bu konuda gerekli altyapıyı

¹³⁵ Armenian Assembly of America, (Çevrimiçi), <https://armenian-assembly.org/> , 30.09.2018.

¹³⁶ Armenian National Committee of America(Çevrimiçi), <https://anca.org/> , 30.09.2018.

¹³⁷ Mustafa Arslan, “Göçmenlerin Var Olma Çabası: Sivil Toplum Kuruluşları, Katılımcılık ve Temsil”, **Artı 90**, sayı 6, Nisan 2013, s. 33., (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-06.pdf , 07.10.2017

sağlamaktadır.¹³⁸ Ayrıca, yurtdışında yaşayan Türkler özelinde, gurbet kavramından diaspora kavramına geçişte şu olgulardan bahsedilebilir: 1) Batı Avrupa’da yerleşik Türkler’in göçmenlik statülerinden içinde bulundukları toplumun aslî bir unsuru hâline gelmeleri 2) İçinde bulundukları topluma entegre olmaları ve artık dördüncü nesile ulaşmaları 3) Batı Avrupa ülkelerinden ibaret olan yurtdışı göçmen Türk varlığı coğrafyasının genişleyerek ABD, Rusya Federasyonu ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri’ne yayılması 4) Profesyonel yöneticilerden iş sahiplerine, sanatçılardan sporculara yüksek statülü kesimlerin sayısındaki artıştır.¹³⁹

Artık yurtdışındaki Türk varlığı tek bir coğrafyaya, tek bir niteliğe veya tek bir nedene indirgenememektedir. Türk diasporası bir özne hâline gelmeye başlamıştır.2009 yılında gerçekleştirilen “Dünya Türk Girişimciler Kurultayı” kamuoyunu ve karar vericileri diaspora üzerinde yoğunlaşmaya teşvik etmiştir. Diğer yandan, etkin diasporalara sahip ülkelerin diasporalarına özel olarak oluşturduğu kurumlara ve bu kurumların üstlendikleri işlevlere sahip olmamamızın yarattığı boşluklar devlet tarafından doldurulmaya çalışılmaktadır. Yurtdışı Türkler Başkanlığı’nın kurulması, Türk Kültür Merkezleri’nin Yunus Emre Enstitülerine dönüştürülmesi, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı’na(TİKA) verilen önemin ve bütçesinin arttırılması gibi adımlar Türkiye’nin diaspora mekanizmalarını oluşturmaya başlamasının kanıtıdır.¹⁴⁰

Türkiye’nin çıkarlarına hizmet edecek biçimde bir ortam yaratmak, yabancı halklara kendini tanıtmak, onları ikna ederek ve etkileyerek olumlu bir imaj yaratmak için Türk diasporasının rolü büyüktür. Türk diasporasının oluşumunda, sosyal ve kültürel gelişiminde entelektüel orta sınıfın, sosyal ve kültürel sivil toplum kurumlarının, ekonomik girişimcilerin etkisi yadsınamaz.¹⁴¹

Eski Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu Başkanı Rifat Hisarcıklioğlu’na göre, küresel aktör olabilmek ve ekonomik büyümeyi gerçekleştirmek için Türk Diasporası en

¹³⁸ Bilge Aydın, “Mavi Kartta Yeni Dönem” , **Artı 90**, sayı 3, Temmuz 2012, s.30-31., (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-03.pdf , 10.10.2017.

¹³⁹ DEİK, **a.g.e.**,s.3.

¹⁴⁰ **A.e.** s.3.

¹⁴¹ Fatma Pehlivan, “Yurtdışındaki Türklerin Diasporalaşma Süreci ve Dış Politikaya Etkisi” **Türk Diasporası ve Türk Dünyası:Vizyon 2023**, Ed.Almagülşina, İstanbul, Tasam Yayınları, Nisan 2014, s.371.

önemli değerlerden birisidir. Hisarcıklıoğlu Türk Diasporası'nın hedefinin ne olması ve ne yapması gerektiği hususunu da şu sözleriyle belirtmektedir:¹⁴²

“5 Mayıs 2008 tarihinde İstanbul’da DTİK Genişletilmiş İstişare Kurulu Toplantısı’nı gerçekleştirdik. 2009 yılında gerçekleştirdiğimiz Dünya Türk Girişimciler Kurultayı ile yaklaşık 80 ülkeden 2000’i aşkın Türk girişimci ve profesyoneli aynı platformda buluşturduk. ‘Türk Diasporası’ kavramını ilk defa pozitif anlamda bu çatı altında kullandık. Bu kurultay sırasında yapılan seçimlerde DTİK yönetimi; Avrupa Bölge, Amerika, Avrasya, Afrika-Orta Doğu-Körfez, Asya Pasifik komiteleri ve komitelerin yönetimleri oluşturuldu. Dünya Türk İş Konseyi(DTİK) olarak yurt dışında yaşayan girişimciler ve profesyoneller arasında etkin bir iletişim kurulabilmesi için DTİK İletişim Platformu’nu(dtik.org.tr) kurarak Türk girişimci ve profesyonellerini elektronik ortamda bir araya getirdik. Bu sırada, hükümetimizin Yurtdışı Türkler Başkanlığı’nı ihdas etmek başta olmak üzere Türk Diasporasına yönelik kurumsal adımlar atması da bizleri motive etmiştir. Hedefimiz sürdürülebilir diaspora stratejisi ile Türk Diasporası’nın dünyadaki en etkin diasporalardan birisi olmasıdır. Sürdürülebilir stratejimizin temel eksenleri diasporamızın anavatanları, anadilleri ve öz kültürleriyle olan bağlarını korurken, bulundukları ülkelerin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi hayatına aktif biçimde katılan, yasalara saygılı, mutlu, müreffeh ve başarılı bireyler hâlinde yaşamalarıdır. Türk Diasporasının yaşadıkları yerlerde daha mutlu, daha müreffeh ve güvenli yaşamalarının sağlanması ve aynı zamanda gerek yaşadıkları ülkeye gerek Türkiye’ye katkılarının artırılması için çalışmaya devam edeceğiz.”

1. Batı Avrupa’daki Türk Diasporası

Avrupa’daki Türk diasporası, 1950’lerde kitlesel iş gücü ile oluşmaya başlamış ve bunu aile birleşimi, öğrenciler, girişimciler gibi göçler izlemiştir. Türk diasporası son yıllarda göç eden yeni nesiller olmakla beraber, giderek artan geri dönüş durumuna karşı tekrar ve çapraz göç durumu da mevcuttur. Buna ilaveten Avrupa’daki Türk

¹⁴²DEİK, a.g.e.,s.1.

diasporasının diğer diasporalardan etnik, dini, siyasi ve sosyal farklılığı yadsınamaz bir gerçekliktir.¹⁴³

Türkiye'nin gelecek misyonlarından bir tanesi Türk Diasporasının dünyadaki en etkin diasporalardan birisi hâline gelmesidir. Yurtdışındaki Türklerin anavatanları, adilleri ve öz kültürleriyle bağları korunurken, bulundukları ülkelerdeki hayata sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi bakımdan aktif bir şekilde katılmaları sağlanmalıdır. Türklerin bulundukları ülkelerdeki yaşam şartları, kültürel farklılıkları ve düşünce yapıları iyice irdelenerek diaspora stratejileri buna göre oluşturulmalıdır. Özellikle Batı Avrupa'da üçüncü ve gelecek nesiller göçmen statüsünde olmaktan çıkmış ve bulundukları ülkelerin ya vatandaşı ya da çifte vatandaş konumundadırlar. Bu nesil yaşadıkları ülkenin dilini adilleri gibi öğrendikleri için kendilerini de daha rahat ifade edebilmektedirler. Batı Avrupa'ya çalışmak üzere başlayan göçün üzerinden 50 yıldan fazla zaman geçmiştir ve 5 milyondan fazla Türk Batı Avrupa'da yaşamaktadır. Bu rakam göz ardı edilemeyecek olup bazı ülkelerin nüfusundan fazladır.¹⁴⁴Nitekim, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'na ait resmi internet sitesinde Temel Dış Politika Konuları arasında "*Yurt Dışında Yaşayan Türk Vatandaşları*" mevcut olup Türklerin yurtdışındaki konumu şu şekilde aktarılmaktadır: "...bugün yurtdışında yaşayan Türk toplumunun önemli bir bölümü, bulundukları ülkelerde sürekli olarak ikamet etmekte olup, yaşadıkları ülkelerin vatandaşlığını da almıştır. Türk toplumu göç alan ülkelerin ekonomik kalkınmalarına da önemli katkıda bulunmuşlardır. Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının çoğu artık sadece işçi konumunda olmayıp akademisyen, bilim adamı, doktor, mühendis, avukat, gazeteci, iş adamı, sanatçı, politikacı, sporcu gibi çeşitli alanlarda meslek sahipleri olarak göç alan ülkelerin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatına katılmaktadır."¹⁴⁵

¹⁴³ Sandra Hesterman, "The German-Turkish Diaspora and Multicultural German Identity", **Diaspora and Multiculturalism: Common Traditions and New Developments**, Ed. Monika Fludernik, Amsterdam-New York, NY 2003, s.334.

¹⁴⁴ Muhsin Türkyılmaz, "Türk Diaspora Vizyonu 2023", **Türk Diasporası ve Türk Dünyası: Vizyon 2023**, Ed. Almagülşina, İstanbul, Tasam Yayınları, Nisan 2014, s.81.

¹⁴⁵ T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşları", (Çevrimiçi), <http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler.tr.mfa> , 15.12.2016.

Batı Almanya'nın 1961 yılı itibariyle Türkiye ile yapmış olduğu anlaşma, günümüze kadar süregelen bir göç akımının başlangıcı olup, misafir işçi göçü, eşlerin ve çocukların göçü, evlilik yolu ile göç şeklinde devam etmiştir. Batı Avrupa ülkeleri olan Almanya, Fransa, Hollanda ve Belçika'da doğmuş ve yetişmiş olan üçüncü ve hatta dördüncü kuşak Türkler bulunmaktadır.¹⁴⁶

a.Almanya Örneği

Türk-Alman sivil ilişkileri, diğer ülkeler arasındaki ilişkiye nazaran farklı bir karakteristiğe sahiptir. 1961 yılında imzalanan işgücü anlaşması ile başlayan süreç bu karakteristiğin belirlenmesinde ilk evreyi, 1973-1974 yıllarında işçi alımının durdurulması ve aile birleşimleri ikinci evreyi, geri dönüşler ve kalıcılığa yönelik eğilimler üçüncü evreyi ve 1991 yılındaki Alman vatandaşlığına geçişin kolaylaştırılması ise dördüncü evreyi oluşturmaktadır.¹⁴⁷

Almanya'da yaşayan Türkler sosyolojik açıdan en önemli grubu oluşturmaktadır. Bu grubun belli bir kesimi bağımsız ekonomik bir konuma sahip olmakla birlikte büyük çoğunluğu maaşlı ya da ücretli çalışmaktadır. Gelir, itibar, öğrenim ve iktidar açısından oluşan hiyerarşinin en alt tabakasını temsil eden birinci kuşağın çocukları, küçük bir azınlık dışında anne ve babalarinkiyle aynı konumda olup, kadınlar ve üniversite eğitime devam edebilen küçük bir gençlik kesimi de toplumsal alanda belirli kazanımlar elde etmişlerdir.¹⁴⁸ Öyle ki, Almanya'ya işçi göçünün 50. yılı dolayısıyla 1-2 Kasım 2011 tarihlerinde Berlin'de düzenlenen göç sempozyumunda dönemin Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ'ın "...50 sene önce Türkler Almanya'ya işçi olarak geldiler. Ama 50 yıl sonra geldiğimiz noktaya baktığımızda Türkler artık Almanya'da sadece işçi değil, aynı zamanda siyasetçi, ticaret erbabı, başarılı bilim adamı, sanatçı, spor insanı çıkaran bir topluluk hâline geldi"

¹⁴⁶ Pehlivan, a.y., s.370.

¹⁴⁷ Gülay Kızılocak, "Almanya'daki Türkler ve Türkiye'deki Almanlar-Göçün Sebepleri ve Uyum Sorunları", **Göç ve Entegrasyon-Almanya ve Türkiye'de Azınlık-Çoğunluk İlişkileri**, 29-30.11.2007, Ankara, Konrad-Adenauer-Stiftung Yayını, Ankara, 2008,s.58.

¹⁴⁸ Nermin Abadan- Unat, "Türk Dış Göçünün Aşamaları:1950'li Yıllardan 2000'li Yıllara", **Kökler ve Yollar -Türkiye'de Göç Süreçleri**, Der.Ayhan Kaya, Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, Şubat 2007, s.16.

şeklindeki sözleri Almanya'daki Türklerin sosyal statülerindeki iyileşmenin bir tezahürüdür.¹⁴⁹

Almanya'da yaşayan Türkler için, hem Almanya'da hem de Türkiye'de, arada kalmış, yabancı, Almancı, bozulmuş, kayıp kuşak gibi ifadeler kullanılmıştır. Türk işçilere resmi Alman söyleminde genellikle misafir işçi (*Gastarbeiter*), yabancı(*Auslander*), ülke sakini(*Mitbürger*) gibi onların yabancı oluşlarının veya yersiz yurtsuz oluşlarının altını çizen şekilde, Türkiye tarafından ise Almancı, gurbetçi şeklinde atıfta bulunulmuştur. Bu ifadeler, Almanya'da yaşayan Türklerin daha çok bir problem olarak algılanılmasına sebebiyet vermiştir.¹⁵⁰ Almanların kullandığı yabancı statüsüne (*Auslanderstatus*) tepki olarak, Türk göçmen cemaatleri güçlü bağlar geliştirme eğilimi içine girmişler, bu da Türk göçmenlerin siyasal etkinliklerini geldikleri ülkeye yönlendirmelerine yol açmıştır. Aslında bu anavatana yönelik katılım, konsolosluk hizmeti ağları ve diğer resmi örgütlenmeler(dini, eğitsel, ticari) kuran Türkiye'den cesaret almıştır.¹⁵¹

Almanya'da yaşayan Türklerdeki hareketlenme, örgütlenme alanında kendisini göstermektedir. Bu örgütlenme, Almanya'daki Türk lobisinin ilk adımları olarak tezahür etmektedir. Örneğin; 1980'de temeli atılan “*Avrupa Türk Akademisyenler Birliği(EATA)*”nin amacı Türk üniversite öğrencileri ve mezunları arasında iletişimi hızlandırmak, onları bilgilendirerek Türk toplumu için faydalı faaliyetlere yöneltmektir. Avrupa Türkleri kimliğinin oluşmasını destekleyerek lobileşmesine öncülük etmek, Avrupa Türklerinin Avrupa ve Türkiye arasında aracı bir rol oynamasını teşvik etmek, Türkiye'nin tanıtımına katkıda bulunmak gibi hedefleri de mevcuttu. 1995 yılında kurulan “*Alman Türk Toplumu*” ise ırkçılığa ve Türk düşmanlığına karşı mücadele etmeyi benimsemişti. Türk toplumuna karşı gerek gazetelerde, gerek televizyonlarda, kamuoyunda, parlamentoda yapılan her türlü saldırıya, sataşmaya veya fiziki saldırılara karşı anında bir bütün olarak gerektiği gibi karşı koyabilmek, mücadele edebilmek, caydırıcı bir politika izlemek gibi hedefleri

¹⁴⁹Ali Osman Mert, “Almanya ve Göç: 50. Yılında Almanya'daki Türkler Sempozyumu”, **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012, s.86, (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-01.pdf, 25.09.2017.

¹⁵⁰ Ayhan Kaya, Ferhat Kentel, “**Euro-Türkler Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü Engel mi?**”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, Ağustos 205, s.18.

¹⁵¹ Ayhan Kaya, **a.g.e.**, s.21.

vardı. Buna ilaveten, Alman vatandaşlığına geçen Türklerin sayılarının artmasıyla birlikte siyasi parti oluşumları da başlamıştır. “*Türk-Alman Birliği*”, “*Liberal Türk-Alman Birliği*”, “*Alman-Türk Birliği*” Almanya’daki Türklerin ilk siyasi tezahürü olmuşlardır¹⁵². Almanya’da yasal olarak kabul edilen Türklere ait tek dini kurum da Diyanet İşleri Türk İslam Birliği(DİTİB)’dir.DİTİB, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin, Almanya’daki resmi dini temsilcisidir ve milliyetçi bir İslam anlayışını temsil eder. Türklere ait olan yaklaşık elli kadar caminin onüçü bu kurum tarafından yönetilir.¹⁵³

Almanya ve Türkiye arasındaki yaygın iletişim ve ulaşım ağları ulusötesi cemaatler arasında diasporik kimliğin oluşumu açısından önemli bir rol oynamakla birlikte, diasporik özneleri hem anavatana hem de dünyanın geri kalanına bağlamaktadır. Almanya’da yaşayan Türkler, modern diaspora ağlarının örneğini teşkil etmektedir. Diaspora ve anavatan arasında ekonomik, kültürel ve siyasal ağların genişlemesi bu diaspora ağının büyümesine işaret eder. Bu diasporik kimlik, diasporik öznelerin ikamet ettikleri ülkelerde karşılaştıkları sınırlamaların ve baskıların üstesinden gelmelerine sembolik olarak alan açmaktadır.¹⁵⁴

Bunlara ilaveten, sivil toplum kuruluşları dışında yurt dışında yaşayan bilim insanlarının, siyasetçilerin, sanatçıların ve sporcuların da ülke hakkında olumlu izlenim kazandırılmasında etkileri bulunmaktadır. 2013 yılında Almanya’da koalisyon hükümetinde ilk kez bir Türk, bakan olarak göreve getirilmiştir. Göç, Mülteciler ve Uyum Bakanı olarak seçilen Aydan Özoğuz, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin geliştirilmesinde etkili olmakla birlikte, yerli ve yabancı kamuoyu nezdinde de Türkiye algısının olumlu yönde değişikliğine katkıda bulunmuştur.¹⁵⁵ Ayrıca, Dönemin Başbakan Yardımcısı Emrullah İşler, kendisi ile gerçekleştirilen söyleşi de, Almanya milli futbol takımında Mesut Özil ve İlkay

¹⁵² M. Nail Alkan, “Türk-Alman İlişkilerinde İnsan Faktörü”, “**Türk Dış Politikasında Gelenek ve Değişim**”, Der. İhsan D. Dağı, Siyasal Kitabevi, Ankara 1998, s.137-139.

¹⁵³ Ayhan Kaya, “ ‘Sicher In Kreuzberg’ Berlin’deki Küçük İstanbul:Diasporada Kimliğin Oluşumu”, Buke Yayınları, İstanbul, 2000, s.84.

¹⁵⁴ Ayhan Kaya, “**Euro-Türkler Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü Engel mi?**”, s.24-25.

¹⁵⁵ Bengü Çelenk, “Diaspora ve Markalaşma:Avrupa’daki Türk Diasporasının Marka Gücü ve Eksikleri”, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Ed.Mehmet Şahin-B.Senem Çevik, Nobel Kitap, 1. Basım, Eylül 2015, s.87-88.

Türkdoğan'ın bulunmasının, Almanya'daki Göç, Mülteciler ve Uyum'dan sorumlu Devlet Bakanlığı'na Aydan Özoğuz'un getirilmesinin yurtdışındaki Türklerin başarısı olarak görmekte ve Türkiye'ye büyük katkıları olduğunu savunmaktadır.¹⁵⁶

b.Fransa Örneği

Fransa, Türklerin Almanya'dan sonra en yoğun şekilde yaşadığı ikinci Avrupa ülkesidir. Türklerin Fransa'daki nüfusu 500 bine ulaşmıştır. Türklerin, misafir işçi olarak geldikleri Fransa'da kalıcı hale gelmesi Fransa ekonomisine ciddi katkılar sağlamaktadır. Fransa yasalarının çifte vatandaşlığa izin vermesi ise Türkiye'nin Avrupa'daki siyasi gücü açısından önemlidir. Fakat Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Fransa raporuna göre, Fransa'daki Türk nüfusunun beşte biri Fransa vatandaşıdır. Fransa vatandaşı olan Türklerin ise seçmen kütüğüne kayıt yaptırmamaları veya oy kullanmamaları ise Türklerin Fransa'da seslerini daha güçlü duyurabilmelerini engellemektedir. Yani siyasete aktif katılım, Almanya, Belçika, Hollanda gibi Avrupa ülkelerinde yaşayan Türklere göre yeterli seviyede değildir.¹⁵⁷

Fransa'da 500 civarında Türk Derneği mevcuttur. Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB), Fransa Milli Görüş Teşkilatı, Avrupalı Türk Demokratlar Birliği (UETD), Fransa Türk Federasyonu, Alevi Dernekleri Federasyonu, Batı Fransa Türk Dernekleri Birliği, Orta Fransa Türk Dernekleri Birliği, Normandiya Bölgesi Türk Dernekleri Birliği adlı sivil toplum örgütleri bu Türk derneklerinin çatı kuruluşlarıdır. Fransa'da yaşayan Türklerin öz kültürlerini, değerlerini devam ettirebilmeleri noktasında önemli görevler üstlenen bu dernekler tek bir çatı altında organize olamamışlardır. Bu durum, Türk toplumunun Fransa'da karşılaştığı zorluklarla mücadele ve aktif siyasete katılım konusunda olumsuz etkindir.¹⁵⁸

¹⁵⁶ Mehtap Altınok-Bahadır Avşar, "Emrullah İşler "Nerede Bir Vatandaşımız, Soydaşımız, Akrabamız Varsa Biz Oradayız..."", **Artı 90**, sayı 8, Ekim Kasım Aralık 2013, s.10. (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-08.pdf, 07.10.2017.

¹⁵⁷ Deniz Doğan, "Türkler Siyasete "Soğuk" Olunca...", **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012, s.54, (Çevrimiçi), [https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/Arti90dergisi_1\(1\).pdf](https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/Arti90dergisi_1(1).pdf), 25.09.2017.

¹⁵⁸ Deniz Doğan, **a.y.**, s.54, (Çevrimiçi), [https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/Arti90dergisi_1\(1\).pdf](https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/Arti90dergisi_1(1).pdf), 25.09.2017.

Paris Anadolu Kültür Merkezi adlı sivil toplum kuruluşunu ise 1984 yılında, Türklere ve Türkiye’ye sempati duyan Fransızlar tarafından, hem Fransız hem de Türk toplumuna Türk kültürünü tanıtmak, ilgi duyan Fransızlara Türkçe’yi öğretmek ve lobi faaliyetleri yürütmek için kurulmuştur. Bu kültür merkezi 3000’den fazla üyesiyle Türk toplumunu ilgilendiren en önemli Fransız Derneği konumundadır.¹⁵⁹

Fransa’da yaşayan Türklerin Fransız toplumuna entegre sorunu mevcuttur. Bu sorunun kökeninde dil farklılığı, örf adet farklılıkları, geleneklere bağlılık ve bu bağlılığın kimlik kaybetme kaygısını kam ılaması gibi etkenler mevcuttur. Ayrıca, Fransa’daki Türklerin hedefi sosyal veya siyasi hayatta etkinlikten ziyade ekonomik olarak zenginleşmektir.¹⁶⁰

Son yıllarda Fransa’da yaşayan Türkler,  zellikle “Ermeni Soykırımı” inkar yasası tartışmaları ve yükselen İslamafobi konularında sıkıntılar yaşamıştır. Bu sebepten birlik içinde hareket etme zorunluluğu doğmakla birlikte diğer toplulukların lobi çalışmaları yurtdışında yaşayan Türkler için örnek teşkil etmektedir.¹⁶¹  rneğin, Fransa’daki Ermeni diasporasının, Fransız kamuoyu üzerinde çok büyük etkisi vardır. Ermeni lobisinin Fransa’daki faaliyetleri, buradaki Türk toplumunun milliyetçi hislerini canlandırmış ve bu lobiye karşı ortak hareket etmek amacıyla bir araya gelmelerine zemin hazırlamıştır. Nitekim ink r yasası Fransa’da bulunan Türklerde büyük bir uyanışa sebep olmuş, yıllardır bir araya gelemeyen Türk dernekleri bir araya gelerek yasa tasarısını protesto etmek için büyük bir yürüyüş gerçekleştirmiştir. Gazetelere il nlar verilmiş, milletvekilleri ve senatörler mektup ve e-posta yağmuruna tutulmuştur. Fransa’nın birçok yerinde yaklaşan seçimler öncesi seçmen kütüğüne kayıt olmak için kampanyalar düzenlenmiştir. Sonuç olarak, Anayasa Konseyi’nden çıkan iptal kararı, Fransa’daki Ermeniler tarafından Türk lobisinin zaferi olarak nitelendirilmiştir.¹⁶²

¹⁵⁹ Demir Fıtrat Onger, “Fransa’daki Türk Varlığı”, **Dünya Türk Forumu:Türk Konseyi, Türk Diasporası ve Sosyoekonomik İş Birliği**, Ed.Almagül İşina, İstanbul, Tasam Yayınları, 2012, s.223.

¹⁶⁰ Nur Vergin, “Fransa’da Uyum Sorunu Var...”, **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012, s.55, ( evrimi i), [https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/Arti90dergisi_1\(1\).pdf](https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/Arti90dergisi_1(1).pdf) , 25.09.2017.

¹⁶¹ Veysel Filiz, “ teki Kültürlere” Kapalı!..”, **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012, s.56, ( evrimi i), [https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/Arti90dergisi_1\(1\).pdf](https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/Arti90dergisi_1(1).pdf) , 25.09.2017.

¹⁶² Alparslan  ğ t, “Fransa Sınavı “Bütünlemede” Geçti...”, **Artı 90**, sayı 2, Nisan 2012, s.40-41, ( evrimi i), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-02.pdf , 03.10.2017.

c.Hollanda Örneği

Hollanda'ya 1960'lı yıllarda misafir işçi olarak gelen Türkler, Hollanda toplumunun en büyük göçmen gruplarından birini oluşturmaktadırlar. Gerek üçüncü nesil Hollanda'da yaşayan Türkler gerekse eş nedeniyle Hollanda'ya gelişin kısıtlanması ve daha çok eğitilmiş kesimin Hollanda'ya gelmesinin amaçlanması gibi Hollanda'nın yeni politikaları nedeniyle, Hollanda'ya gelen Türkler artık daha iyi işlerde çalışmakta ve bir yandan içinde bulundukları ülkede çeşitli iş kolları, siyasi platform ve kültür, sanat alanında önemli görevleri ifa edebilecek ekonomik, sosyal ve kültürel yapının içine dâhil olurken diğer yandan da köklerinin uzandığı Türkiye yararına etkinlikler yürütmenin yollarını aramaktadırlar. Günümüz itibariyle Hollanda'daki Türklerin içinde kendi kabuğunda ve gettosunda yaşayanların giderek azaldığı, özellikle üçüncü kuşağın genel eğiliminin Hollanda toplumuna dönük ve toplumla ortak bir yaşam sürme yönünde çaba sarf ettiği görülmektedir. Bununla beraber Türklerin kendi kimlikleri ile Hollanda'da var olma ve asimilasyon yerine kendi kültür değerlerini koruyarak Hollanda toplumu ile bütünleşme eğiliminde oldukları görülmektedir.¹⁶³

Hollanda'da yaşayan genç Türk nüfusunun Hollanda ekonomisine katkısı yadsınamaz bir gerçekliktir. Hollanda'da yaşayan Türkler, Hollanda ekonomisinde kayda değer paya sahip şirketlere sahiptirler. Türk iş adamlarının 2006 yılında kurduğu "Hollanda Genç İş Adamları Federasyonu"(HOGİAF) ve 2004 yılında kurduğu "Hollanda Türk İş Adamları Derneği"(HOTİAD) , Türklerin bu ülkede sahip oldukları ekonomik gücün çatı örgütleri olarak dikkat çekmektedir.¹⁶⁴

d.Avusturya Örneği

Avusturya ile 1964 yılında imzalanan işgücü anlaşması, bu ülkenin yoğun Türk göçüyle karşılaşmasına neden olmuştur. Günümüzde Avrupa'da yaklaşık 5 milyon

¹⁶³ Mustafa Ertürk, "Batı Avrupa'da Türk Diaspora Kimliğinin İnşası:STK'lar Örneği", T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi, Aralık 2012, Ankara, s.43.

¹⁶⁴ Muhlis Kaçar, " Hollanda'ya omuz verdik", **Artı 90**, sayı 2, Nisan2012, s. 62, (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-02.pdf ,03.10.2017.

Türk yaşamakta ve bunların yaklaşık 300 bini de Avusturya toprakları üzerinde bulunmaktadır.¹⁶⁵ Avusturya istatistiklerine göre 1990-2011 yılları arasında Avusturya vatandaşlığına geçen Türklerin sayısı 122.937'dir. Avusturya, Avrupa Birliği ülkeleri içerisinde vize uygulamasını getiren son ülke olduğu için Türklerin Avusturya'ya gidişleri çok daha kolay olmuştur. Avusturya'ya Türklerin yerleşmesi üç aşamada gerçekleşmiştir. İlk aşamayı işçi olarak gidenler, ikinci aşamayı evli olup gittikten sonra ailesini yasal haklarını kullanıp götürenler ve üçüncü aşamayı da bekar olarak gittikten sonra Türkiye'de evlenip eşini Avusturya'ya götürenler oluşturmaktadır.¹⁶⁶

Ahmet Davutoğlu, Avusturya'daki *Die Presse* gazetesinde yayımlanan makalesinde Türkiye-Avusturya ilişkilerinin, Avusturya'da yaşayan ve Avusturya'yı ikinci vatani olarak benimsemiş 270 bin civarında Türk'ün olması sebebiyle özel bir beşeri alanı olduğunu savunmuştur. Bugün Avusturya'da yaşayan Türklerin, başarılı girişimci, siyasetçi, bilim insanı, sanatçı ve sporcu olarak Avusturya'nın geleceğinde kayda değer rol oynadığının altını da çizmiştir.¹⁶⁷

2. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Türk Diasporası

ABD'de yaklaşık 500 bin Türk'ün yaşadığı tahmin edilmektedir. Kökleri 19. Yüzyılın başlarına dayanan ve 1950'li yıllarda yoğunlaşan Anadolu'dan ABD'ye göçün sonucunda Türk Amerikan Toplumunun nüfusu-soydaş ve akraba toplulukları da dahil ettiğimizde-bir milyona yaklaşmaktadır. Lobiciliğin beşiği ABD'nin siyasi yapısı içerisinde seslerini duyurabilmek için 4 tane Türk-Amerikan Siyasi Eylem Komitesi kurulmuştur. Bunlar; Türk Amerikan Dernekleri Asamblesi(ATAA), Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu(TADF), Türki Amerikan Birliği(TAA), Türk Amerikan Toplum Merkezi(TACC)'dir. Türk Amerikan Toplum Merkezi Genel Sekreteri Adem Büyükacar'ın şu sözleri önemlidir: “*Organizasyonlar büyütülerek*

¹⁶⁵ İsmail Yıldız, “Halil Turgut: Bir Öncünün Portresi...” **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012, s.8, (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-01.pdf, 27.10.2018.

¹⁶⁶ Hasan Kocabıyık, “İş Hayatından Siyasete Avusturya'daki Türkler”, **Artı 90**, sayı 4, Ekim 2012, s.47, (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-04.pdf, 05.10.2017.

¹⁶⁷ T.C.Dışişleri Bakanlığı, “Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun Die Presse Gazetesinde (Avusturya) Yayımlanan Makalesi, 22 Mart 2012”, (Çevrimiçi), <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu-nun-die-presse-gazetesinde-avusturya-yayimlanan-makalesi-22-mart-2012.tr.mfa>, 20.06.2017.

ulaşılmamış tek bir Türk kalmayıncaya kadar çalışılmalıdır...Bu başarılırsa tarihten gelen misyonumuz ile Türk lobisi sadce Türkçe konuşan Türk kökenlilerin değil mevcut coğrafiyada göbek bağımızın olduğu diğer milletlerin de bir araya geleceği Amerika'daki en büyük lobi olacaktır. ”¹⁶⁸

¹⁶⁸ Emre Oruç, “ABD Başkanlık Seçimi ve Türkler”, **Artı 90**, sayı 4, Ekim 2012, s.59,62, (evrimii), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-04.pdf ,27.10.2018.

İKİNCİ BÖLÜM

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KAMU DİPLOMASİSİ VE DİASPORA DİPLOMASİSİ

Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi, özellikle dış politika aracı olarak kamu diplomasisinin diğer devletler tarafından daha yoğun kullanıldığı bir uluslararası ortama denk düşmektedir. Dolayısıyla bu gelişmelere kayıtsız kalmak mümkün olmamıştır. Kamu Diplomasisi ve alt kolu olarak diaspora diplomasisi üzerinde durduğumuz çalışmanın bu bölümünde AKP döneminde konuya ne kadar önem verildiği, hangi kurumların faaliyete geçirildiği incelenecektir.

A. Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemine Kadar Türk Dış Politikası

Bu bölümde Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemine Kadar Türk Dış Politikası kamu diplomasisi ve diaspora diplomasisi bağlamında incelenecektir.

1. Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisi, yani dış politikanın toplumla paylaşılması Türkiye'ye oldukça geç gelmiştir. Dış dünyadaki gelişmeler vatandaşın ilgi alanına yaklaşık son kırk yılda girmeye başlamıştır. Önce bazı gazetelerde dış politika sütunları görülmüş, ardından bu sütunlar sayfa haline gelmiştir. 1950'lerde hemen hiçbir gazetenin dış ülkelerde sürekli muhabiri bulunmazken, bugün hiçbir basın ve yayın organı bu tür temsilcisi olmadan çalışmamaktadır.¹⁶⁹

1970'lerde dış politika yavaş yavaş kamuoyuna mal olmaya başlamış, Dışişleri Bakanlığı "Enformasyon Dairesi" adlı bir birim kurarak basına bilgi akışı sağlamaya başlamıştır. Daha sonra "bakanlık sözcüsü" makamı yaratılarak kamuoyuna düzenli bilgi akışı sağlanmaya çalışılmıştır. Söz konusu bilgi ve yorum akımı, kamuoyunu

¹⁶⁹ İskit, a.g.e., s.437.

yanıltacak nitelikte olmadığı sürece herhangi bir demokratik ülkedeki gibi kamuoyu diplomasisine olumlu katkıda bulunmaktadır.¹⁷⁰

2. Diaspora Diplomasisi

Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları dışında kalan Türkler ile ilgilenmek uzun süre Türkiye için etkin bir seçenek olmamıştır. Çeşitli vesilelerle yurt dışında bulunan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile ilişkiler diplomatik temsilcilikler tarafından klasik usullerle sağlanmıştır. Bunlar dışında kalanlarla ilgilenmek tehlikeli görülmüştür. Milli devlet sınırları dışındakilerle siyasi açıdan birlik düşüncesini savunmanın Pan-İslamizm ve Pan-Türkizm olarak değerlendirileceği ve dolayısıyla tehlikeli olacağı düşünülmüştür. Atatürk döneminde bu yaklaşımlara alternatif olarak yürütülen kültür birliği düşüncesine yönelik politikalar da zaman içinde terk edilmiştir. Aslında Atatürk'ün izlediği Gagavuzya politikası günümüzde tartışılan yumuşak güç ve kamu diplomasisi açısından iyi bir erken örnek olarak görülebilir. Atatürk sonrasında “Dış Türkler”den bahsetmek maceracılık ve aşırılık olarak görülmüştür.¹⁷¹

Türkiye'nin gündemine yurt dışındaki Türklerin gelmesi büyük ölçüde yurt dışına giden işçi göçü ile olmuştur. ‘Gurbetçiler’ olarak adlandırılabilen bu işçiler, Avrupa'nın iş gücü eksikliğini kapatmak için geçici olarak istenmiş, ancak gittikleri yerlerde kalıcı olmuşlardır. 1974 yılında yayınlanan Türk Göçmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu'nun Dış Türkler Konusundaki raporda şu tespit önemlidir: “...göçmenler memleketimizin mukadderatında büyük ve müessir bir rol oynamasına rağmen onların dertlerine bugüne kadar gelmiş geçmiş hükümetlerin eğilmediğini müşahade etmekteyiz..”¹⁷²

1990'lı yıllara gelindiğinde ise Sovyetler Birliği'nin çökmesi ile uluslararası ortamda Türk Cumhuriyetleri'nin yeni aktör olarak var olması Turgut Özal Dönemi dış

¹⁷⁰ A.e., s.438-439.

¹⁷¹ Ayhan Nuri Yılmaz, Gökmen Kılıçoğlu, “Bir Diaspora Diplomasisi Olarak Kurumu Olarak Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı(YTB) ve Balkanlar”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Kongresi(USAK) 2017-Bildiri Kitapçığı Cilt I/VI**, Ed.Zeki Yüksekbiçgili, 20-21-22 Nisan, İstanbul, s. 246.

¹⁷² **Türk Göçmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu Dış Türkler Konusundaki Raporudur.**, 1974.

politikasının ana konuları arasına girmiştir. Türk dünyası ile arasında dil, din ve kimlik açısından yakınlık bulunması Türkiye'nin bu ülkelere yönelik yeni stratejiler üretmesini gerekli kılmıştır. 1992 yılında uygulanmaya başlanılan “Büyük Öğrenci Projesi” ile Türk Cumhuriyetleri'ndeki öğrenciler eğitim amacıyla Türkiye'ye getirilmiştir. Bu proje ülkeler arasındaki iletişim ve işbirliğinin artması için faydalı olmuştur. Türk Cumhuriyetleri'yle yapılacak olan sosyal, kültürel ve ekonomik alandaki çalışmaları koordine etmek amacıyla 1992 yılında kurulan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı(TİKA) günümüzde yenilenerek faaliyetlerine devam etmektedir.¹⁷³

Adalet ve Kalkınma Partisi Döneminde, Dışişleri Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kurumların göçmenlerle ilgili çeşitli faaliyetleri bulunmaktadır. Bu gurbetçiler süreç içerisinde örgütlenmiş, çeşitli sivil toplum kuruluşları kurmuşlardır. Yurtdışındaki Türkler için ‘diaspora’nın kullanılması hemen olmamıştır. Devlet bu göçmen işçileri yalnızca dışarıdaki Türkler veya gurbetçiler olarak görmüştür. Bunun sebebi diaspora teriminin, Yahudileri kapsayan geleneksel anlamı ve Ermeni sorunu çerçevesinde kazandığı olumsuz anlamdır. Fakat konunun önemi yine, Ermeni diasporasının dünyanın pek çok yerinde Ermeni soykırım iddialarını güçlendirmek ve kamuoyu yaratma çabaları üzerine Türkiye kendi diaspora teşkilatları üzerinden karşı hamleler yürütmek ihtiyacı içerisinde girmiştir.¹⁷⁴

B. Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Türk Dış Politikası

İç politika, dış politikayı çok farklı dinamiklerle etkileyebilir. Bununla birlikte, bu konudaki literatür, iç politikaların dış politika değişikliklerinin kaynağı olabileceği gerçeğinin altını da çizmektedir.¹⁷⁵ Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetimi için Adalet ve Kalkınma Partisi seçildikten sonra, dış politika stratejisi, “yumuşak güç ve

¹⁷³ Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, <https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>, 15.05.2019.

¹⁷⁴ Ayhan Nuri Yılmaz, Gökmen Kılıçoğlu, “Bir Diaspora Diplomasisi Olarak Kurumu Olarak Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı(YTB) ve Balkanlar”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Kongresi(USAK) 2017-Bildiri Kitapçığı Cilt I/VI**, Ed.Zeki Yüksekbilgili, 20-21-22 Nisan, İstanbul, s. 246-247.

¹⁷⁵ Mehmet Özcan, Ali Resul Usul, “Understanding The ‘New’ Turkish Foreign Policy: Changes Within Continuity, Is Turkey Departing From The West?”, **USAK Yearbook of International Politics And Law**, Ed.Sedat Laçiner, İhsan Bal, Volume 4, 2011, s.165-166.

gerektiğinde somut güç unsurlarımızı akıllı diplomasi olarak harmanlıyoruz” şeklinde Dışişleri Bakanı tarafından dile getirilmiştir.¹⁷⁶

Soğuk savaş sonrası uluslararası ilişkiler literatüründe öne çıkan kavramlar olmuştur. Kamu diplomasisi ve yumuşak güç bu kavramlardandır. Bu kavramlar içerdikleri yenilikler kadar, eski kavramlara yeni bir bakış açısı getirmeleriyle de gündeme gelmişlerdir. Diplomasi, propaganda, kamuoyu, yardımlar, sanat ve eğitim kavramları uluslararası ilişkiler literatüründe uzun süredir olmasına rağmen yumuşak güç ve kamu diplomasisi bunlara yeni anlam ve alanlar yüklemiştir. Diaspora da benzer bir süreçten geçmiştir ve devletin diasporasıyla olan, anavatanın çıkarlarını savunmak olarak özetlenebilecek bir temele dayanan tek taraflı ilişkisi bireysel haklar alanındaki gelişmelerin de etkisiyle çok taraflı ve çok boyutlu bir ivme kazanmıştır. “Diaspora bir dış politika aracı olabilir mi?” sorusu daha da çok gündeme gelmiş olup, diaspora teriminin klasik kullanımı ve anlamı da değişmiştir. Yahudilerin sürgünü ve dünyaya dağılmalarını ifade eden bir kavramken, önce istenmeyen bir sebeple ana vatanlarından giden veya sürülen halklar için kullanılmış, daha sonra ise neredeyse her ne sebeple olursa olsun ülkesi dışında yaşayanların oluşturdukları topluluklara bu ad verilmeye başlanmıştır.¹⁷⁷

Türkiye, diaspora potansiyeli oldukça yüksek olan bir ülkedir. Soydaş ve akraba grupları da kapsayan genişletilmiş diaspora kavramı bu potansiyeli daha da arttırmaktadır. Adalet ve Kalkınma Partisi(AKP) döneminde bu partinin yöneticilerinin söylemleri ve kurumsal uygulamalar dikkate alındığında vatandaşlık veya etnik bir bağ olmaksızın İslam faktörünün öne çıkarılması ile her Müslüman toplumun bir şekilde bu diasporanın bir parçası olarak algılandığı da ileri sürülebilir.¹⁷⁸ AKP’nin dış politika söyleminde “Yeni Türkiye” belirgin bir şekilde

¹⁷⁶ T.C.Dışişleri Bakanlığı, “Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu’nun IX. Büyükelçiler Konferansı Açılışında Yaptığı Konuşma, 9 Ocak 2017, Ankara”, (Çevrimiçi), http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-ix_-buyukelciler-konferansi-acilisinda-yaptigi-konusma_-9-ocak-2017_-ankara.tr.mfa , 20.09.2017.

¹⁷⁷ Ayhan Nuri Yılmaz, Gökmen Kılıçoğlu, “Bir Diaspora Diplomasisi Olarak Kurumu Olarak Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı(YTB) ve Balkanlar”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Kongresi(USAK) 2017-Bildiri Kitapçığı Cilt I/VI**, Ed.Zeki Yüksekbiçgili, 20-21-22 Nisan, İstanbul, s. 242.

¹⁷⁸ A.y., s.242.

öne çıkmaktadır. Sadece çıkarlar temelinde değil, değerler temelinde de siyaset üreten bir Türkiye iddiası mevcuttur. Parti için önemli olan fiziki coğrafya değil “gönül coğrafyası”dır. Bu gönül coğrafyası, Türk dış politikasının çok yönlü olarak sürdürülmesini gerektirmektedir. AKP, insan merkezli bir dış politika yürütmeyen Batı’yı ve uluslararası sistemi de eleştirmekte, yeni bir barış ve adalet düzeni için Türkiye’nin önemini vurgulamaktadır.¹⁷⁹

1. Kamu Diplomasisi

2000’li yıllarla birlikte uluslararası sistemdeki dönüşümler ve küresel siyasetteki gelişmelere paralel olarak iç siyasette bir siyasi partinin yüksek oy oranıyla iktidara gelmesi Türk Dış Politikası’nı etkilemiştir. 11 Eylül’le birlikte küresel siyasette bir kırılma yaşanırken, ABD’de başlayan yeni kamu diplomasisi tartışmaları, Nye’in yumuşak güç kavramsallaştırmasına paralel olarak dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de başlamıştır. Bu bağlamda Türk Dış Politikası daha proaktif, dinamik ve iddialı hâle gelirken kamu diplomasisini de değişen dünya koşullarının bir zorunluluğu olarak merkezi bir noktaya oturtmuş ve bu alandaki farkındalığı arttırmıştır.¹⁸⁰

AKP yöneticileri, kamu diplomasisinin mantığına ve özüne uygun olarak, ortak çıkarları, ortak tarihi geçmişi, ortak kültürel değerleri, ortak geleceği, ortak yaşamışlığı ve kardeşliği dış politika konuşmalarında vurgulamaktadırlar. Uluslararası düzenin, barış, hoşgörü, istikrar, kardeşlik, farklılıklara saygı, refah, ortak dini ve kültürel değerler gibi olguların üzerine inşa edilmesini savunmaktadırlar. Aynı zamanda bölgesel ve küresel işbirliğinin, yapıcı bir anlayış ve samimi bir diyalog ile kurulması taraftarıdır.¹⁸¹

¹⁷⁹ Burcu Sunar, **Adalet ve Kalkınma Partisi’nin Dış Politika Söyleminin Biçimlenmesinde Bir Etken Olarak Siyasi İlahiyat**, 1.Basım, İmaj Yayınları, Ankara 2014, s.155-236.

¹⁸⁰ Begüm Kurtuluş, “Türkiye’nin Kamu Diplomasisinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü:İnsani Yardım Kuruluşları ve İnsani Diplomasi Perspektifi”, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Ed.Mehmet Şahin, B.Senem Çevik, Ankara, Nobel Yayıncılık, Eylül 2015, s.193.

¹⁸¹ Ertan Efeğil, “Kamu Diplomasisine İlişkin Görüşmeler ve Türk Dış Politikasının Durumu:AK Parti ve MHP’nin Söylemlerinin Karşılaştırılması”, **Kamu Diplomasisi**, Ed.Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk, İstanbul, Tasam Yayınları, 2012, s.166.

2006 yılında Ankara’da Abdullah Gül’ün “*Kamu diplomasisi konferansı*”nda yaptığı konuşmada sarfettiği şu sözler hükümetin kamu diplomasisine verdiği önemi göstermiştir: “*kamu diplomasisi, aslında çok eski bir kavram ama son yıllarda çok daha fazla duyuluyor. İşin aslı ülkeyi yönetenler, önemli kararları alanlar ile halk arasındaki diyalog, iletişimidir. Bu ne kadar sağlıklı, ne kadar düzgün, ne kadar başından katılımcı bir çerçeve içinde olursa, muhakkak ki alınan kararlar daha büyük destek bulur, bütün toplum alınan kararların arkasında durur.... Dolayısıyla bütün bunları en iyi şekilde anlatabilmek, en iyi şekilde halka izah edebilmek, en iyi şekilde halkın güvenini desteğini almak, bu kararları almakta bizi çok daha güçlü hale getiriyor. O açıdan kamu diplomasisine çok önem veriyoruz.*”¹⁸²

Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Türk Dış Politikası’nda, Osmanlı İmparatorluğu’nun tarihsel ve kültürel mirası vurgulanarak daha çok boyutlu ve daha iddialı politikalar yürütülürken kamu diplomasisi bu politikaların bir aracı olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bu dönemde yeni bir kamu diplomasisi dili inşa edilirken kamu diplomasisi faaliyetleri yoğunlaşmış ve bu faaliyetleri yönetebilmek amacıyla Başbakanlığa bağlı olarak Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü kurulmuştur.¹⁸³ Bunun yanında kamu diplomasisi anlayışına uygun olarak dış politika kurumlarında yeniden yapılanmaya gidilmiştir.¹⁸⁴ Örneğin; Dışişleri Bakanlığı’nda Enformasyon Genel Müdürlüğü, Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü, Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı, Diplomasi Akademisi, Bilişim Teknolojileri Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı’ndan özerk Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı(YTB) kurulmuş ve 1992 yılında kurulan Başbakanlık Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) 2011 yılında yeniden yapılandırılmıştır.

Dönemin Dış İşleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, “*VII. Büyükelçiler Konferansının Açılışında Yaptığı Konuşma*”sında diplomasi ve dış politikadaki değişikliği şu sözlerle belirtmiştir: “*son on yılda diplomasi ve dış politikanın içeriği kadar*

¹⁸² Abdullah Gül, **Yeni Yüzyılda Türk Dış Politikasının Ufukları**, T.C.Dışişleri Bakanlığı Yayını, Temmuz 2007, s.654-655.

¹⁸³ Kurtuluş, **a.y.**,s.194.

¹⁸⁴ Muharrem Ekşi, “Türkiye’de Kamu Diplomasisi:Ortaya Çıkışı, Kurumsal İnşaa Süreci ve Uygulanışı(2002-2013)”, Doktora Tezi, s.197.

uygulanış biçimi de değişmiştir... Artık, giderek genişleyen bir sahnede takım oyunu mantığıyla çok sayıda aktörün dahil olduğu bir dış politika anlayışını hayata geçirmek zorundayız. Son yıllarda çok boyutlu dış politikamızı, ilgili bütün Bakanlıklarımızın yanında TİKA, THY, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, AFAD, Kızılay, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü başta olmak üzere bütün kamu ve sivil toplum kuruluşlarımızla uyum içinde sürdürüyoruz.”¹⁸⁵ Yine Çavuşoğlu’nun, “önümüzdeki dönemde, ülkemizin uluslararası meselelerdeki tutumunu özellikle dünya kamuoyuna daha iyi anlatabilmeliyiz. Etkili bir iletişim stratejisi geliştirmemiz gerekiyor. Kamu diplomasisinin bütün imkânlarından en iyi şekilde yararlanabilmeliyiz.” şeklindeki beyânı da AKP’nin kamu diplomasisini etkin kullanabilme stratejisinin bir yansımasıdır.¹⁸⁶

2.Diaspora Diplomasisi

Günümüzde “soydaş” ve “diaspora,” uluslararası ilişkilerin önemli kavramları olmaya başlamıştır. Hızlı entegrasyon süreçleri, diaspora ve lobi örgütlerinin uluslararası politikada artan rolü, bu alanda daha geniş çapta faaliyet gösterilmesini zorunlu hale getirmiştir. Dünyadaki soydaş ve akraba topluluklarına yönelik politikaların üretilmesi, bölgesinde ve tüm dünyada önemli güç hâline gelmeyi hedefleyen her ülkenin ulusal ve uluslararası politika stratejilerinin temel taşlarından biri hâline gelmiştir.¹⁸⁷

Diaspora gücü, bir ülkenin sahip olduğu yumuşak güç unsurları arasında önemli bir yere sahiptir ve lobicilikte dünyadaki en etkili milletlere bakıldığında bu gücün önemi daha da iyi anlaşılmaktadır. Son yıllarda etkin diasporalara sahip ülkelerin

¹⁸⁵ T.C.Dışişleri Bakanlığı, “Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu’nun VII. Büyükelçiler Konferansının Açılışında Yaptığı Konuşma, 5 Ocak 2015, Ankara”, (Çevrimiçi), http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-vii_-buyukelciler-konferansinin-acilisinda-yaptigi-konusma_-5-ocak-2014_-ankara.tr.mfa , 17.06.2017.

¹⁸⁶ T.C.Dışişleri Bakanlığı, “Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu’nun VIII. Büyükelçiler Konferansının Açılışında Yaptığı Konuşma, 11 Ocak 2016, Ankara”, (Çevrimiçi), http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-viii_-buyukelciler-konferansi-acilisinda-yaptigi-konusma_-11-ocak-2016_-ankara.tr.mfa , 19.06.2017.

¹⁸⁷ Jale Akhundova, “Soydaşlık Kavramı ve Çeşitli Ülke Uygulamaları”, **Artı 90**, sayı 9, Temmuz 2014, s.40, (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-09.pdf , 08.11.2017.

kendi diasporaları için oluşturduğu kurumlara sahip olunmaması Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından da hissedilerek bu boşluklar AKP döneminde yeni kurulan kurumlarla doldurulmaya başlanmıştır. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın kurulması, Türk Kültür Merkezleri'nin Yunus Emre Enstitüleri'ne dönüştürülmesi, TİKA'ya verilen önemin ve bütçesinin artırılması gibi adımlar Türkiye'nin birinci nesil diaspora mekanizmalarını oluşturmuştur.

Türk diasporasını, küresel güç unsuru olarak görme fikri Türkiye'de üzerinde daha fazla durulan bir konu hâline gelmiştir. Böylelikle devlet kurum ve kuruluşlarında son zamanlarda oluşan iradeye paralel olarak özel sektörde de pek çok girişimde bulunmaktadır. Örneğin, İstanbul'da gerçekleşen Dünya Türk İş Konseyi(DTİK) tarafından düzenlenen ve dünyanın çeşitli ülkelerinden Türk diasporasının seçkin temsilcilerini “Değişen Dünyada Yükselen Türkiye” sloganı ile bir araya getiren Dünya Türk Girişimciler Kurultayı bu girişimlerin en önemlilerindendir. Kurultayı organize edenlerin verdiği bilgiye göre; 2009'da kurultay kapsamındaki ikili iş görüşmeleri, yurtdışında yerleşik Türklere ait 400 firmanın Türkiye'de veya yurt dışında faaliyet gösteren farklı firmalarla bir araya gelmesini ve sağlam ilişkiler kurmasını sağlarken, 2011'deki kurultayda ise 80 ülkeden yaklaşık 2200 Türk iş adamı 800'e yakın yüz yüze görüşme yaparak bir anlamda ortamın dinamik bir iş kulisi hâline gelmesini sağladılar. Dünyanın dört bir tarafına dağılmış Türk iş gücünü Türkiye'deki muadilleri ve muhatapları ile bir araya getirme girişimleri Türkiye açısından çok önemlidir. DTİK'in kurultayla ilgili yayınladığı bültendeki şu kullanılan dil bile bu konuda önümüzdeki yıllarda izlenecek politikanın kamu ve özel sektör olarak ortak bir eylem planı halinde uygulanacağını gösterir niteliktedir: *“Türkiye'nin küresel bir aktör olması, dünyanın ilk 10 ekonomisi arasına girme hedefini gerçekleştirmesi için en önemli varlıklarımızdan biri olan Türk diasporası, kurultayda ortak geleceğimizi, ortak akıl mekanizmasını çalıştırarak kamu-özel sektör diyaloguyla tasarlayacak, önümüzdeki 10 yılın eylem planını çizecek. Vancouver'den Vladivostok'a, Helsinki'den Cape Town'a kadar olan geniş coğrafyada iş yapan Türk girişimcileri bir araya gelerek Türkiye'nin sürdürülebilir*

diaspora stratejisini nasıl tasarlayabileceğini ve tasarlanan stratejiyi nasıl uygulamaya sokabileceğini tartışacak.”¹⁸⁸

a.Türk Diasporası Politikasının İncelenmesi

Bu bölümde, Adalet ve Kalkınma Partisi dönemi Türk dış politikası stratejilerinde diaspora diplomasisi yürütmeye yönelik çalışmalar, Abdullah Gül, Ali Babacan, Ahmet Davutoğlu’nun dışişleri bakanlığı yaptıkları dönemler ve Mevlüt Çavuşoğlu’nun dışişleri bakanlığı yapmaya devam ettiği dönem özelinde incelenecektir. Türk diasporasına verilen önemin, özellikle kurumsallaşma adına yapılan çalışmalarla desteklendiği aktarılacaktır.

(1)Abdullah Gül Dönemi(2003-2007)

Abdullah Gül, 14.03.2003-28.08.2007 tarihleri¹⁸⁹ arasında Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak, 28.08.2007 tarihinde ise Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye Cumhuriyeti’nin Onbirinci Cumhurbaşkanı seçilerek 28.08.2014’e kadar görev yapmıştır.¹⁹⁰

Abdullah Gül’ün yumuşak gücü ve unsurlarını bir dış politika aracı olarak gördüğü yapmış olduğu değerlendirmelerden anlaşılmaktadır. Gül, Dışişleri Bakanlığı yaptığı döneme ait çeşitli vesilelerle yaptığı konuşmaların derlendiği “*Yeni Yüzyılda Türk Dış Politikasının Ufukları*” adlı eserin giriş kısmında dört yılın dış politikasını şu şekilde değerlendirmiştir: “...konuşmalarım yapıldıkları tarihler itibariyle değerlendirildiğinde, Türkiye’nin dört sene önce sorunlarla uğraşan, genelde savunmada kalan, reaktif bir dış politikadan, bölgesi ve ötesine istikrar yayan, artan yumuşak gücünü her vesileyle öne çıkaran, sorunları izlemek ve tepki vermek yerine ön alan, sorunlar büyümeden çözüme refleksi gösteren proaktif bir dış politika

¹⁸⁸Muhlis Kaçar, “Küresel “Girişim” Gücü:TÜRK DİASPORASI...”, **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012, s.62-63, (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-01.pdf , 03.10.2017.

¹⁸⁹T.C.Dışişleri Bakanlığı, “Dışişleri Bakanları Listesi”, (Çevrimiçi), http://www.mfa.gov.tr/_disisleri-bakanlari-listesi.tr.mfa , 14.06.2017.

¹⁹⁰ T.C. Cumhurbaşkanlığı, “Abdullah Gül”, (Çevrimiçi), https://www.tccb.gov.tr/cumhurbaşkanlarimiz/abdullah_gul/ , 14.06.2017.

anlayışına geçtiği görülecektir ”¹⁹¹Boğaziçi Yöneticiler Vakfı’nın 22 Mayıs 2004 tarihinde düzenlediği toplantıda ise Gül, “... Türkiye’nin dış politikasının, zorlamalara değil; ikna, teşvik, öncülük ve örnek olmaya dayalı bir “yumuşak güç”ü (softpower) süratle geliştirmekte olduğunu görmekteyiz. Esasen, yumuşak gücümüzü geliştirmeyi bir hedef olarak benimsemekteyiz. Büyük ülke ideali, ancak böyle bir özgüvenle gerçekleştirilebilir” demiştir.¹⁹²

Abdullah Gül’ün başkanlığı döneminde Türkiye’nin yumuşak güç kurumlarından biri olarak kurulan Yunus Emre Vakfı, Türkiye’yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak, bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyaya sunmak, Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye’nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini arttırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla 05.05.2007 tarihli ve 5653 sayılı kanunla kurulmuş bir kamu vakfidir. Yunus Emre Enstitüsü ise Vakfa bağlı bir kuruluş olarak bu Kanunun amaçlarını gerçekleştirmek üzere yurt dışında kurduğu merkezlerde yabancılara Türkçe öğretimi çalışmalarının yanı sıra ülkemizin tanıtımı amacıyla kültür ve sanat faaliyetleri yürütmekte, ayrıca bilimsel çalışmalara destek vermektedir. 2009 yılında faaliyetlerine başlayan Yunus Emre Enstitüsü’nün yurt dışında 58 kültür merkezi bulunmaktadır. Kültür merkezlerinde verilen Türkçe eğitiminin yanı sıra, farklı ülkelerdeki eğitim kurumlarıyla yapılan iş birlikleri ile Türkoloji bölümleri ve Türkçe öğretimi desteklenmektedir. Kültür merkezleri aracılığıyla kültür ve sanatı tanıtmak amacıyla birçok etkinlik düzenlenmekte, ulusal veya uluslararası etkinliklerde Türkiye temsil edilmektedir.¹⁹³ Enstitünün bir diğer amacı diasporadaki Türk çocuklarının Türkçe eğitiminin sağlanmasına yönelik müfredat oluşturmak ve gerekli malzemeleri sağlamaktır.¹⁹⁴ Öyle ki Gül, Yunus Emre kültür merkezlerinin

¹⁹¹ Gül, a.y., s.16.

¹⁹² A.e.,s.84.

¹⁹³ Yunus Emre Enstitüsü, “Kurumsal”(Çevrimiçi), <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu>, 18.04.2019.

¹⁹⁴ Muharrem Ekşi, “Kültürel Diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü”, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Ed.Mehmet Şahin, B.Senem Çevik, Ankara, Nobel Yayınevi, 1.basım, Eylül 2015, s.355.

açılmasına yönelik yasayı özellikle takip eden ve çıkartan kişinin kendisi olduğunu belirterek, en iyi faaliyetlerinden birisi olarak da nitelemiştir.¹⁹⁵

Yurtdışında yaşayan Türklerle ilgili Gül'ün bakanlığı döneminde atfedilen önemi 24 Aralık 2004 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda Dışişleri Bakanlığı Bütçesinin görüşülmesi esnasında yaptığı konuşmada, dış politikayı takip etmek dışında Türkiye dışındaki Türklerin vatandaşlık hizmetlerini yürütmek gibi görevleri olduğunu, bunun için daha çok binaya, insana ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.¹⁹⁶ 21 Aralık 2006 tarihli bütçe görüşmelerinde ise, dışarıda 5 milyonun üzerinde Türk vatandaşı olduğunu, hatta Almanya'da Fransa'daki bazı şehirlerdeki Türk nüfusunun Türkiye'deki bazı şehirlerden daha fazla olduğunu dile getirmiştir.¹⁹⁷ Bu konuşmalardan da yurtdışında yaşayan Türklerin önemi anlaşılmaktadır.

(2)Ali Babacan Dönemi(2007-2009)

Ali Babacan, 29.08.2007-02.05.2009 tarihleri¹⁹⁸ arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin Dışişleri Bakanı olarak görev yapmıştır.

Ali Babacan, yurtdışında yaşayan Türkler'in dış politikadaki önemini 21 Kasım 2008 tarihinde yaptığı “2009 Mali Yılı Bütçe Tasarısı Konuşması”nda¹⁹⁹, 21. Yüzyılda daha fazla insan odaklı hale gelen Türk dış politikası için yurtdışında yaşayan Türklerin bulundukları ülkelerle Türkiye arasında köprü oluşturması sebebiyle önemli olduğunu dile getirmiştir. Bunun için temeldeki iki önemli konudan birisi kaliteli konsolosluk hizmeti ve etkin himaye olmakla birlikte, diğeri başarılı , mutlu, anadilleri ve özkültürleriyle bağlarını koparmamış bireylerin olmasıdır.

¹⁹⁵ abdullahgul.gen.tr , “Cumhurbaşkanı Gül, Roma’da Yunus Emre Kültür Merkezi’ni Açtı”, 30.01.2014(Çevrimiçi), <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/88409/cumhurbaskani-gul-yunus-emre-enstitusu-roma-turk-kultur-merkezinin-acilisini-yapti.html> ,18.04.2019.

¹⁹⁶ **A.e.**,s.115-116.

¹⁹⁷ **A.e.**,s.181.

¹⁹⁸ T.C.Dışişleri Bakanlığı, “Dışişleri Bakanları Listesi”, (Çevrimiçi), <http://www.mfa.gov.tr/dis-isleri-bakanlari-listesi.tr.mfa> , 17.06.2017.

¹⁹⁹ T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Dışişleri Bakanı Sayın Ali Babacan’ın 2009 Mali Yılı Bütçe Tasarısı Konuşması, 21 Kasım 2008”, (Çevrimiçi), <http://www.mfa.gov.tr/dis-isleri-bakani-sayin-ali-babacan-in-2009-mali-yili-butce-tasarisi-konusmasi-21-kasim-2009.tr.mfa> , 17.06.2017.

Ali Babacan'ın bakanlığı döneminde kurulan ve yine Babacan tarafından desteklenen Dünya Türk İş Konseyi(DTİK), 26 Aralık 2007 tarihinde DEİK çatısı altında kurulmuş olup, yurtdışında dağınık örgütlenmiş olan başarılı, girişimci ruha sahip, Türkiye'nin yurtdışında etkin olması için çaba gösteren Türk girişimcileri ve uluslararası büyük güce sahip şirketlerde karar mekanizmalarının başındaki Türk profesyonellerini tek çatı altında toplamak için çalışmaktadır. DTİK, ortak paydası olan yurtdışındaki Türk vatandaşı bilinciyle 6 kıtadan Türk iş dünyasını, dernekleri, vakıf ve benzeri iş dünyası örgütlerini tek bir çatı altında toplamak üzere DEİK çatısı altında kurulmuş ilk özel amaçlı konsey olup, ana eksenini yurtdışında yerleşik Türk iş dünyası arasında ticari ve ekonomik faaliyetleri geliştirmek için çalışmalar yürütüp, Türk lobisini yurtdışında geniş kitlelere yaymak; dünyaya yayılan, yurt dışında yerleşik bir hayat süren Türk girişimcilerin sorunlarını tek çatı altında çözmeye çalışmak ve Türkiye'nin yurtdışındaki imajını daha yükseğe çıkarmak için öncülük etmektedir.²⁰⁰

(3)Ahmet Davutoğlu Dönemi(2009-2014)

Ahmet Davutoğlu, 02.05.2009-28.08.2014 tarihleri ²⁰¹ arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin 60. Dışişleri Bakanı olarak görev yapmıştır.

Ahmet Davutoğlu, son dönem Türk dış politikasının kuramsal ve entelektüel altyapısının mimarı olarak görülmüştür. Proaktif diplomasi, önleyici diplomasi, komşularla sıfır sorun, vizyoner yaklaşım, çok boyutlu dış politika, ritmik diplomasi gibi kavramları Türk dış politikasına kazandırdığı gibi “Davutoğlu modeli” olarak adlandırılan dış politika modelini de literatüre kazandırmıştır.²⁰² Davutoğlu'nun deyimi ile medeniyet-ben idrakinin yarattığı Stratejik Zihniyet, Stratejik Planlama ve Siyasi İrade, sabit ve potansiyel güç unsurları üzerinde çarpan etkisi yapmaktadır. Çünkü rasyonalitesini ait olduğunu bildiği medeniyete göre belirleyen ve siyasetini bu rasyonalite çerçevesinde yürüten bir devlet, diğer devletlere göre çok daha büyük

²⁰⁰ DEİK, “Dünya Türk İş Konseyi” (Çevrimiçi), <https://www.deik.org.tr/ozel-amacli-is-konseyleri-dunya-turk-is-konseyi#kunya> , 18.04.2019.

²⁰¹ T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Dışişleri Bakanları Listesi”, (Çevrimiçi), <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakanlari-listesi.tr.mfa> , 17.06.2017.

²⁰² Kurtuluş, a.y.,s.194.

ve karşı konulmaz bir güce ulaşmaktadır.²⁰³ Türkiye'nin dış politikadaki dinamizmine kaynaklık eden en önemli unsurun insan kaynağı olduğunu savunan Davutoğlu, son 13 yılda Türk dış politikasının temel felsefi zeminini “insani diplomasi” olduğunu da belirtmiştir.²⁰⁴

Ahmet Davutoğlu döneminde kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın(YTB) kuruluşunu açıklarken Davutoğlu, Türkiye'nin demokratikleşme, ekonomik kalkınma ve uluslararası itibar konularındaki yükselişle birlikte uluslararası görünürlüğünün arttığına dikkat çekmiş, YTB'nin kurulmasını da bir stratejik tercih olarak ifade etmiştir.²⁰⁵ Dönemin Başbakan yardımcısı Emrullah İşler'in YTB'nin neden kurulduğuna dair verdiği cevapta da kurumun ortaya çıkışının AKP iktidarı ile ilişkisini görebilmek mümkündür. İşler, 2002'ye kadar yurt dışında yaşayan vatandaşların sadece döviz kaynağı olarak görüldüğünü ancak onlarla ilgilenmek için başbakanlıkta sadece bir müşavir bulunduğunu, herhangi bir kurumun yapılandırılmadığını belirtirken , YTB 'nin AKP'nin attığı en önemli adımlardan biri olduğunu da eklemiştir.²⁰⁶

Davutoğlu, yurtdışında yaşayan Türkler'in kaderinin önemli olduğunu, misyonun dünyanın neresinde olursa olsun vatandaşına sahip çıkmak olduğunu ve asla yurtdışındaki vatandaş ihmal etmeyeceğini belirtmiştir.²⁰⁷ Ahmet Davutoğlu, 17 Haziran 2013'te Ankara'da gerçekleşen “*Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu Toplantısı*”nda²⁰⁸ yurtdışında yaşayan Türklerle ilgili perspektifini psikolojik, kültürel, sosyolojik, ekonomik, siyasal ve uluslararası zemin olmak üzere 6 ana başlık altında çizmiştir. Psikolojik zeminde, en önemli kavramın özgüven olduğunu, özgüvenin bir milleti ayakta tutan en önemli psikolojik güç olduğunu belirtmiştir.

²⁰³ Mehmet Ali Tuğtan, “Kültürel Değişkenlerin Dış Politikadaki Yeri: İsmail Cem ve Ahmet Davutoğlu” **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 13, Sayı 49, 2016, s.3-24.

²⁰⁴ Ahmet Davutoğlu, “**Türkiye'nin Restorasyonu: Güçlü Demokrasi, Dinamik Ekonomi, Etkin Diplomasi**” Stratejik Araştırmalar Merkezi, No:7, Ağustos 2014.

²⁰⁵ Artı 90, “YVVDK'nın İlk Toplantısı Ankara'da Yapıldı”, sayı 6, Nisan 2013, s.58.

²⁰⁶ Mehtap Altınok, Bahadır Avcı, “Emrullah İşler: Nerede Bir Vatandaşımız, Soydaşımız, Akrabamız Varsa Biz Oradayız...”, Artı 90, sayı 8, Ekim-Kasım-Aralık 2013, s.7-8.

²⁰⁷ Burhan Başoğlu, “Türkiye Vatandaşlarının Yanında”, Artı 90, Sayı 1, Ocak 2012, s.31-32.

²⁰⁸ T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu Toplantısında Yaptıkları Konuşma,17.06.2013, Ankara”, (Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu-nun-yurtdisi-vatandaslar-danisma-kurulu-toplantisi_-17_06_2013.tr.mfa , 17.06.2017.

Kültürel zeminde, insanların ve insanlık onurunun kültürel kimlikle ve aidiyetle, mensubiyetle ayakta durabileceğinden bahsetmiştir. Üçüncü ve dördüncü neslin gelmeye başladığı yurtdışında yaşayan Türklerin kültürel kimliklerini koruyacak her türlü tedbirin alınması gerektiğini söylemiştir. Sosyolojik zeminde, yurtdışında yaşayan Türklerin sahip olması gereken en önemli özelliğin sosyal dayanışma bilincinin en üst düzeye çıkartılmasından bahsetmiştir. Ekonomik zeminde, 50’li 60’lı yıllarda rızık temin etmek üzere özellikle Almanya’ya gidenlerin günümüzde yeni bir ekonomik girişimci elitin doğuşuna zemin hazırladığından bahsetmiştir. Almanya’da 1987 yılında Türk işletme sayısının 25 bin, çalışan kişi sayısının 87 bin olduğunu, günümüzde ise işletme sayısının 80 bin çalışan kişi sayısının 380 bin olduğunu söylemiştir. Bu durumun Almanya’da olduğu gibi bütün dünyada bu şekilde olduğunu, mesela Afrika’da yeni bir Türk diasporasının doğduğunu belirtmiştir. Nerede bir Türk diasporası varsa orada büyükelçilik açılacağını, Türk Hava Yolları’nın seferlerinin başlatılacağını, o ülkenin gönlünü kazandırmak için oraya TİKA’nın açılacağını sözlerine eklemiştir. Siyasal zeminde, yurtdışında yaşayan Türklerin bulundukları ülkelerin kaderiyle ilgilenmeleri gerektiğini bunu da o ülkenin siyasetine katılarak yapmaları gerektiğini belirtmiştir. Uluslararası etki anlamında ise insan cevherini kullanarak iddialı bir dış politika vizyonuna sahip olunması gerektiğini belirtmiştir.

(4)Mevlüt Çavuşoğlu Dönemi(2014-...)

Mevlüt Çavuşoğlu, 29.08.2014 tarihinde²⁰⁹ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı olarak göreve başlamıştır ve hâlihazırda (2019 itibariyle) görevine devam etmektedir.

Mevlüt Çavuşoğlu, “*Kurban Bayramı Vesilesiyle Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlarımıza Yönelik Kutlama Mesajı*” ile yurtdışındaki Türkler arasındaki dayanışmanın önemini, Türk toplumunun temsil ve etki gücünü arttırmaktaki

²⁰⁹ T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Dışişleri Bakanları Listesi”, (Çevrimiçi), <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakanlari-listesi.tr.mfa> , 17.06.2017.

faidalarından, tarihi, milli ve kültürel değerlerin yurtdışında yaşatılması ve yeni nesillere aktarılması için üstlendiği rolden örnekler vererek dile getirmiştir.²¹⁰

Mevlüt Çavuşoğlu'nun bakanlık görevine ilk başladığı dönemde, 11 Eylül 2014 tarihinde çıkarılan 6552 sayılı kanunla “Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu”(DEİK) yeni bir yapıya kavuşmuştur. Türk özel sektörünün dış ekonomik ilişkilerini yürütme görevini tamamıyla üstlenmiş olup Türkiye'nin önde gelen girişimcilerinin ve iş dünyası temsilcilerinin oluşturduğu iş diplomasisi örgütü olmuştur.²¹¹ Öyle ki DEİK'in misyonu, kamu diplomasisini destekleyici, ikili ve çok taraflı sosyal ilişkilerin gelişiminde fayda sağlayıcı faaliyetlerde bulunmak, uluslararası ve çokuluslu kuruluşlarda, Türk iş dünyasını temsil etmek ve uluslararası platformlarda ülke adına lobi faaliyetlerinde bulunmaktır.²¹² DEİK yönetim kurulu başkanı Nail Olpak'ın daha etkin ve güçlü bir Türk girişimci diasporasının kurumsallaşması yönündeki çalışmaların devam edeceği şeklindeki açıklaması da DEİK'in Türk diasporası için önemli bir kurum olduğunu göstermektedir.²¹³

²¹⁰ T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun Kurban Bayramı Vesilesiyle Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlarımıza Yönelik Kutlama Mesajı” (Çevrimiçi), <http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-kurban-bayrami-vesilesiyle-yurtdisinda-yasayan-vatandaslarimize-yonelik-kutlama-mesaji.tr.mfa> , 01.10.2017.

²¹¹ Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, “DEİK Hakkında”, (Çevrimiçi), <https://www.deik.org.tr/deik-deik-hakkinda> ,17.05.2019.

²¹² Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, “DEİK'in Misyonu”, (Çevrimiçi), <https://www.deik.org.tr/deik-deik-hakkinda#> ,17.05.2019.

²¹³ Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, “DEİK İş Konseyleri 2016-2017 Olağan Genel Kurul Faaliyet Raporu” (Çevrimiçi), https://www.deik.org.tr/uploads/2017-genel-kurul-kitabi_final.pdf , 17.05.2019.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİASPORA DİPLOMASİSİNİN BİR ARACI OLARAK “YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI”

Diaspora diplomasisi, Türkiye’de AKP döneminde üzerinde yoğunlaşarak çalışılan bir alan olmuştur. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın kurulması, diaspora diplomasisi alanında Türkiye’de ilk kurumsallaşma örneğidir. Bu bölümde, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, kuruluşundan itibaren incelenecek, kurumsal yapısı aktarılacak ve kurumun resmi yayın organı olan Artı 90 dergisi üzerinden çalışmaları detaylandırılacaktır.

A.Kuruluşu

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı(YTB), Türkiye’nin diaspora diplomasisi kurumu olarak kurulmuştur. Türkiye dışında, dünyanın 192 ülkesinde yaşayan ve sayısı 5 milyonu aşan Türk’ün yanı sıra yaklaşık 200 milyon olduğu tahmin edilen soydaş ve akraba toplulukların sorun ve ihtiyaçlarının çözümüne, iletişim ve ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik kurumsal bir yapıya ihtiyaç duyulduğu için, 2008 yılında “Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlara Sunulan Hizmetlere Yönelik Strateji Belgesi”nin hazırlanması bu potansiyel ile ilgili olarak farkındalık yaratılması açısından bir adımdır. 2009 yılında yurtdışında yaşayan Türk ve akraba topluluklara yönelik bir kurumun kurulması için çalışmalara başlanmış, 2010 yılında düzenlenen “Türk Soydaş ve Akraba Toplulukları Buluşması” ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın kuruluşu ile kurumsallaşma gerçekleşmiştir.²¹⁴

Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi’nde kurulan YTB, Resmi gazetede yayımlanan 5978 sayılı “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve

²¹⁴ Alican Koç, “Yurtdışında Yaşayan Türk Diasporasının Lobicilik Potansiyeli:Avustralya Örneği, T.C.Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi, 2012, Ankara, s.19.

Görevleri Hakkında Kanun’la 24 Mart 2010 tarihinde Başbakanlığa bağlı bir kurum olarak kurulmuştur.²¹⁵ Kuruluş kanunun 1. Maddesi şu şekildedir:

MADDE 1 – (1) Bu Kanunun amacı;

a) Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızla ilgili çalışmalar yapmak ve sorunlarına çözüm üretmek,

b) Soydaş ve akraba topluluklar ile sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla bu topluluklara yönelik faaliyetler yürütmek,

c) Avrupa Birliği çerçevesinde yürütülen projeler ile Yükseköğretim Kurulu ve üniversiteler hariç olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarınca ülkemizde eğitim görmesi uygun görülenlerle, uluslararası anlaşmalar çerçevesinde ülkemize gelen öğrencilerin, ülkemizdeki eğitim süreçlerinin başarılı bir şekilde sonuçlandırılması için her türlü esası belirleyerek, ilgili kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamak, üzere, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının kuruluş, teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.

Bu çerçevede, başbakanlığa bağlı bir kamu kurumu olarak YTB kurumsal yapılanmasını yurtdışı vatandaşlar, soydaş ve akraba toplulukları ve uluslararası öğrenciler üzerinde çalışma yapabilmek adına oluşturmuştur. YTB’nin logosu dünyayı saran iki elin birleştiği ay ve yıldız olup, misyonu “nerede bir vatandaşımız, soydaşımız, akrabamız varsa biz oradayız” şeklinde belirlenmiştir. Resmi yayını olan “Artı90” dergisinin adı da Türkiye’nin uluslararası kodundan gelmekte olup, “sizlere Türkiye’nin telefonu kadar yakınız” mesajını içermektedir.²¹⁶

²¹⁵Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 24 Mart 2010’da kabul edilmiştir. Resmi Gazetede’de 27544 sayı, cilt 49, tertip 5 olarak 6 Nisan 2010 tarihinde yayımlanmıştır. Bkz. (Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/documents/ytb/files/mevzuat/5978.pdf> , 01.10.2017.

²¹⁶ Burcu Sunar Cankurtaran, “Türk Dış Politikasında “Diaspora Diplomasisi Açılımı” ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı”, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Ed.Mehmet Şahin-B.Senem Çevik, Nobel Kitap, 1. Basım, Eylül 2015, s.93-94.

YTB'nin hizmet ettiği temel amacı, resmi tanıtım filminin başlangıcında dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından dile getirilen “Yurtdışı ve Akraba Topluluklar Başkanlığımızı kurarak Türkiye'nin barış elini, Türkiye'nin dayanışma iradesini, Türkiye'nin o koruyucu kollayıcı şemsiyesini yeryüzünün her köşesine ulaştırmaya başladık” sözlerinde görmek mümkündür. Ayrıca, filmin sonundaki “Türkiye diasporasıyla birlikte yürüyor, geleceği birlikte inşa ediyor” cümlesi önemlidir.²¹⁷

B.Kurumsal Yapısı

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın kurumsal yapısı internet sitesinde şu şekilde ifade edilmektedir.²¹⁸

“Başbakanlığa bağlı müsteşarlık düzeyinde bir kamu kurumu olarak 6 Nisan 2010 tarihinde kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı(YTB) yurtdışındaki vatandaşlarımız, soydaş ve akraba topluluklarımız ile Türkiye’de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilerimize yönelik çalışmaları koordine etme, bu alanlarda verilen hizmetleri ve yapılan faaliyetleri geliştirme görevini üstlenmiştir. Yeni Türkiye vizyonunu ortaya koyan kurumlardan biri olan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın çalışmalarıyla gerek yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızla gerekse soydaş ve akraba topluluklarla ilişkiler güçlendirilmekte, ekonomik, sosyal ve kültürel olarak daha yakın ilişkiler tesis edilmektedir. Türkiye'nin uluslararası elçileri olan Türkiye Burslusu öğrencilerimiz ise; tarihten gelen köklü ilişkilerimizin yeniden inşasında önemli roller üstlenmekte, dünyanın dört bir yanındaki gönüllü elçilerimiz olmaktadır.”

²¹⁷ YTB Kurum Tanıtım Filmi, https://www.youtube.com/watch?v=CxkV_N2rBc4 , (Çevrimiçi), 31.03.2019.

²¹⁸ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “Kurumsal”, (Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal.php> , 01.10.2017.

Bu çerçevede Başkanlığın vizyonu “nerede bir Türk varsa o Türk’e sonuna kadar sahip çıkmak” ya da “nerede bir vatandaşımız, soydaşımız, akrabamız varsa Biz oradayız” şeklinde özetlenebilir. Bu düşünceyle hareket eden kurum, yurtdışında yaşayan Türk, soydaş ve akraba topluluklarının sorunlarına çare bulmak, Türkiye ile bağlarını güçlendirmek ve kültürel değerlerini korumaya yardımcı olmayı amaç edinmiştir.²¹⁹

Başkanlığın bütçesi Türkiye Cumhuriyeti hazinesi tarafından oluşturulmuş olup, kuruluşundan itibaren YTB’ye verilen ödenek düzenli olarak artmıştır. 2010 yılı için başlangıç ödeneği 10.419.456 TL²²⁰ belirlenirken, 2011 yılı için 18.660.000 TL,²²¹ 2012 yılı için 33.283.000 TL,²²² 2013 yılı için 167.211.000 TL,²²³ 2014 yılı için 194.504.000 TL,²²⁴ 2015 yılı için 223.896.000 TL,²²⁵ 2016 yılı için 247.691.000 TL,²²⁶ 2017 yılı için 277.803.000 TL,²²⁷ 2018 yılı için 285.828.000 TL²²⁸ ödenek tahsis edilmiştir.

²¹⁹ Muharrem Ekşi, **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Ankara, Siyasal Kitabevi, Temmuz 2014, s.213.

²²⁰ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “2010 Faaliyet Raporu”, (Çevrimiçi), https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2010-faaliyet-raporu.pdf, 13.04.2019.

²²¹ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “2011 Faaliyet Raporu”, (Çevrimiçi), https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2011-faaliyet-raporu.pdf, 13.04.2019.

²²² Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “2012 Faaliyet Raporu”, (Çevrimiçi), <https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/Files/2012-faaliyet-raporu.pdf>, 13.04.2019.

²²³ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “2013 Faaliyet Raporu”(Çevrimiçi), https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2013-faaliyet-raporu.pdf, 13.04.2019.

²²⁴ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “2014 Faaliyet Raporu”(Çevrimiçi), https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2014-faaliyet-raporu.pdf, 13.04.2019.

²²⁵ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “2015 Faaliyet Raporu”(Çevrimiçi), https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2015-faaliyet-raporu.pdf, 13.04.2019.

²²⁶ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “2016 İdare Faaliyet Raporu”(Çevrimiçi), https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2016-idare-faaliyet-raporu.pdf, 13.04.2019.

²²⁷ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı “2017 İdare Faaliyet Raporu”(Çevrimiçi), https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/documents/2017_FAAL_YET_RAPORU_Digital.pdf, 13.04.2019.

²²⁸ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “2018 Yılı Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu”(Çevrimiçi), https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/documents/2018_YILI_KURUMSAL_MAL_DURUM_VE_BEKLENTILER_RAPORU.pdf, 13.04.2019.

Başkanlığın teşkilat yapısı, doğrudan başkan yardımcısına bağlı şu 9 birimden oluşmaktadır: Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığı, Bilgi İşlem Daire Başkanlığı, Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı, Kültürel ve Sosyal İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı, Kurumsal İlişkiler ve İletişim Daire Başkanlığı, Personel Daire Başkanlığı.²²⁹

1.Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığı

Türkiye’yi uluslararası öğrenciler için bir cazibe merkezi haline getirmek için çalışan Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığı, uluslararası öğrenci hareketliliği ve Türkiye Bursları alt kollarında çalışmalar yürütmektedir.²³⁰

Uluslararası öğrenci hareketliliği açısından, Türkiye’nin yükseköğretimde uluslararasılaşma çalışmaları temelde akademik gelişme ve etkileşim, ekonomik kalkınma ve dayanışma, sosyal ve kültürel etkileşim, siyasi ve diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi olmak üzere dört esasa dayanmaktadır. Ülkeler açısından, uluslararası öğrenci hareketliliği rekabet konusu haline getirilmiş olup ekonomik, kültürel, akademik vb. pek çok alanda faydalar sağlanmaya çalışılmaktadır.²³¹

Başarılı uluslararası öğrenciler için hazırlanmış kamu kaynaklı bir burs programı olan Türkiye bursları, Türkiye ile diğer ülkeler arasındaki karşılıklı ilişkileri geliştirmek ve küresel bilgi zenginliğine katkıda bulunmak amacını taşımaktadır. Öğrencilere yalnızca burs sağlamayıp, üniversite yerleşmesi de yaptığı için dünyadaki diğer burs programlarından farklılaşmaktadır. Ayrıca öğrencilerin Türkiye’de bulundukları süre içerisinde düzenlenen sosyal, kültürel ve akademik programlardan da yararlanmaları amaçlanmaktadır.²³²

²²⁹ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “Teşkilat Şeması”, (Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/teskilat-semasi> , 03.04.2019.

²³⁰ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “Uluslararası Öğrenciler” (Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/uluslararasi-ogrenciler> , 03.04.2019.

²³¹ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “Uluslararası Öğrenci Hareketliliği” (Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/uluslararasi-ogrenciler/uluslararasi-ogrenci-hareketliliği>, 07.04.2019.

²³² Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “Türkiye Bursları” (Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/uluslararasi-ogrenciler/turkiye-burslari> , 07.04.2019.

2.Bilgi İşlem Daire Başkanlığı

Bilgi İşlem Daire Başkanlığı, gelişen bilişim teknolojilerinden kurumun üst düzeyde yararlanabilmesi için ihtiyaç duyulan bilişim hizmetleri konusundaki gereksinimleri karşılayarak bunların verimli bir şekilde kullanımını sağlamak için gerekli olan hizmeti sunar, başkanlık bünyesinde yürütülen projelerin altyapısını hazırlar ve idari birimlerin işleyişlerinde gerekli olan yazılım, network gibi merkezi bilişim sistemlerini servise sunar . Başkanlığın bilişim olanaklarını dünyada önde gelen kuruluşların seviyesine çıkarmak için sürekli gelişen bilişim teknolojisini takip ederek, mevcut sistemin teknolojik gelişmelere paralel olarak büyümesini hedeflemektedir.²³³

3.Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı

Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı, kurumun yurtiçi ve yurtdışı temsil tanıtım faaliyetleri için sempozyum, seminer, kongre, panel, çalıştay, toplantı, ziyaret gibi organizasyonları planlamak ve yürütmekle görevli olup, arşiv ve genel evrak işleri ile de ilgilenmektedir.²³⁴

4.Kültürel ve Sosyal İlişkiler Daire Başkanlığı

Kültürel ve Sosyal İlişkiler Daire Başkanlığı, Kardeş Topluluklar Vizyonu ile Türkiye'nin dış politika hedeflerine katkı sunacak 6 milyonluk diaspora gücünü kardeş ve akraba topluluk diasporalarıyla güçlendirecek şekilde, eğitimden kültüre, akademiden sanata, medyadan sivil topluma kadar çalışmalar yürütmektedir.²³⁵ Bu çalışmaların tamamlayıcı unsuru olarak beşeri, kültürel ve akademik altyapının oluşturulması için, Türkiye Mezunları Programı, Akademik ve Bilimsel Araştırmalar Programı, Kültürel İşbirliği Programı, Eğitim İşbirliği ve Kapasite Geliştirme

²³³ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “Bilgi İşlem Daire Başkanlığı” (Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/teskilat-semasi> , 07.04.2019.

²³⁴ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı”, (Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/teskilat-semasi>, 07.04.2019.

²³⁵ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “Kardeş Topluluklar/Genel Bilgi”, (Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/kardes-topluluklar/genel-bilgi> , 07.04.2019.

Programı, Sivil Toplum ve İletişim Programı, Dini Kurumlarla İşbirliği Programı ve Diaspora İşbirliği Programları mevcuttur.²³⁶

5.Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı

Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, YTB'nin orta ve uzun vadeli stratejilerini belirlemek, hedeflerini oluşturmak, performans ve kalite ölçütleri geliştirmek ve iç kontrol sistemi kurmaktır.²³⁷

6.Hukuk Müşavirliği

Hukuk Müşavirliği, iç hukuk mevzuatının yanı sıra uluslararası hukuku ve vatandaşlarımızın yaşadıkları ülkelerin hukukunu bilen müşavir ve uzman hukukçulardan oluşmakla birlikte, vatandaşlarımızın yaşadıkları ülkelerde tabi oldukları Yabancılar Hukukunu karşılaştırmalı olarak inceleyerek, vatandaşlarımızın iş ve işlemlerini kolaylaştıracak bilgilendirme amaçlı dokümanlar hazırlamaktadır.²³⁸

7.Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı

Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı, yurt dışında yaşayan Türkleri asimilasyona karşı korumak, yaşadıkları toplumlarda sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmelerine katkı sağlamak ve hayat standartlarını yükseltmek üzere çalışmalar yapmaktadır. Bu minvalde, vatandaşlık konusunda mavi kart ve yaşadıkları ülke vatandaşlığı konusunda Türk diasporasına yol gösterici rol üstlenmektedir. Aynı zamanda, yurtdışındaki Türklerin Türkiye'deki seçimlere katılımı konusunda destekleyici olmaktadır. Yurtdışı vatandaşlar Daire Başkanlığı'nın çalışma alanı şu şekilde belirtilmiştir: *“Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı bünyesindeki Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı, çalışmalarını yurtdışında yaşayan vatandaşlarımız üzerinde yoğunlaştırmıştır. Bu çalışmaların en temel gayesi,*

²³⁶ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “Kardeş Topluluklar/Programlar”(Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/kardes-topluluklar/programlar> , 07.04.2019.

²³⁷ Cankurtaran, **a.g.e.**, s.100.

²³⁸ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “Hukuk Müşavirliği” (Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/teskilat-semasi> , 07.04.2019.

öncelikle vatandaşlarımızın yaşadıkları ülkelerdeki varlıklarını teminat altına alarak, onları asimilasyon politikalarına karşı korumak, bulundukları toplumlarda sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmelerine katkı sağlamaktır. Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı, yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın sorunları ile ilgili çalışmalar yapmak, sorunlarına çözüm üretmek, hayat standartlarının yükseltilmesi için ticari ve mesleki kuruluşlarla birlikte çalışmalar yapmak, ilgili kurumlar nezdinde bunları takip ederek uygulanmasını sağlamakla görevlidir.”²³⁹

Türk diasporasındaki gençlere yönelik yürütülen çalışmalar özel önem arz etmektedir. Hem yaşadıkları ülke dilinde hem de anadillerinde yetkinlik kazanmaları amacıyla çift dilli eğitim teşvik edilmekte, bu alana yönelik eğitimci yetiştirmek, materyal ve müfredat geliştirmek ve anadillerini öğrenmelerine ilişkin çalışmalar yürütülmektedir. Bu konudaki farkındalığı arttırmak için yapılan toplantılar, etkinlikler, kurslar, eğitim faaliyetleri, konferans, anket, araştırma, rapor vb. bilimsel çalışmalar başkanlık tarafından yürütülmekte ve bu alana yönelik çalışmalar yapan kurum, kuruluş ve STK’larla işbirliği yapılmaktadır. “İnsan Hakları Eğitim Programı” ile yükseköğrenimlerine devam eden gençlerin insan hakları savunuculuğu ve sivil toplum faaliyetlerine katılımlarını arttırmak, “Türkiye Stajları Programı” ile kurumların işleyişine dair bilgi sahibi olmalarını sağlamak, “Genç Liderler Programı” ile gençlere tarihi ve kültürel içerikli eğitim, seminerler, geziler, kültür sanat programları düzenlemek, “Gençlik Köprüleri Programı” ile de yurtdışındaki Türk gençlerinin Türkiye ile tarihi, sosyal ve kültürel bağlarını güçlendirmeyi amaçlamaktadır.²⁴⁰

Diasporadaki yeni kuşakların kimlik ve aidiyet gibi kişisel ve toplumsal birtakım sorunlar yaşamaması için YTB, toplumsal ve tarihsel aidiyet duygusu gelişmiş, içinde bulunduğu toplumla barışık, başarılı, etkin ve sorumluluk sahibi olabilmeleri için kültürel hareketlilik çalışmaları yürütmektedir.²⁴¹ *Evliya Çelebi Anadolu Kültür*

²³⁹ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı”, (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi_vatandaslar_db.php , 01.10.2017.

²⁴⁰ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “Yurtdışı Vatandaşlar/Genel Bilgi”(Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslar/genel-bilgi> , 05.04.2019.

²⁴¹ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “Yurtdışı Vatandaşlar/Kültürel Hareketlilik”(Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslar/kulturel-hareketlilik> , 08.04.2019.

Gezileri ile yurtdışındaki Türk gençlerinin, Türkiye'nin tarihi ve kültürel yerlerini ziyaret etmelerini sağlayarak anavatanları ile aidiyet ilişkisi kurmaktadır.²⁴² Yurtdışında eğitimlerine devam eden Türk gençlerinin Türkiye ile sosyal, kültürel ve ekonomik bağlarını güçlendirmeleri, kariyer planlamalarını yaparken Türkiye'nin kurum ve kuruluşlarını tanımaları ve Türkçe yeterliliklerinin arttırmak amacıyla 2016 yılında *YTB Türkiye Stajları Programı*'nı başlatmıştır.²⁴³ *Diaspora Gençlik Akademisi* ile 2013 yılından itibaren gençlerin eğitimlerini, sosyal ve kültürel gelişimlerini destekleyici programlar gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda, *Genç Liderler Programı*, Türk diasporasındaki gençlerin başarılı rol modeller olarak yetişmeleri ve onlara akademik perspektif sunmak amacıyla her yıl düzenlenmektedir.²⁴⁴ *Gençlik Kampları* ile de sportif faaliyetler, Türkçe anadil bilinci ve Türkiye tarihi gibi konularda da eğitim çalışmaları düzenlenmektedir.²⁴⁵

8.Kurumsal İlişkiler ve İletişim Daire Başkanlığı

Kurumsal İlişkiler ve İletişim Daire Başkanlığı, kurumsal kimlik çalışmaları, başkanlık çalışmalarının kamuoyuna duyurulması, basın ve medya mensuplarıyla ilişkilerin yürütülmesi, başkanlığın yayın ve görsel arşivi vb. işleri yürütmektedir.²⁴⁶

9.Personel Daire Başkanlığı

Personel Daire Başkanlığı, YTB'de ilgili ülkenin yabancı diline hakim, siyasi, ekonomik, toplumsal yapısını bilen, yurtdışı deneyimi olan uzmanların istihdam edilmesi yönünde çalışmalar yürütmektedir.²⁴⁷

²⁴² Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, "Evliya Çelebi Anadolu Kültür Gezileri"(Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslar/evliya-celebi-anadolu-kultur-gezileri> ,08.04.2019.

²⁴³ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, "YTB Türkiye Stajları"(Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/turkiyestajlari/> ,08.04.2019.

²⁴⁴ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, "Diaspora Gençlik Akademisi"(Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslar/diaspora-genclik-akademisi> , 08.04.2019.

²⁴⁵ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, "Yurtdışı Türkler Gençlik Kampı"(Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslar/yurtdisi-turkler-genclik-kampi> ,08.04.2019.

²⁴⁶ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, "Kurumsal İlişkiler ve İletişim Daire Başkanlığı"(Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/teskilat-semasi> , 08.04.2019.

²⁴⁷ Cankurtaran, **a.g.e.**, s.100.

C.Faaliyet Alanları

Yurtdışı vatandaşlar birimi, Almanya’da 2,5 milyondan fazla Türk’ün yaşaması sebebiyle 1961 yılında Almanya ile yapılan işgücü anlaşmasını Türk Diasporasının temeli olarak ele almaktadır. Dünya genelinde ise 6 milyon Türk yurtdışında yaşamaktadır ve Türk Diasporasının potansiyel nüfusunu oluşturmaktadır. Örgütlenmemiş bu mevcut Türk nüfusunu, diaspora haline getirmek için Yurtdışı vatandaşlar birimi, öncelikle yurtdışındaki vatandaşların yaşadıkları ülkelerdeki varlıklarını teminat altına almayı hedeflemektedir. Böylelikle, onları asimilasyona karşı koruyarak, Türkiye ile toplumsal ve kültürel bağlarını muhafaza etmelerine yönelik faaliyetler düzenlemektedir. Bu bağlamda 28 Aralık 2012 tarihinde 19 ülke ve bölgeyi temsilen 80 üyeden oluşan “Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu” oluşturulmuş ve ilk toplantısını 17 Haziran 2013 tarihinde Ankara’da gerçekleştirmiştir. Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarını örgütlü hale getirmeyi yani küresel Türk diasporasını amaçlaması sebebiyle kurul, “Türk Diaspora Meclisi” olarak görülmektedir.²⁴⁸

Kardeş Topluluklar birimi ise, Türkiye ile soydaş ve akraba toplulukların tarihi, kültürel, sosyal ve ekonomik bağlarını geliştirip güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu birimin altında ortak kültür ve tarih alanında, eğitim ve gençlik alanında faaliyetler mevcut olup işbirliği platformları ile de uluslararası işbirliği akademileri, düşünce kuruluşları buluşması ve ülke yılı programları olarak faaliyetler sürdürmektedir.²⁴⁹

Sivil Toplum Destekleri birimi, sivil toplum kuruluşlarına, üniversitelere, uluslararası kuruluşlara, düşünce kuruluşlarına ve araştırma merkezlerine proje bazlı mali destek sağlamaktadır. Bu çerçevede 70’in üzerinde ülkede 1000’den fazla proje desteklenerek başvuru sahiplerine 100 milyon Türk Lirası’na yakın mali destek sağlanmıştır.²⁵⁰ Ayrıca sivil toplum kuruluşları ile istişare ve değerlendirme programları, Kampanya, Tanıtım ve Medya İlişkileri, Sivil Toplum Kuruluşları’nda

²⁴⁸Ekşi, **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, s.213-214.

²⁴⁹ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “Kardeş Topluluklar” (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/soydas_ve_akraba.php , 01.10.2017.

²⁵⁰ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı , “Proje Destekleri” (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/proje_destek.php , 02.10.2017.

Liderlik, Proje Hazırlama ve Uygulama Yöntemleri, Gönüllü Yönetimi ve Sosyal Medya Araçları Kullanımı gibi konuları kapsayan seminer ve eğitim programları, STK kapasite analiz çalışmaları gerçekleştirmektedir.²⁵¹ Sivil Toplum Destekleri Birimi, yurtdışındaki vatandaşların bulundukları ülkelerde STK bünyesinde örgütlenmelerini desteklemek ve bu kuruluşların etkinliğini arttırmaya yönelik faaliyetlerde bulunarak Türk Diasporası oluşturmayı amaçlamaktadır. Yurtdışındaki vatandaşların STK aracılığıyla kendilerini kamuoyunda ve ülke siyasetinde temsil edebilmelerini sağlamaya çalışan birim, yurtdışındaki vatandaşların bulundukları ülkelerin siyasetine STK olarak örgütlü katılmalarını da teşvik edici projeler geliştirmektedir.²⁵² YTB tarafından düzenlenen “*Sivil Toplum Kuruluşları Kapasite Geliştirme Eğitim Programı*”, özellikle Avrupa ülkelerindeki Türklerin kurduğu STK’ların proje hazırlama kabiliyetlerini geliştirmeleri, proje değerlendirme ve uygulama, raporlama konularında bilgi sahibi olmaları için gerçekleştirilmektedir. Ayrıca bu programın STK temsilcilerinin kendi aralarında bir etkileşim içerisinde olmalarını, iletişim ağları kurmalarını ve karşılıklı işbirliğini geliştirmeyi amaçlaması güçlü Türk Diasporası için önemlidir.²⁵³

Bunlara ek olarak YTB, çeşitli Avrupa ülkelerinde ırkçı cinayetlere kurban giden Türklerin dosyalarının takip edilmesi ve ailelerine destek verilmesi, ırkçılık konusunda bilgilendirme yapılması, maddi imkansızlıklar ve ayrımcılık sebebiyle bulundukları ülkede yeterince sağlık hizmeti alamayanların Türkiye’de sağlık hizmeti almalarına yardımcı olunması, gençlik daireleri tarafından çocuklarına el konulan ailelere destek verilmesi ve gençlik dairelerinin yanlış uygulamalarıyla ilgili gerekli makamlarla görüşmeler yapılması, yurt dışında yaşayan vatandaşların kurdukları STK’lara eğitim ve destek verilmesi, ihtiyaç duyulan ve özellikle ayrımcılıkla ilgili çeşitli konularda hukuki destek verilmesi gibi çalışmalar da yürütmektedir.²⁵⁴

²⁵¹ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı , “STK Kapasite Geliştirme” (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/stk_kapasite.php , 02.10.2017.

²⁵² Ekşi, **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, s.214.

²⁵³ İsmail Yıldız, “YTB’den Haberler”, **Artı 90**, sayı 8, Ekim Kasım Aralık 2013, s.96, (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-08.pdf , 09.07.2017.

²⁵⁴ Cankurtaran, **a.y.**, s.122-123.

D. Diaspora Diplomasisi

Anavatanından farklı bir ülkede, sayıca genellikle azınlık olarak yaşayan gruplar diaspora olarak adlandırılmaktadır. Anavatanlarıyla bağlarını orada bulunan uzak ya da yakın akrabaları, mülkleri, kendi aralarında konuştukları dilleri, gelenekleri ya da soyut bir özlem duygusuyla sürdüren bu gruplar , özellikle de son yıllarda kamu diplomasisinin yükselişe geçmesiyle birlikte, bulundukları ülkelerle anavatanları arasında aracı olarak görülmüştür. Diaspora aracılığıyla kamu diplomasisi faaliyetinde bulunmak biçiminde özetlenebilecek diaspora diplomasisinden anavatanın beklentisi, politik nüfuzunu arttırmaktır. Anavatanın hassas olduğu belirli konuların gündeme gelmesini sağlamak ya da engellemek, bu güce ulaşabilmek için önemli görevlere yükselecek şekilde bir kariyer planı çizmek, sivil toplum örgütlenmelerinde aktif olmak, ekonomik olarak güçlenerek anavatanın avantajına olacak ekonomik işbirliklerinin kurulmasını sağlamak, anavatanın kültürünü sanatsal faaliyetlerde öncü olarak tanıtmaya çalışmak, bilimsel faaliyetlerde bulunarak anavatanın prestijini arttırmak gibi noktalarda diasporalar önemlidir. Bu faaliyetlerin diasporanın kendisini de güçlendirmesi ve bulundukları ülkelerde onları daha da görünür kılması sebebiyle kendilerinin de yararınadır.²⁵⁵

Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı'nın adından da anlaşılacağı üzere, konusunun "Dış Türkler" olması ve çalışmaları incelendiğinde, küresel lobi inşa etme amaçlı "Diaspora Bakanlığı" gibi faaliyetlerini sürdürmesi, Türk Diasporası'nın oluşturulması adına bir kamu diplomasisi faaliyeti olarak algılanmaktadır. Başkanlığın adının, Dış Türkler ve Diaspora kavramlarının olumsuz algı yaratacağı düşünülerek Yurtdışı Türkler şeklinde tasarlandığı tahmin edilmektedir.²⁵⁶ Başkanlığın bağlı olduğu dönemin Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ'ın "YTB, adeta bir Diaspora Bakanlığı gibidir" sözleri başkanlığın yurtdışındaki Türkleri diaspora ve lobi gibi örgütleme görevini belirtmektedir. Bozdağ'ın, YTB'nin kurduğu Yurtdışı Vatandaşları Danışma Kurulunu(YVDK), "Türk Diaspora Meclisidir" şeklinde nitelendirmesi de başkanlığın diaspora

²⁵⁵ Kishan S. Rana, "21st Century Diplomacy", New York, The Continuum International Publishing Group, 2011, s.94-110.

²⁵⁶ Ekşi, a.e.,s.217-218.

diplomasisi izlediğini göstermektedir.²⁵⁷ Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları literatürdeki diaspora tanımlarının tamamını sağlamasa da ya da mevcut haliyle diaspora olmasa da başkanlığın yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları potansiyel diaspora olarak gördüğü anlaşılmaktadır. YTB'nin, bu potansiyeli özellikle İsrail ve Ermeni diasporaları gibi örgütlü bir diaspora haline getirmeyi amaçladığı gözlemlenmektedir.²⁵⁸

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın özellikle Avrupa'da yaşayan ve sayıca çok geniş nüfusa sahip Türklere sahip çıkılması yönünde yürüttüğü çalışmaların önemi vardır. Bunu, dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının Avrupa'daki sivil toplum örgütleriyle yürüttüğü çalışmaların vatandaşlarımıza kazandırdıklarını izlemek bile yeterli" şeklindeki sözlerinde de görmek mümkündür.²⁵⁹ Özellikle, Avrupa'da yaşanan sosyolojik, siyasi ve ekonomik süreçler Türk diasporasının ihtiyaç ve önceliklerinde değişime yol açmıştır. 1960'lı yıllarda Türkler gittikleri ülkelerde kalıcı olarak yerleşmeyi düşünmemiş, anavatana geri dönüş fikri daha ağır basmıştır. 1970'li yıllarda kalıcı olarak yerleşme fikrini benimsemeye, bu ülkelerde aile ve yuva kurmaya başlamışlardır. 1980 ve 1990'lı yıllarda ise Avrupa'daki Türk diasporasının kurumsallaşma süreci gelişim göstererek sivil toplum faaliyetleri hız kazanmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde ise eğitim ve istihdam sorunu, kurumsal ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadele, islam düşmanlığı ve vatandaşlık hakları meselesi ön plana çıkmıştır.²⁶⁰ Böylelikle Türkiye'nin diaspora politikası, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının anavatana aidiyetinin korunması, yaşadıkları ülkelerde anadil, kültür ve kimliklerinin muhafaza edilmesi, toplumsal statülerinin güçlendirilmesi gibi temel amaçlar üzerine kurulmuştur.²⁶¹

²⁵⁷ Ekşi, a.e.,s.218.

²⁵⁸ Ekşi, a.e.,s.218.

²⁵⁹ Mehtap Altınok, "BAŞBAKAN ERDOĞAN: "Sizler Asla Yalnız Değilsiniz!"" , **Artı 90**, sayı 5, Ocak 2013, s.9., (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-05.pdf , 05.10.2017.

²⁶⁰ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, "Yurtdışı Vatandaşlar/Genel Bilgi"(Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslar/genel-bilgi> , 09.04.2019.

²⁶¹ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, "Yurtdışı Vatandaşlar/Genel Bilgi"(Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslar/genel-bilgi> , 09.04.2019.

Bozdağ'ın, devletin ilk defa kendi insanlarıyla belki böylesi kurumsal düzeyde ilgilenmesi gerektiğinin farkına varmış olduğu, yeni kuşakların doğduğu, yeni kültürlerin geliştiği dolayısıyla bu yeni konsepte göre politikaların güncellenmesi gerektiği şeklindeki açıklaması da YTB özelinde devlet politikasındaki değişimi göstermektedir.²⁶²

Türk dış politikası açısından Türkiye, diaspora ve lobicilik alanında yeteri kadar ilgiyi göstermemiştir. Örneğin Türkiye, kendi lobisi olmadığı için ABD'de kimi zaman İsrail kimi zaman da Rum lobisinin yardımına başvurmuştur. Fakat bu iki lobiyle de ilişkileri bozulduğunda zor duruma düşmüştür. Türkiye'nin, uluslararası alanda imajını zedeleyen Ermeni soykırım iddiasının yasa tasarılarına karşı diaspora ve lobi politikası üretmesi önemli hale gelmiştir.²⁶³

Kamu diplomasisi açısından da önemli olan diaspora diplomasisini yürütebilmek adına lobicilik faaliyetleri, ülkelere uluslararası ilişkilerde alan açmaktadır. Bu bağlamda, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın, Türkiye'nin dış politikasında diaspora ve lobi faaliyetleri yürütme açısından önemi büyüktür.²⁶⁴ Yurt dışında yaşayan Türklerin geleceklerine yönelik çalışmalar yürüten YTB, onların bulundukları ülkelerde topluma adaptasyonlarını sağlanmasına, yeni nesillerin Türkiye ile bağlarını muhafaza etmesine, sivil toplum kuruluşlarının güçlenmesine, yaşadıkları ülkede dikkate alınmalarına ve sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalarına devam etmektedir.

Örneğin; YTB'nin öncülüğünde yurt dışında yaşayan Türklerin oluşturduğu sivil toplum kuruluşları, yurt dışında yaşayan Türklerle ilgili sorunları konuşmak üzere 7-8 Haziran 2012 tarihleri arasında Ankara'da toplanmıştır. Ayrıca, YTB tarafından yurt dışında faaliyet gösteren STK'lara yönelik gerçekleştirilen 10-17 Mart 2013 tarihleri arasında Ankara'da gerçekleştirilen "STK Kapasite Geliştirme Eğitim Programı" na Almanya, Avusturya, Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere ve İsviçre'den STK temsilcileri katılmıştır. Program kapsamında çatı kuruluş özelliği

²⁶²Bekir Bozdağ, "Bizim İçin Önce İnsan Gelir...", **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012, s.4., (Çevrimiçi), [https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/Arti90dergisi_1\(1\).pdf](https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/Arti90dergisi_1(1).pdf) , 03.10.2017.

²⁶³Ekşi, **a.e.**,s.218.

²⁶⁴Ekşi, **a.e.**,s.218.

taşıyan ve farklı ülkelerde aktif olarak faaliyet yürüten STK'lara çeşitli eğitimler verilmiştir. İletişim ve işbirliğinin artırılması, yerel ve uluslararası fon kaynaklarından faydalanabilmeleri için çalışmalar yürütülmüştür. Programda Dönemin Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ “*hangi ülkede bulunursak bulunalım karşılaştığımız ortak sorunları aşmak için omuz omuza vermeli ve tek vücut olmalıyız*” diyerek birlik ve beraberliğin önemine dikkat çekmiştir.²⁶⁵

Sonuç olarak YTB, Türk dış politikasında “diaspora diplomasisi”ni harekete geçirmek ve bir “Türk diasporası” inşa etmek amacını taşımaktadır. Bu amaç için Türk Keneşi Diaspora İşlerinden Sorumlu Bakanlar ve Kuruluş Başkanları Toplantıları, Türk Konseyi Diaspora Teşkilatları Forumları, doğrudan yurtdışı diaspora bakanlıklarıyla yapılan ortak çalışmalar ve ziyaretler örnek olarak gösterilebilir.²⁶⁶

E.Arta 90 Dergisi

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın 3 aylık süreli yayını olan ve 14 Şubat 2012’de 1.sayısı yayınlanan Arta 90 dergisinin amacını dönemin YTB Başkanı Kemal Yurtnaç şu şekilde açıklamıştır: “...*derginin adı, yurtdışından Türkiye’yi telefonla arama kodu olan, Arta 90 oldu. Anlaşıldığı üzere asli amacımız, iletişimi artırarak birlikteliği sağlamaya ve beklentileri karşılamaya yöneliktir.*”²⁶⁷ Yurtnaç, yurt dışına göç veren pek çok ülkenin YTB’ye benzer kurumlar oluşturarak sınırları dışında yaşayan vatandaşlarıyla iletişim kurduğunu da belirtmiş ve örnek olarak Hindistan, Yunanistan, Fransa, Rusya, İsrail gibi ülkeleri örnek göstererek Türkiye’nin 50 yıllık gecikmeyle bu konu üzerinde çalışmaya başladığını belirtmiştir.

²⁶⁵ İsmail Yıldız, “STK Kapasite Geliştirme Eğitim Programı’na Avrupa’dan Temsilciler Katıldı”, **Arta 90**, sayı 6, Nisan 2013, s.98-99, (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-06.pdf, 07.10.2017.

²⁶⁶ Burcu Sunar Cankurtaran, “Türk Dış Politikasında “Diaspora Diplomasisi Açılımı” ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı”, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Ed.Mehmet Şahin-B.Senem Çevik, Nobel Kitap, 1. Basım, Eylül 2015, s.128-129.

²⁶⁷ Kemal Yurtnaç, “Başkan’dan”, **Arta 90**, sayı 1, Ocak 2012,s.1, (Çevrimiçi), [https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/Arti90dergisi_1\(1\).pdf](https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/Arti90dergisi_1(1).pdf), 03.10.2017.

Artı 90 dergisinin ilk sayısında “diaspora” kavramına geniş bir şekilde yer verilmiş ve “Küresel Girişim Gücü: Türk Diasporası” başlığı altında konu incelenmiştir. Türkiye’nin 2023 vizyonunun içinde, yaklaşık 6 milyonluk, dünyanın 10. büyük diaspora nüfusu olan Türk diasporası için de çalışmalar yapıldığı belirtilmiştir. YTB’nin kurulması, Türk kültür merkezlerinin Yunus Emre enstitülerine dönüştürülmesi, TİKA’ya verilen önemin ve bütçesinin artırılması gibi adımlar, Türkiye’nin diaspora mekanizmalarını oluşturmaya başladığının kanıtı olarak gösterilmiştir.²⁶⁸

Dönemin YTB Başkanı Kudret Bülbül’ün, Artı 90 dergisinde yayınlanan şu mesajı içeriği açısından önemlidir: “...Yakın zamana kadar insan hakları ve özgürlüklerin gelişimi için Türkiye’deki STK’lar dışarıdan mali destek alırken, bugün Türkiye yurt dışında yaşayan vatandaşlarına yönelik mali destekler sağlamaktadır. Bu bağlamda vatandaşlarımız açısından önem arz eden “Ayrımcılıkla Mücadele”, “Herkes için Adalet”, “Aktif Yurttaşlık ve Eşit Katılım”, “Aile ve Sosyal Çalışmalar” olmak üzere 4 ana başlık altında mali destek programlarımızı ilan ettik.”²⁶⁹ Burada bahsedilen sorunlar aslında YTB’nin mücadele ettiği ve resmi yayın organı Artı 90 ‘da ele alınan konuların ana başlıklarıdır.

YTB, yurt dışında yaşayan Türklerin artık gurbetçi ya da misafir olmadığını, bulundukları ülkelerde kalıcı olduklarını sıkça vurgulamaktadır. Türkiye’de yaşayanların, bulundukları ülkelerdeki toplumların ve yetkili makamların da onların kalıcı olduğunu anlamaları için çalışmalar yürütülmektedir. Ayrıca yurt dışında yaşayan Türklere düşenin de kalıcı olduklarını bilerek, katılımcı olarak ve haklarına sahip çıkarak yaşamaları olduğu da belirtilmektedir. Bu bağlamda YTB, yabancı vatandaşlığa geçme ya da çifte vatandaşlık alma konusunda çifte vatandaşlığı özendirmekte, çifte vatandaşlığa izin verilmemesi durumunda, Türk vatandaşlığından çıkılmasını eleştirmemektedir. Hatta yaşadıkları devletin vatandaşlığına geçen Türkleri eleştirmek bir yana, onları desteklemekte ve esas eleştirilmesi gerekenin, çifte vatandaşlık vermeyen devletler olduğunu söylemektedir. Çifte vatandaşlık

²⁶⁸ Muhlis Kaçar, “Küresel ‘Girişim’ Gücü: Türk Diasporası”, Artı 90, sayı 1, Ocak 2012, s.62-63.

²⁶⁹ Kudret Bülbül, “Başkanın Mesajı”, Artı 90, sayı 10, Nisan Mayıs Haziran 2015, s.7, (Çevrimiçi), https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/dergiler_pdf/arti-10.pdf, 09.07.2017.

YTB'ye göre, uzun yıllar yurt dışında yaşayan Türklerin hakkıdır.²⁷⁰ Bu sebeple, “mavi kart” uygulaması yani Türk vatandaşlığı olmayan Türklerin, Türk vatandaşymış gibi Türkiye’de çeşitli vatandaşlık haklarına sahip olarak işlerini yürütmelerini sağlayacak olan sistem, YTB’nin desteğiyle daha da iyileştirilmektedir. Artı 90 dergisi, 3. sayısında konuyu kapağına taşımış ve “Mavi Kartta Sorunlar Çözüldü: Mavi Kart ile ‘Vatandaş’ Gibi” başlığını atmıştır.²⁷¹

YTB, siyasete katılımın ve oy vermenin önemini sürekli gündeme getirmektedir. Özellikle AB üyesi ülkelerde yaşayan Türklerin, bu ülkelerde oy kullanmasının AB’nin geleceğinde etkin rol alabilmek için bir araç olduğunu belirtmektedir.²⁷² Ayrıca bulunduğu topluma uyum sağlamak, katılımcı, başarılı, içinde yaşanılan topluma katkıda bulunulması Türkiye’nin o topraklardaki gücünü pekiştireceğinden YTB’nin savunduğu temel fikirlerdendir. Örneğin Dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün, Almanya’da yaşayan Türk kökenli futbolcu Mesut Özil’in, milli takım olarak Almanya’yı seçmesinden sonra Özil’e destek vermiş, Artı 90 dergisine verdiği özel röportajda “...Türk kimliğini taşıyan bir insan, Almanya, Fransa veya İsveç’te yükselir, o ülkenin başarısına imza atarsa dolaylı olarak Türkiye’yi de en güzel şekilde temsil etmiş olur. Mesut Özil’in şu anda Türkiye için sergilediği tablo, belki de çok büyük bütçeler ile yapılacak tanıtım kampanyalarından çok daha etkili ve önemlidir.”²⁷³ demiştir. Bu bağlamda, Artı 90 dergisinin, her sayısında yurt dışında yaşayan ve yaşadıkları ülkelerde başarılı olmuş Türklerle röportaj yaparak başarı öykülerine yer vermesi bilinçli bir yayın politikasıdır. Burada amaç ihmal edilmiş olsalar da yurtdışında yaşayan Türkler arasında , devlet yetkililerinin ve YTB’nin özendirmek istediği uyum sağlamış, başarılı olmuş ve bir Türk’ün de yabancı bir toplumda kendini kabul ettirebileceğini ispatlamış kişiler bulunduğudur.²⁷⁴ Örnek olarak dergide bir Fransız üniversitesinde rektör olan²⁷⁵ ,

²⁷⁰ Bilge Aydın, “Mavi Kartta Yeni Dönem”, **Artı 90**, sayı 3, Temmuz 2012, s.30-31.

²⁷¹ Artı 90, Mavi Kartta Sorunlar Çözüldü:Mavi Kart ile ‘Vatandaş’ Gibi, sayı 3, Temmuz 2012.

²⁷² Bilge Aydın, “Oy Kullanmak Temel Siyasi Haktır”, Artı 90, sayı 3, Temmuz 2012, s.26-28.

²⁷³ Mehtap Altınok, “Abdullah Gül: Irkçılık Demokrasinin Düşmanıdır”, Artı 90, sayı 2, Nisan 2012, s.4-9.

²⁷⁴ Cankurtaran, “Türk Dış Politikasında “Diaspora Diplomasisi Açılımı” ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı”, s.112.

²⁷⁵ Alparslan Ögüt, “Fransa’da Bir Türk Rektör”, Artı 90, sayı 5, Ocak 2013, s.50-53.

Avustralya’da belediye başkanı olan,²⁷⁶ yurtdışında büyük şirketlerde CEO olan²⁷⁷ veya Tayvan’da komedyen²⁷⁸ olan Türkler’in başarı öykülerinin yer alması gösterilebilir.

YTB, Türklerin özellikle Avrupa’da yaşadıkları sorunlar sebebiyle, Avrupa’yı aslında medeni olmamakla, hoşgörüsüz olmakla suçlamaktadır. YTB’nin Avrupa medeniyetine yönelttiği en büyük eleştirilerden birisi de ırkçılık ve islamofobia’ya ilişkindir. Artı 90 dergisinin her sayısında ırkçılık ve islamofobia işlenmekte ve pek çok sayısının kapağında yer verilmektedir. YTB’nin en çok eleştirdiği konulardan bir diğeri ise meydana gelen olayları iyi takip etmeyen, cinayetlere kayıtsız kalan Avrupa’daki yetkililerdir ve bunu kurumsal ırkçılık olarak nitelendirmektedir. Örneğin; Danimarka’da aşçılık okulunda Müslümanların domuz eti yemek zorunda bırakılması,²⁷⁹ Türk çocuklara okullarda Türkçe eğitim verilmesinin ve kendi aralarında Türkçe konuşmalarının yasaklanması,²⁸⁰ Neonazi cinayetlerinde yeterli incelemenin yapılmaması,²⁸¹ İslamiyet’in özgürce yaşanamaması, camilerde sesli ezan okuma yasağının olması²⁸² gibi konular Artı 90 dergisinde ele alınmıştır.

Ayrıca YTB’nin ilgilendiği bir başka sorun gençlik daireleri sorunudur. Müslüman ailelerin çocuklarını, Hristiyan ailelere verilmek üzere gençlik dairelerine vermek zorunda kalmaları sorununa TBMM tarafından da müdahil olunmuştur.²⁸³ YTB “Gençlik Daireleri ve Türk Aileleri Çalıştayı” adı altında bir toplantı da düzenlemiş ve güçlenen Türkiye’nin yurtdışında yaşayan Türklerin sorunlarını çözebileceği

²⁷⁶ Çağlar Şakı, “Avustralya’da Bir Türk Belediye Başkanı”, Artı 90, sayı 5, Ocak 2013, s. 50-53.

²⁷⁷ Muhlis Kaçar, “Avrupa ‘Aslan’ları”, Artı 90, sayı 7, Temmuz 2013, s.50-60.

²⁷⁸ Abdulkadir Doğanay, “Mucizeyi Başaran Türk”, Artı 90, sayı 6, Nisan 2013, s.52-55.

²⁷⁹ Kaan Çetinkaya, “Öteki Danimarka’dan İzlenimler”, Artı 90, sayı 2, Nisan 2012, s.36-37.

²⁸⁰ Ünal Koyuncu, Kaan Çetinkaya, “Bir Eğitim Bilançosu:Belçika”, Artı 90, sayı 6, Nisan 2013, s.37.

²⁸¹ Ünal Koyuncu, Fatih Nişancı, “Almanya Federal Meclisi’nin NSU Raporu:İrkçı Cinayetlerde Ağır İhmal Var!”, Artı 90, sayı 7, Temmuz 2013, s.46-49.

²⁸² Hasan Kocabıyık, “İş Hayatından Siyasete Avusturya’daki Türkler”, Artı 90, sayı 4, Ekim 2012, s.51.

²⁸³ Ünal Koyuncu, “TBMM Gençlik Daireleri’ni Mercek Altına Aldı”, Artı 90,sayı 8, Ekim-Kasım-Aralık 2013, s.36-39.

belirtilmiştir.²⁸⁴ Bütün bu konular YTB’nin resmi yayın organı Artı 90 dergisinde işlenmiştir.

²⁸⁴ Ünal Koyuncu, “Gençlik Daireleri ve Türk Aileleri Çalıştayı”, Artı 90, sayı 3, Temmuz 2012, s.44-45.

SONUÇ

Bu çalışma ile uluslararası ilişkiler literatürüne yumuşak güç kavramıyla giren kamu diplomasisinin ve kamu diplomasisi araçlarından biri olan diaspora diplomasisinin Türk dış politikasında stratejik araçlar olarak kullanılmaya başlandığı tespit edilmiştir.

Çalışmanın kuramsal çerçevesi, uluslararası ilişkilerin temel araçlarından diplomasinin tarihsel gelişimi üzerine kurgulanmıştır. Kamu diplomasisine evrilme süreci propaganda temelinden ele alınarak, ilk ortaya çıkışı, kurumsallaşma süreci ABD’den ve dünyadan örneklerle aktarılmıştır. Propagandanın kullanımı konusunda özellikle 1948’den itibaren gelişmeler yaşanmıştır. Diplomaside başarılı olabilmenin yolunun savunulan görüş ve düşüncelerin diğer devletlerin ve halklarının desteğinin sağlanmasına da bağlı olduğu anlaşıldığı için uluslararası kamuoyunu etkileme ve ikna çalışmaları başlamıştır. ABD bu konuda çok çalışmış hatta özel sektöre bırakmadan devlet eliyle çalışmalar yürütmüştür. Bu bağlamda esas meselemiz olan Türk dış politikasına nasıl sirayet ettiği incelenmiş, Türkiye’de konuyla ilgili çalışmaların başladığı tespit edilmiştir. “Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü” Türkiye’de kamu diplomasisi yürütmek amacıyla kurulan ilk kurum olması itibarıyla önemlidir. Küreselleşmenin getirilerinden olan kamu diplomasisinin teknolojik gelişmelere bağlı olarak büyük bir hızla devletlerin dış politikalarında hızla yer aldığı görülmüştür. Artık sert güce dayalı politikalar yerine yumuşak güce dayalı politikaların tercih edildiği söylenebilmektedir. 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra ABD’nin kendisini film ve dizilerle anlatmaya çalışması, olayları kendi bakış açısıyla aktarması ve diğer devletlerin vatandaşlarına karşı kendisini istediği yönde tanıtmaya çalışması kamuoyu desteğine olan ihtiyacın bir tezahürüdür. Kamuoyunu ikna etmek artık kan dökmeden savaş kazanmak ile eşdeğer hale gelmiştir. Kamu diplomasisine dönüşüm yaşanırken, dijital diplomasi, medya diplomasisi, insani diplomasi, spor diplomasisi, diaspora diplomasisi gibi yeni alanların kamu diplomasisinin alt başlıkları olduğu görülmüştür.

Yine kuramsal olarak, kamu diplomasisi alt başlığı olan diaspora diplomasisi incelenmiş, diaspora kavramının, lobicilik kavramı üzerinden tarihsel gelişimi

açıklanmış, en çok bilinen Yahudi, Hindistan ve Ermeni diasporası örnekleri üzerinden kavram pekiştirilirken Türk diasporası üzerinde yoğunlaşmıştır. Diaspora denildiğinde niye akıllara öncelikle Türk diasporası gelmediği sorusu üzerinden bakarsak, bu alandaki ihtiyacın karşılanmaya çalışılmasının özellikle son on yılın dış politika konusu olduğu ve halihazırda gerçek anlamda Türk diasporasının var olup olmadığı tartışmalarının mevcut olduğu görülmüştür. Diaspora kamu diplomasisinin araçlarından birisidir. Kamu diplomasisinin uzun vadeli etkileme, ilişki kurma ve karşılıklı güven oluşturma için kamu diplomasisi yürütenlerin hedef ülkedeki diasporanın niteliklerini öğrenmesi ve diasporayla amaçlar üzerinden sağlam bir kurumsal yapı inşa ederek koordinasyonu sağlaması gerekmektedir. Diasporanın üzerine düşen görevi yapabilmesi için, yine kamu diplomasisini koordine eden ve yöneten kurumların diaspora ile birlikte hareket etmeyi kolaylaştıracak ve bu işbirliğini etkin kılacak bir strateji belirlemesi gerekmektedir. Bunun karşılığında diasporalar ancak bulundukları ülkelerde varlıklarını hissettirebilecek şekilde işbirliği halinde olup, örgütlü hareket edebilirler. Diaspora diplomasisi diasporaların hem göç edilen ülkelerde hem de anavatanlarındaki siyasi ve sosyal çalışmalarını içermektedir. Türkiye’de ise diaspora diplomasisi, Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Türk Dış Politikası’nda stratejik bir araç olarak görülmeye başlamıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Türk dış politikasında yeni kavramlar olarak sayılabilecek yukarıda bahsettiğimiz kamu diplomasisi ve diaspora diplomasisi, Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi özelinde incelenmiştir. Başlık olarak da sadece Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi’ni ele almamızın sebebi bu alanlara Türk dış politikası yönünden en fazla önem atfedilen dönem olmasıdır. Bu verilen önemin sebebi, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı(YTB), Yunus Emre Enstitüsü, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı(TİKA) vb . kurumların faaliyete geçirilmesinde veya yenilenmesinde somut olarak görülmesidir. Türkiye, diaspora potansiyeli oldukça yüksek bir ülkedir. Soydaş ve akraba grupları da kapsayan genişletilmiş diaspora kavramı bu potansiyeli daha da arttırmaktadır. Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde parti yöneticilerinin söylemleri ve kurumsal uygulamalar bu diaspora olgusuna vurgunun da bir tezahürüdür.

Yurtdışında yaşayan Türkler özelinde temellendirmeye çalıştığımız bu çalışmanın üçüncü bölümünü Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, bütün kurumsal yapısı ve faaliyetleriyle oluşturmuştur. Her ne kadar yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları literatürde diaspora tanımlarının bir kısmına girmese de ya da mevcut haliyle tam bir diaspora oluşturmada da, kurumun onları potansiyel diaspora olarak gördüğü düşünülebilir. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye'nin diaspora diplomasisi kurumu olarak kurulmuştur. Başkanlığın adından da anlaşılacağı üzere, konusunun “Dış Türkler” olması ve çalışmaları incelendiğinde “Diaspora Bakanlığı” gibi faaliyetlerini sürdürmesi, Türk diasporasının oluşturulması adına bir kamu diplomasisi faaliyeti olduğu aşıkardır. Kamu diplomasisi açısından da önemli olan diaspora diplomasisini yürütebilmek adına lobicilik faaliyetleri, ülkelere uluslararası ilişkilerde alan açmaktadır. Bu noktada YTB, Türkiye'nin dış politikasında diaspora ve lobi faaliyetleri yürütme açısından önemlidir. YTB, yurtdışında yaşayan Türklerin adaptasyonlarına, Türkiye ile bağların muhafazasına , STK'ların güçlenmesine, sorunların çözümüne yönelik çalışmalarda bulunduğu için, modern diaspora kurumlarının Türkiye'deki ilk ve tek muadilidir. Ayrıca resmi yayın organı Artı 90 dergisi ise konuyla ilgili yazılı bir kaynak olmasının yanı sıra içeriği incelendiğinde tam olarak yeterli ve istenilen seviyeye ulaşamadığı hissiyatı mevcuttur.

Bu çalışmanın neticesinde, AKP döneminde dış politika alanına, yumuşak güç üreten kamu diplomasisi kurumlarının dahil edilerek Türk dış politikasının çok boyutlu hale getirilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir. YTB'nin bu bağlamda, Türk dış politikası hedefleri için diaspora diplomasisini harekete geçirmek ve Türk diasporası inşa etmek için kurulduğu görülmüştür. Esas itibariyle diasporayı anlamlı kılan unsurun lobicilik faaliyetinde bulunabilmesinden hareketle, özellikle Avrupa'da bazı Avrupa Birliği üyesi ülkelere bile fazla nüfusları olan Türklerin tam anlamıyla siyasal ya da ekonomik baskı gücü uygulayabilecek, ortak bir bilinçle hareket eden bir topluluk oluşturamadığı da aşıkardır. Buna rağmen, Adalet ve Kalkınma Partisi yöneticileri, Türk Dışişleri Bakanları, YTB faaliyet ve hizmetleri artık diaspora kavramının zihinlerde canlandırıldığı şekilde Türkiye'nin aleyhine olmadığı, aksine üzerinde çalışıldığı takdirde lehte propaganda aracı olarak kullanılabileceğini

göstermiştir. Bunlara ilaveten, Batı Avrupa'daki üçüncü ve gelecek nesildeki Türkler göçmen statüsünden çıkmış, yaşadıkları ülkelerde ya vatandaş ya da çifte vatandaş konumundadırlar. Ayrıca bu nesil, yaşadıkları ülkelerin dilini anadilleri gibi öğrendikleri için kendilerini de daha rahat ifade edebilmektedirler. Bu durumun Türkiye için diaspora diplomasisi üretirken lehte olduğu aşıkardır.

Bu çalışma ile, Türkiye'de diaspora konusunda farkındalığın oluşması, harekete geçilmesi ve diasporanın göçten farklı bir disiplin olarak algılanmasının çok uzun bir geçmişinin olmadığı görülmüştür. Yurtdışında yaşayan Türklerin, sosyal statülerinde ki değişiklikler de göçmenlikten diasporalaşmaya doğru yol alındığını göstermiştir. Böylelikle Türkiye de yaşanan değişime tepki vermiş, oluşan bu yeni durum hakkında politikalarını revize etmek yönünde bir çalışma içerisine girmiştir. Türkiye'nin gelecek misyonlarından birisi, Türk diasporasını en etkin diasporalardan biri haline getirmek olmalıdır. Bunun için yurtdışındaki Türklerin, anavatanları, anadilleri ve öz kültürleriyle bağları korunurken, bulundukları ülkelerdeki hayata sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi bakımdan aktif bir şekilde katılabilmeleri için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Türklerin bulundukları ülkelerdeki yaşam şartları, kültürel farklılıkları ve düşünce yapıları analiz edilerek diaspora stratejileri buna göre oluşturulmalıdır. Türkiye'nin diaspora politikaları oluşturmak için tarihinden gelen herhangi bir deneyiminin bulunmuyor olması en temel sorunlardan birisidir. Her ülkenin, diasporasına ait bir takım özellikleri ve bu özelliklere ait politikaları vardır. Türkiye'nin de diasporasına yönelik oluşturduğu veya sorumluluk verdiği bütün kurum, kuruluş ve kişiler faaliyetlerinde deneyimleyerek ilerlemek zorundadırlar. Türk diasporasının nasıl olması gerektiği sorusuna Türkiye devlet politikasına uygun cevap verirken diasporanın ne yönde olduğu, ihtiyaçlarının neler olduğunu da göz ardı etmemelidir. Bu bağlamda Türkiye öncelikle Türk diasporasının tanımını tam olarak yapabilmelidir. Ardından konuyla ilgili kurum ve kuruluşları, yetkili kişileri ve çalışanları tam donanımlı hale getirebilmek için hem maddi hem de manevi kaynak aktarımından çekinmemelidir. Bunların arasında özellikle yurtdışı misyonlarındaki görevlilerin niteliklerini yeni politikaları doğrultusunda arttırabilmeli, ihtiyaca göre yeni birimler, diaspora ile etkileşimi arttırabilecek yeni mekanizmalar(ofisler, akademik kürsüler, konferanslar, organizasyonlar vb.)

oluşturabilmelidir. Diaspora konusunda araştırma yapabilmek, uzman bilim adamları yetiştirebilmek için yüksek lisans-doktora düzeyinde programlar açabilmelidir. Diasporanın organik bir yapı olduğundan hareketle de sürekli yeniliklere ve değişikliklere uyum sağlamak gerektiği de bir başka husustur.

Sonuç olarak Adalet Kalkınma Partisi ve YTB, hedef kitle olarak yurtdişında yaşayan Türklerin sorunlarını dinlemekte, çözmeye çalışmakta ve onlara Türkiye tarafından unutulmadıkları mesajını vermeye çalışmaktadır. Etkin lobicilik faaliyeti yapabilecek Türk diasporasının oluşabilmesi için zamana ihtiyaç olduğu da bir gerçekliktir.

KAYNAKÇA

- AK Parti, <http://www.akparti.org.tr/site/erişim>
[tarihi:25.01.2016.](http://www.akparti.org.tr/site/erişim)
- Akalın, Şükrü Haluk, Recep Toparlıvd: **Türkçe Sözlük**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. Basım, 2009.
- Akçadağ Alagöz, Emine: “Bir Kamu Diplomasisi Örneği Olarak Güney Kore”, **BİLGESAM**, 14.03.2013, (Çevrimiçi)
<http://www.bilgesam.org/incele/124/-bir-kamu-diplomasisi-ornegi-olarak-guney-kore/#.W98lDUxuLD4> , 14.10.2018.
- Akçadağ, Emine: ABD’nin Kamu Diplomasisi Stratejisi: Akıllı Güç..., (Çevrimiçi)
<http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/abd-kdstratejisi.pdf>, 06.07.2016.
- Akçadağ, Emine: “Dünyada ve Türkiye’de Kamu Diplomasisi”(Çevrimiçi),
<http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf> , 13.04.2019.
- Akçadağ, Emine: “Yükselen Güç Çin’in Kamu Diplomasisi” **Kamu Diplomasisi Enstitüsü**, (Çevrimiçi),
<http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/83-yuekselen-guec-cinin-kamu-diplomasisi>
- Akçay, Engin, Farkhad Alimukhamedov: “Reevaluating Contemporary ‘Diaspora Policy’ of Turkey”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C:18, No:1, 2013, s.
- Akhundova, Jale: “Soydaşlık Kavramı ve Çeşitli Ülke Uygulamaları” **Artı 90**, sayı 9, Ocak Şubat Mart 2014.
- Akhundova, Jale: “Soydaşlık Kavramı ve Çeşitli Ülke Uygulamaları”, **Artı 90**, sayı 9, Temmuz 2014.

- Altınok, Mehtap, Bahadır Avşar: “Emrullah İşler “Nerede Bir Vatandaşımız, Soydaşımız, Akrabamız Varsa Biz Oradayız...””, **Artı 90**, sayı 8, Ekim Kasım Aralık 2013.
- Altınok, Mehtap: “BAŞBAKAN ERDOĞAN:”Sizler Asla Yalnız Değilsiniz!””, **Artı 90**, sayı 5, Ocak 2013.
- Altınok, Mehtap: “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Kemal Yurtnaç “Kurumu” Anlattı...”, **Artı 90**, sayı 5, Ocak 2013.
- Arı, Tayyar: **Amerika’da Siyasal Yapı Lobiler ve Dış Politika**, MKM Yayınları, Bursa, 2009.
- Arı,Tayyar: **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, MkmYayincılık, 9.Basım, Bursa, Ekim 2011.
- Armenian Assembly of America: <https://armenian-assembly.org/> , erişim tarihi:30.09.2018.
- Armenian National Committee of America: <https://anca.org/> , erişim tarihi:30.09.2018.
- Arslan, Mustafa: “Göçmenlerin Var Olma Çabası: Sivil Toplum Kuruluşları, Katılımcılık, Temsil”, **Artı 90**, sayı 6, Nisan 2013.
- Arslan, Mustafa: “Göçmenlerin Var Olma Çabası: Sivil Toplum Kuruluşları, Katılımcılık ve Temsil”, **Artı 90**, sayı 6, Nisan 2013.
- Aydın, Bilge: “Mavi Kartta Yeni Dönem”, **Artı 90**, sayı 3, Temmuz 2012.
- Aygün, Nilay: “Artı 90 Programı Avrupalı Türklerin Sesi Olacak”, **Artı 90**, sayı 8, Ekim Kasım Aralık 2013.

- Babiş, Ahmet Gencehan: “Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Türk Dış Politikasının Kimlik Bunalımı ve Benlik Arayışları”, **TÜRKSAM**, 08.09.2011, (Çevrimiçi) <http://lobisav.org/index.html> ,_06.01.2016.
- Bagce, H.Emre: “Emperyalizm Kuramları ve Amerikan Kamu Diplomasisi”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:28, Mart 2003.
- Bailey, Thomas A.: **The Art of Diplomacy: The American Experience**, New York, Appleton–Century-Crofts, 1968.
- Bal, İdris: **Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler: Uluslararası Siyaset, Uluslararası Hukuk ve Temel Sorunlar**, Ed.İdris Bal, Ankara, Lalezar Kitabevi, 2008.
- Bekaroğlu, Edip Asaf, Murat Batur, **Avrupa’da Göç, Azınlıklar ve Siyaset: Avrupa**
- Bernays, Edward L.: **Crystallizing Public Opinion**, New York, Liveright Publishing Corporation, 1961.
- Bozdağ, Bekir: “Bizim İçin Önce İnsan Gelir...”, **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012.
- Bulwaka, Michael: “Diaspora Diplomacy: A Case Study of Uganda” **University of Malta**, 2009, (Çevrimiçi) [https://www.diplomacy.edu/sites/default/files/23082010102413%20Bulwaka%20\(Library\).pdf](https://www.diplomacy.edu/sites/default/files/23082010102413%20Bulwaka%20(Library).pdf) , 03.11.2018.
- Bülbül, Kudret: “Başkanın Mesajı”, **Artı 90**, sayı 10, Nisan Mayıs Haziran 2015.
- Cankurtaran, Burcu Sunar: **Uluslararası İlişkilere Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Uluslararası İletişim**

- Perspektifi**, Röle Akademik Yayıncılık, 1.Basım, İstanbul, Nisan 2016.
- Cohen, Robin: **Global Diasporas An Introduction**, London And New York, Routledge Taylor & Francis Group, Second Edition, 2008.
- Cull,NicholasJ.: **PublicDiplomacy:LessonsFromThePast**, CPD Perspectives on PublicDiplomacy, Los Angeles, FigueroaPress, 2009.
- Çakmak, Haydar: **Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavramlar ve Teoriler**, Ed.Haydar Çakmak, Ankara, Barış Kitabevi, 2007.
- Dağ, Ahmet Emin: **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü**, İstanbul, Anka Yayınları, Mayıs 2004.
- Dağı, İhsan D.: **Türk Dış Politikasında Gelenek ve Değışim**, Der. İhsan D. Dağı, Ankara, Siyasal Kitabevi, 1998.
- Davutoğlu, Ahmet: **Türkiye'nin Restorasyonu: Güçlü Demokrasi, Dinamik Ekonomi, Etkin Diplomasi**, Stratejik Araştırmalar Merkezi(SAM), No:7, Ağustos 2014.
- Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu(DEİK): Dünyada Diaspora Stratejileri ve Türk Diasporası İçin  neriler, Kasım 2011.
- Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu: <https://www.deik.org.tr/> , erişim tarihi:03.01.2016.
- Doğan, Deniz: "Türkler Siyasete "Soğuk" Olunca...", **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012.
- Ekşi, Muharrem: **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2014.

- Ekşi, Muharrem: **Türkiye’de Kamu Diplomasisi:Ortaya Çıkışı, Kurumsal İnşaa Süreci ve Uygulanışı(2002-2013)**, Ankara, 2014.
- Ertürk, Mustafa: **Batı Avrupa’da Türk Diaspora Kimliğinin İnşası:STK’lar Örneği**, YTB Uzmanlık Tezi, Ankara, 2012.
- Esman, Milton J.: **Diasporas in the Contemporary World**, Polity Press, Cambridge, 2009.
- Evans, Graham, JeffreyNewnham: **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, GrahamEvans, JeffreyNewnham, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul.
- Everts, Philip, Pierangelo Isernia: **Public Opinion and the International Use of Force**, London and New York, Routledge, 2001.
- Fatih Kucur:
- Filiz, Veysel: “Fransa “Öteki Kültürlere” Kapalı!..”, **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012.
- Fludernik, Monika: **Diaspora andMulticulturalism**, ed.MonikaFludernik, NewYork, 2003.
- Gönlübol, Mehmet: **Uluslararası Politika: İlkeler-Kavramlar-Kurumlar**, Ankara, Atilla Kitabevi, 4.Baskı, 1993.
- Gül, Abdullah: **Yeni Yüzyılda Türk Dış Politikasının Ufukları**, Ankara, T.C. Dışışleri Bakanlığı Yayını, 2007.
- Hasgüler, Mehmet, Okan Şafaklı, Murat **Uluslararası İzolasyonlar**, Alfa Yayınları, 1. Basım, Mayıs 2012.
- Henrikson, Alan K.: “What Can PublicDiplomacyAchieve?” **DiscussionPapersInDiplomacy**, Ed.DominicKelly, Jan Melissen, NetherlandsInstitute Of International Relations, Clingendael, 2006, (Çevrimiçi), <https://www.peacepalacelibrary.nl/>

- ebooks/files/Clingendael_20060900_cdsp_aper_dip_c.pdf ,06.06.2016.
- Inoguchi, Takashi, Ian Marsh: **Globalization, Public Opinion and the State**, London and New York, Routledge, 2008.
- International Organization for Migration (IOM): <http://www.iom.int/> , erişim tarihi:01.01.2016.
- Ionescu, Dina: “Engaging Diasporas as Development Partners for Home and Destination Countries: Challenges for Policymakers”, Prepared for IOM by Dina Ionescu, Geneva, (Çevrimiçi) http://www.globalmigrationgroup.org/system/files/uploads/UNCT_Corner/theme5/diaspora/Engaging_Diasporas_as_Development_Partners.pdf , 01.01.2016.
- İsina, Almagül: **Dünya Türk Forumu, Türk Konseyi, Türk Diasporası ve Sosyoekonomik İşbirliği**, ed. Almagül İsina, Tasam Yayınları, 2012.
- İsina, Almagül: **Türk Diasporası ve Türk Dünyası, Vizyon 2023**, Tasam Yayınları, 2014.
- İskit, Temel: **Diplomasi: Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, 2007.
- Jowett, Garth S., Victoria O'Donnell: **Propaganda and Persuasion**, London, Sage Publications, Third Edition, 1999.
- Kaçar, Muhlis: “Hollanda’ya Omuz Verdik”, **Artı 90**, sayı 2, Nisan 2012.
- Kaçar, Muhlis: “Küresel ‘Girişim’ Gücü: TÜRK DİASPORASI...”, **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012.

- Karagül, Soner: “Ermeni Diasporası ve Hedef Yılı:2015” (Çevrimiçi), <http://haypedia.com/makale/Osmanli%20Tarihi/ba288bd5-7c3c-4402-ab48-d9fb34241f4c.pdf> ,30.09.2018.
- Karakoç, Ercan: **Atatürk’ün Dış Türkler Politikası**, 2001.
- Kardaş, Şaban, Ali Balcı: **Uluslararası İlişkilere Giriş:Tarih, Teori, Kavram ve Konular**, Ed. Şaban Kardaş, Ali Balcı, İstanbul, Küre Yayınları, 2.Baskı, Ekim 2014.
- Kavoğlu, Samet: “Yapılandırmacı Perspektiften Kamu Diplomasisi ve Türkiye:ABD Yazılı Basınından Yansımalar”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, 2013/II.
- Kaya, Ayhan, Bahar Şahin: **Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, Şubat 2007.
- Kaya, Ayhan, Günay Göksu Özdoğan: **Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar: Göç, Yurttaşlık, İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Küresel Adalet ve Güvenlik**, Bağlam Yayınları, 1.Basım, Temmuz 2003.
- Kaya, Ayhan,Ferhat Kentel: **Euro Türkler Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü Engel mi?**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, Ağustos 2005.
- Kaya, Ayhan: **‘Sicher In Kreuzberg’ Berlin’deki Küçük İstanbul:Diyasporada Kimliğin Oluşumu**, Büke Yayınları, İstanbul, 2000.
- Kızılocak, Gülay: “Almanya’daki Türkler ve Türkiye’deki Almanlar-Göçün Sebepleri ve Uyum Sorunları”, **Göç ve Entegrasyon-Almanya ve Türkiye’de Azınlık Çoğunluk İlişkileri**, 29-30.11.2007.

- Kissenger, Henry: **Diplomasi**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 7. Baskı, 2006.
- Kocabıyık, Hasan: “İş Hayatından Siyasete Avusturya’daki Türkler”, **Artı 90**, sayı 4, Ekim 2012.
- Koç, Alican: **Yurtdışında Yaşayan Türk Diasporasının Lobicilik Potansiyeli:Avustralya Örneği**, YTB Uzmanlık Tezi, Ankara, 2012.
- Köksoy, Ergün: Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler İlişkisi:Kuramsal Bir Değerlendirme, **Marmara İletişim Dergisi**, No:22, 2014.
- Kurtuluş, Begüm: **21.Yüzyılda Değişen Kamu Diplomasisi Anlayışının Türk Dış Politikasına Yansıması**, İstanbul, 2014.
- Laçiner, Sedat, İhsan Bal: **USAK Yearbook of Politicsand International Relations**, Ed. Sedat Laçiner, İhsan Bal, USAK, Vol.4, 2011.
- Lord, Kirsten M.: **Voices Of America:U.S. Diplomacy For The 21st Century**, Foreign Policy At Brookings, November 2008.
- Mert, Ali Osman: “Almanya ve Göç:50. Yılında Almanya’daki Türkler Sempozyumu”, **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012.
- Milbrath, Lester W.: **The Washington Lobbyists**, Westport, Connecticut:Greenwood Press, 1963.
- Moghissi, Haideh: **Muslim Diaspora, Gender, CultureandIdentity**,ed.HaidehMoghissi , RoutledgeIslamicStudies, 2006.
- Necmettin Doğan, Murat Kalkan, **Örneği**, İstanbul, Vadi Yayınları, 2015.
- Nye, Joseph : **Bound To Lead:The Changing Nature of American Power**, New York, Basic Books, 1990.

- Nye, Joseph: **The Future of Power**, New York, Public Affairs, 2011.
- Okan, Ali Bilge: **Tarihsel Boyutta Avusturalya'daki Türk Diasporası(1950-2004)**, İstanbul, 2006.
- Oruç,Emre: "ABD Başkanlık Seçimi ve Türkler", **Artı 90**, sayı 4, Ekim 2012.
- Öğüt, Alparslan: "Fransa Sınavı "Bütünlemede" Geçti...", **Artı 90**, sayı 2, Nisan 2012.
- Özkaleli:
- Özkan, Abdullah, Tuğçe Ersoy Öztürk: **Kamu Diplomasisi**, Tasam Yayınları, 2012.
- Özkan, Abdullah: " 'Ülke Markası' İnşasında Kamu Diplomasisinin Stratejik Rolü" **Kamu Diplomasisi Enstitüsü**, 09.10.2014, (Çevrimiçi)
<http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/138-uelke-markas-nasnda-kamu-diplomasisinin-stratejik-rolue>, 01.06.2016.
- Özocak, Özer: "Diaspora Kavramı ve Ermeni Diasporası", **Yeni Türkiye**, 60/2014.
- Palabıyık, Mustafa Serdar: "Diaspora ve Ermenistan İlişkileri", turksandarmenians.marmara.edu.tr/tr/diaspora-ve-ermenistan-iliskileri/ , 01.11.2019.
- PublicDiplomacyAlumniAssociation: <http://pdaa.publicdiplomacy.org/> , erişim tarihi:13.01.2017.
- Rana, Kishan S.: **21st Century Diplomacy**, New York, The Continuum International Publishing Group, 2011.
- Rosse,Roger: "Mexican Migration and The Social Space of Post-Modernism" **Diaspora 1**, 1991.

- Safran, William: “Diasporas in Modern Societies:Myths of Homeland and Return”, **Diaspora 1**, 1991.
- Sakman, Tolga: **Türk Diasporasının Avrupa Siyasal Sistemine Katılım Süreçlerinin Analizi:Almanya, Hollanda, Belçika örneğinde**, İstanbul, 2013.
- Sanberk, Özdem, Hakan Altınay: “Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç”, **Sabah**, 08.01.2008, (Çevrimiçi), <http://kamudiplomasisi.org/demo/images/stories/aslisancar.pdf> ,13.01.2017.
- Sancar, Gaye Aslı: “Kamu Diplomasisinde ‘İlişki İnşa Etme’ Söylemi”,(Çevrimiçi) <http://kamudiplomasisi.org/demo/images/stories/aslisancar.pdf> , 15.09.2016.
- Sancar, Gaye Aslı: **Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler**, İstanbul, Beta Yayınevi, 2016.
- Sancar, Gaye Aslı: **Uluslararası Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi:Türkiye İçin Bir Model Önerisi**, İstanbul, 2012.
- Snow, Nancy, Philip M. Taylor: **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, New York, 2009.
- Sönmezoğlu, Faruk: **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 4.Baskı, 2005.
- Sunar, Burcu: **Adalet ve Kalkınma Partisi’nin Dış Politika Söyleminin Biçimlenmesinde Bir Etken Olarak Siyasi İlahiyat**, Ankara, İmaj Yayınları, 1.Basım, 2014.
- Şahin, Mehmet, B.Senem Çevik: **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Ankara, Nobel yayıncılık, Eylül 2015.

T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi

Koordinatörlüğü: <http://www.kdk.gov.tr/>, erişim tarihi:03.01.2016.

T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı: <http://www.ytb.gov.tr/>, erişim tarihi:03.01.2016.

T.C. Cumhurbaşkanlığı: <https://www.tccb.gov.tr/> , erişim tarihi:14.06.2017.

T.C. Dışişleri Bakanlığı, Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşları: [http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler .tr.mfa](http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler.tr.mfa), erişim tarihi:19.01.2016.

Tarakçı, Nejat: **Küresel Sistemde Dış Politika Stratejileri:Klasik Diplomasiden Jeopolitik Diplomasiye**, İstanbul, TASAM Yayınları, Haziran 2012.

The White OakRecommendations on PublicDiplomacy, (Çevrimiçi):<https://www.yumpu.com/en/document/view/31877270/white-oak-recommendations-on-public-diplomacy-mountainrunner> , 07.01.2017.

Tuğtan, Mehmet Ali: “Kültürel Değişkenlerin Dış Politikadaki Yeri:İsmail Cem ve Ahmet Davutoğlu”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 13, Sayı 49, 2016.

Tuncer, Hüner: **Küresel Diplomasi**, Ankara, Ümit Yayıncılık, Ocak 2006.

Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi: <http://tasam.org/> , erişim tarihi:03.01.2016.

Türk Diasporası Konseyi: <http://lobisav.org/index.html>, erişim tarihi:03.01.2016

Türk Dil Kurumu: <http://www.tdk.gov.tr/>, erişim tarihi:13.01.2017.

Türk Göçmen ve Mülteci Dernekleri

Federasyonu: Dış Türkler Konusundaki Raporu, 1974

TÜRKSAM Uluslararası İlişkiler ve

Stratejik Analizler Merkezi: <http://www.turksam.org/>, erişim tarihi:03.01.2016.

Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu: <http://www.usak.org.tr/>, erişim tarihi:03.01.2016.

Ulusoy, Ergin: **Ulus-aşırı Siyasetin bir enstrümanı olan diasporanın işlevselliği ve Türk Diasporasının inşası**, Muğla, 2015.

University of Southern California(USC)

Center on Public Diplomacy: <http://uscpublicdiplomacy.org/> , erişim tarihi:08.06.2016.

Ünver, O. Can: “Tersine Beyin Göçü Başladı”, **TÜRKSAM**, 13.07.2010, (Çevrimiçi)
<http://www.turksam.org/tr/makale-detay/91-tersine-beyin-gocu-basladi>, 06.01.2016.

Ünver, O.Can: “Çatışmaların Önlenmesinde Kamu Diplomasisi”, 21.09.2013, **TÜRKSAM**, (Çevrimiçi)
<http://www.turksam.org/tr/makale-detay/89-catismalarin-onlenmesinde-kamu-diplomasisi>, 06.01.2016.

Ünver, O.Can: “Türkiye’nin Göç Siyasetinin Temel İlkelerine İlişkin Yeni Yaklaşımlar”, 07.05.2010, (Çevrimiçi)
<http://www.turksam.org/tr/makale-detay/93-turkiye-nin-goc-siyasetinin-temel-ilkelerine-iliskin-yeni-yaklasimlar>, 06.01.2016.

Ünver, O.Can:

“Türkiye’nin Yurtdışındaki Sivil Gücü”, **TÜRKSAM**, 10.06.2010, (Çevrimiçi) <http://www.turksam.org/tr/makale-detay/94-turkiye-nin-yurtdisindaki-sivil-gucu>, 06.01.2016.

Ünver, O.Can:

“Yurtdışında Yaşayan Türkler ve Türk Kimliğinin Korunması”, 20.09.2013, (Çevrimiçi) <http://www.turksam.org/tr/makale-detay/95-yurtdisinda-yasayan-turkler-ve-turk-kimliginin-korunmasi>, 06.01.2016.

Vergin, Nur:

“Fransa’da Uyum Sorunu Var...”, **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012.

Yaldız, Fırat:

“Uluslararası Göç ve Diaspora İle İlgili Kavramlar”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, C.3, No:2, 2004.

Yıldız, İsmail:

“Gurbetçi Değil Türk Diasporası”, **Artı 90**, sayı 14, Nisan Mayıs Haziran 2016.

Yıldız, İsmail:

“Halil Turgut: Bir Öncünün Portresi...”, **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012.

Yıldız, İsmail:

“STK Kapasite Geliştirme Eğitim Programı’na Avrupa’dan Temsilciler Katıldı”, **Artı 90**, sayı 6, Nisan 2013.

Yıldız, İsmail:

“YTB’den Haberler”, **Artı 90**, sayı 8, Ekim Kasım Aralık 2013.

Yılmaz, Ayşe, Kemal İlder:

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül: Türkiye’yi Dünyaya Taşımak (Küreselleşen Dünyada Diplomasi ve İşbirliği), Ed. Ayşe Yılmaz, Kemal İlder, Cumhurbaşkanlığı Yayınları, 2014.

Yılmaz, Aytekin:

Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler:Teori-Temel Kavramlar-Yeni Gelişmeler, Ankara, Kadim Yayınları, Eylül 2012.

Yılmaz, Eren Alper:

Globalleşme Sürecinde Propaganda Bağlamında Uluslararası Aktörlerin Uyguladıkları Kamu Diplomasisi Yöntemleri:ABDÖrneği,İzmir, 2014.

Yılmaz, Tülay:

“Stratejik Güç:Lobicilik”, (Çevrimiçi), <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/lobiciliktulayyilmaz.pdf> , 30.09.2018.

Yolcu, Mehmet Ali:

Diaspora ve Kimlik, ed.Mehmet Ali Yolcu, Konya, Kömen Yayınları, Kasım 2015.

Yurtnaç, Kemal:

“Başkan’dan”, **Artı 90**, sayı 1, Ocak 2012.

Yüksekbilgili, Zeki:

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Kongresi(USAK) 2017-Bildiri Kitapçığı, Cilt I/VI, İstanbul, 20-21-22 Nisan 2017.

Zaharna, R.S, Amelia Arsenault,

Ali Fisher:

Relational, Networked and Collaborative Approaches to Public Diplomacy:The Connective Mindshift, New York, Routledge.